

diyanet
aile
dergisi

DİN ADINA KONUŞURKEN
DİKKAT!

Temmuz 2023 | Sayı: 55

42

BESTAMİ YAZGAN
İLE SÖYLEŞİ

12

DAVETTEN REKABETE
DİJİTAL DÜNYADA DİN

22

FARKLARIN BİRLİĞİ
MUHARREM

24

YAS SÜRECİNİN
PSİKOLOJİSİ

64

OLGUN SÖZ
OLGUNLAŞTIRIR

Dua; sınırlı, sonlu ve âciz olan insanın, bütün benliğiyle sınırsız, sonsuz ve kudret sahibi olan Yüce Allah'a yönelip O'na dileklerini iletmesidir. Dua, kulun Rabbi ile kurduğu bir diyalogdur. Dua, Yaradan'a iman, O'na güven ve teslimiyettir; İnsanı içten ve dıştan kuşatan tehlikelere, gaflete, aldanmaya ve zararlı unsurlara karşı en iyi korunaktır.

Eser, duanın mahiyetinden yola çıkarak, duanın faydaları, Kur'an'da dua örnekleri gibi konularda okuyucuya rehberlik etmektedir.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

DİNÎ SÖYLEMLERİMİZDE DİKKAT VE RİKKAT

Dr. Lamia LEVENT ABUL

İnsanın fitratında yüce bir varlığa inanma duygusu ve ihtiyacı vardır. Din, insanın anlam arayışına cevap veren, ona rehberlik eden, dünya ahiret saadetine eriştiren, hayatın bireysel ve sosyal bütün yönlerini kapsayan, maddi manevi insani değerler manzumesidir. Allah (c.c.), bu ihtiyaca binaen ilahi hakikatleri anlatmak üzere insanlara pek çok peygamber göndermiştir. Peygamberler aracılığıyla insanları doğru yola ileten din, hem bireysel huzuru hem de toplumsal barışı sağlamıştır. Ancak bu huzura gölge düşüren, dinî değerleri zedeleyen, yanlış dinî algıların oluşmasına zemin hazırlayan etkenler de olmuştur. Söz konusu en önemli etkenlerden biri de din adına ya da din hakkında dikkat ve rikkat olmaksızın yapılan konuşmalardır.

Din gibi, insanın Yüce Yaradan'a karşı sorumluluklarını düzenleyen ve inançlı bireylerin oldukça hassas davrandığı bir alanda konuşmak, dinin sahibine karşı da ayrıca bir sorumluluğu beraberinde getirir. Bu bakımdan din adına ya da din hakkında konuşan, yazan, paylaşımında bulunan her birey, kimin adına konuştuğunu ve söylemlerinin sonuçları bakımından ne tür etkilerinin olacağını göz önünde bulundurmalıdır.

Diyanet Aile Dergisi olarak bu ay "Din Adına Konuşurken Dikkat" konusunu sayfalarımıza taşıdık. Yunus Akkaya yazısında; dinî alanın, sahih dinî bilgi altyapısına sahip olmadan herkesin istediği gibi konuşabileceği, görüş beyan edebileceği bir alan olmadığına altını çizerek bu alanda konuşan, yazan, paylaşımında bulunan ve insanları irşat etme gayretinde olanların dikkat etmeleri gereken hususlara vurgu yaptı. Mustafa Çuhadar, "Davetten Rekabete Dijital Dünyada Din" yazısıyla dosyamıza katkı sağladı. Dr. Mustafa Güvenç, Bakara suresi 44. ayet-i kerime ışığında sözlerimizin dışarıya çıkmadan önce içimize yönelmesi ve etkisinin önce bizde neşet etmesi gerektiğine işaret etti.

Bu ayki söyleşimizi, "Bestami Yazgan ile Şiir ve Edebiyat Üzerine" gerçekleştirdik. Ezelden Kalma Mektuplar köşemizde Gülşen Ünüvar, "Olgun Söz Olgunlaştırır" yazısıyla doğruluk dileyen kimsenin öncelikle kendisini doğrultması gerektiğine dikkat çekti. Doç. Dr. Yaşar Akaslan, "Hane-i Saadette Rehber Bir Hanımefendi: Hz. Aişe" yazısında, Aişe (r.anha) annemizin ilmî kişiliğini, ve rehber kimliğini kaleme aldı. Sümeyra Güvendi Benzoune, "Farkların Birliğı Muharrem" yazısında, muharrem ayının; bir yanıyla zulümden kurtuluşa yol olan hicret, diğere yanıyla da yürek sızısı Kerbela olayına değinerek bu elim hadiseden ibret alınmasına, Müslümanların bir olmasına, aralarına tefrika girmemesine vurgu yaptı.

Bu vesileyle zulme dur diyen başta Hz. Hüseyin Efendimiz olmak üzere Kerbela'da şehit olan ehl-i beyti, ülkemizi karanlığa sürüklemeye çalışan o hainlere göğsünü geren ve şehadete yürüyen 15 Temmuz kahramanlarını, ve vatanımızı korumak için canını feda eden tüm şehitlerimizi rahmet, minnetle yâd ediyoruz.

Siz değerli okurlarımızı birbirinden kıymetli yazı ve yazarlarımızla baş başa bırakırken Hicri yeni yılınızı tebrik eder, İslam âlemine ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini Cenab-ı Hak'tan niyaz ederiz.

TAKDİM

10. UZMANINA SORDUK

Dr. Mustafa ÇAKIR

12. DAVETTEN REKABETE DİJİTAL DÜNYADA DİN

Mustafa ÇUHADAR

16. ÖZÜ SÖZÜ BİR OLMAK

Dr. Mustafa GÜVENÇ

18. AYNADAKİ YÜZ

Dr. Elif ERDEM

20. Bİ' KAHVE?

Gülsüm KARAPINAR

24. YAS SÜRECİNİN PSIKOLOJİSİ

İrem Nur ÖNAY

28. SEHER YELİ

Sema BAYAR

32. ÖZNEYİ VAR EDEN EYLEM: İYİ

Ali Necip ERDOĞAN

DİN ADINA KONUŞURKEN DİKKAT!

Yunus AKKAYA

22

FARKLARIN BİRLİĞİ MUHARREM

Sümeyra GÜVENDİ BENZOUINE

38

AİLE BİRLİKTELİĞİNİN İLANI: NİKÂH AKDİ

Asiye TAŞBENT TÜRKÖĞLU

TEMMUZ 2023

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Editör
Meryem DALĞIÇ

Yayın Koordinatörleri
Sema DEMİR
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

50

TABIATIN VE KADİM GEÇMİŞİN DOKUDUĞU ŞEHİR VAN

Zeynep UZUN

36. BİR FOTONDAN BİNBİR RENK
Muhammed Kâmil YAYKAN

**42. BESTAMİ YAZGAN İLE
ŞİİR VE EDEBİYAT
ÜZERİNE...**
Mahir KILINÇ

**46. BİR HAYAT BELİRTİSİ OLARAK
BAHÇE**
Mustafa BAŞPINAR

54. MERYEM EL-İCLİYYE
Meryem DALĞIÇ

**56. İYİLİKLE BEZENMİŞ
BİR SİĞİNAK**
Mahir KILINÇ

**63. SİYAH-BEYAZ
FOTOĞRAFLAR ÜZERİNE**
Selçuk AZMANOĞLU

64. OLGUN SÖZ OLGUNLAŞTIRIR
Gülşen ÜNÜVAR

**66. TEMİZ HAVA
SAĞLIKLI YAŞAM**
Şule TÜZÜN

**68. HANE-İ SAADETTE REHBER
BİR HANİMEFENDİ:
HZ. AİŞE**
Doç. Dr. Yaşar AKASLAN

72. AKNE NEDİR?
Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

**74. OSMANLI DÖNEMİNDE
LAYİHA GELENEĞİ**
Eyüp DEMİR

78. BULMACA
Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK
Zeynep ÇELİK

60

ALTIN SANAT TEZHİP

Nagihan AYDIN

Abone İşleri
Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik:
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 300.00 ₺
Yurt dışı yıllık: ABD: 108 ABD Doları
AB Ülkeleri: 54 Euro
Avustralya: 225 Avustralya Doları
İsviçre: 96 Frank
Avusturya: 93 Euro

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığının T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler;
Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri
Müşavirlikleri, Din Hizmetleri
Ataşelikleri.
Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 21.06.2023

Baskı
BAŞAK Matbaacılık Tanıtım
Hizmetleri İth. İhr. A.Ş.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza 5/7 7.
Kat Gimat Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 397 16 17

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır.
İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

DİN ADINA KONUŞURKEN DİKKAT!

■ Yunus AKKAYA

Konuşma melekesi Yüce Allah'ın insanoğluna verdiği en önemli nimetlerden birisidir. Bu meleke vasıtasıyla insanlar birbirleriyle konuşur, tanışır, tartışır, fikir beyan eder, duygu ve düşüncelerini paylaşırlar. Böylece sosyalleşerek kültür ve medeniyetin oluşmasına katkı sağlarlar. Kur'an-ı Kerim'de "Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdâr olandır." (Hucurât, 49/13) ayetinde ifade edilen tanışma da öncelikle konuşma melekesi sayesinde gerçekleşir. Ayrıca kişinin kendisini yaratan ve pek çok nimet ihsan eden Rabbine karşı kulluk vazifelerini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi de yine idrak etme, anlama, kavrama ve konuşma melekeleriyle mümkündür.

Tarih boyunca insanlığa ilahi hakikatleri anlatmak üzere pek çok peygamber gönderilmiştir. Bütün peygamberler de peygamberlikle görevlendirildikten sonra yaşadıkları süre içerisinde Allah'tan aldıkları vahyi tebliğ ederek insanlığın yolunu aydınlatmışlardır. Örneğin Hz. Musa'nın peygamberlikle görevlendirildiğinde "Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da benimle birlikte, beni doğrulayan bir yardımcı olarak gönder..." (Kasas, 28/34) diyerek yüce Allah'a dua etmesi dinin mesajlarının insanlara ulaştırılmasında konuşma melekesinin önemini ortaya koymaktadır.

Son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s.) de insanlığı ilahi rahmet ile buluşturmak ve saadet yurdu cennete ulaştırmak üzere gönderilen son ilahi din olan İslam'ı insanlara anlatmış, öğretmiş, peygamber olarak görevlendirildiği andan vefat edinceye kadar bunun sözlü ve fiilî mücadelesini vermiştir. O (s.a.s.), İslam'ın insanlara nasıl anlatılması gerektiği konusunda çok güzel örnekler ortaya koymuştur. Konuşmalarında içtenliği, sıcakkanlılığı, samimi hâl ve hareketleriyle içinde yaşadığı toplumda hemen herkesin gönlüne girebilmiştir.

Hız. Peygamberin vefatıyla birlikte dinî konularda insanları aydınlatma görevi öncelikle İslam âlimleri tarafından yerine getirilmiştir. Peygamberlerin varisleri

»»

Söz söylemek kolaydır. Sözün gereğini yerine getirmek ise zordur. Dinî konularda insanları irşat etmek isteyen bir kişiden beklenen şey öncelikle söylemleriyle eylemlerinin uyumlu olmasıdır. Başkalarına öğüt verenler, anlattığı şeyleri kendi nefsinde uygulamalıdır.

mesabesinde olan âlimler buldukları her yerde, İslam toplumunun inşası için büyük bir özveri ve sorumluluk anlayışıyla hareket etmişlerdir. Yaptıkları vaazlarla, kurdukları sohbet ve ders halkalarıyla, yazdıkları eserlerle hem yeni âlimler yetiştirmek için çaba sarf etmişler hem de içinde yaşadıkları toplumu irşat etmişlerdir. Bu faaliyetleri yerine getirirken de büyük bir tevazu içerisinde hareket ettiklerini ve düşüncelerini tamamen Kur'an ve sünnetten özümseyerek ortaya koyduklarını gözlemleyebiliriz.

Esasen dinin bireye ve topluma hayat veren mesajlarının meşru her türlü vasıta ile insanlara ulaştırılması tasvip edilen bir durumdur. Bu konuda medya araçları da geniş kitlelere ulaşma konusunda sağladığı kolaylıklarla önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Günümüzde dijital dünyanın sağladığı imkân ve vasıtaları kullanarak yukarıda belirtilen peygamberî geleneği devam ettiren ve benzer hassasiyetlerle İslam dininin ve hidayet rehberi olarak gönderilen Kur'an'ın insanlar tarafından en doğru şekilde anlaşılması için büyük bir özveriyle gayret eden, pek çok âlim, akademisyen, müftü, vaiz ve hoca efendi bulunmaktadır. Bu değerli şahsiyetlerin ortaya koyduğu çabalar elbette her türlü takdire şayandır.

Ne var ki son zamanlarda yeterli bilgi ve birikime sahip olmadığı hâlde kendisini "Hoca!" olarak tanıtan ve özellikle sosyal medya mecralarında bilmediği dinî konularda ahkâm kesen, takipçi sayısıyla övünen pek çok sosyal medya fenomeni karşımıza çıkmaktadır. Bu kişilerin bilgi seviyelerinin yetersizliğinin yanı sıra İslam'ı tebliğ ve insanları irşat konusunda Kur'an'ın ve Hz. Peygamber'in insanları irşat etmede ortaya koyduğu temel ilke ve hassasiyetlere göre hareket etmediği de görülmektedir.

Din alanı veya dinî konular, sahih dinî bilgi altyapısına sahip olmadan herkesin

istediği gibi konuşabileceği, görüş beyan edebileceği bir alan değildir. Dinî konularda ehliyetsiz insanlar tarafından yapılan yayınlar ve dinî içerikli konuşmalar, yorumlar, programlar toplumumuzun ve özellikle nüfusu yaklaşık 20 milyonu bulan gençlerimizin yüce dinimiz İslam'ı arı, duru ve sahih bir şekilde anlamalarını ve öğrenmelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Yüce Rabbimiz hiçbir hassasiyet ve özen göstermeden heva ve hevesine göre dinî konularda görüş beyan edenlerin ahirette perişanlık yaşayacaklarını Kur'an'da şöyle açıklıyor: "Dilleriniz yalana alışageldiğinden dolayı, Allah'a karşı yalan uydurmak için, 'Şu helaldir', 'Şu haramdır' demeyin. Şüphesiz, Allah'a karşı yalan uyduranlar

kurtuluşa eremezler." (Nahl, 16/116), "Kim Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalimdir? İşte bunlar, Rablerine arz edilecekler ve şahitler de 'Rablerine karşı yalan söyleyenler işte bunlardır' diyeceklerdir. Biliniz ki, Allah'ın laneti zalimler üzerinedir." (Hûd, 11/18)

Öte yandan Hz. Peygamber'in adını kullanmaktan çekinmeyen, kendi heva ve arzularına göre söylemek istediklerini Resûlullah'a (s.a.s.) nispet ederek söyleyenleri Allah Resulü (s.a.s.), "Benim adıma yalan söylemek başkasının adına yalan söylemek gibi değildir. Kim benim adıma kasten yalan söylese cehennemdeki yerine hazırlansın." (Buhari, Cenâiz, 33) buyurarak uyarmıştır.

Din adına konuşan, yazan, paylaşımda bulunan ve insanları irşat etme gayretinde olanların dikkat etmeleri gereken pek çok husus vardır. Biz bunlardan bazılarına burada kısaca işaret etmeye çalışacağız:

Bir kişinin dinî konularda görüş beyan edebilmesi için öncelikle yeterli derecede bir dinî bilgi altyapısına sahip olması gerekir. Ayrıca dinî kaynaklara hâkimiyeti, insan ve toplum psikolojisini iyi bilmesi; toplumun bilgi ve kültür yapısını, dinî, ahlaki ve içtimai durumunu dikkate alarak bilgilendirici, yol gösterici ve eğitici bir şekilde konuşmalar yapması son derece önemlidir. Dinî bir konuda bilgi sahibi olmadan konuşmak, yazmak

Dinî içerikli konuşma ve paylaşımlarda dini sadece kendine inmiş gibi kabul etmek, başkalarının dindarlığını küçümsemek ve neticede insanları tekfir etmek tasvip edilmesi mümkün olmayan davranışlardır.

ve bunları paylaşmak çok büyük bir vebaldir. Aynı zamanda erdemli olmayan bir davranıştır.

İyi niyetle, samimi duygularla olsa da bilgisizce söylenen sözler, farklı açılardan değerlendirildiğinde olumsuz sonuçlara yol açabilir.

Bu hususun altını çizen Zemahşerî, “Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.” (Âl-i İmrân, 3/104) mealindeki ayeti açıklarken bu görevi ancak ma’rûf ve münker ile bu husustaki emir ve nehyin metotları hakkında bilgi sahibi olanların yerine getirebileceğini, aksi hâlde iyiliğin kötülük veya kötülüğün iyilik zannedilmesi gibi hatalara düşülebileceğini hatırlatır. (el-Keşşâf, I, 452)

Kur’an’ın birey ve toplum hayatına yön veren evrensel ilkelerinden birisi de insanlara bir konuda bilgi vermeden önce, verilecek bilginin ve haberin doğru olup olmadığı konusunda hassasiyet gösterilmesidir. “Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınıza pişman olmamanız için, yoldan çıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.” (Hucurât, 49/6) ayet-i kerimesi de bu hususa dikkat çekmektedir. Buna göre dinî

duyarlılığa sahip olmayan, sorumsuzca söz söyleyen kişi veya grupların verdiği haber ve bilgiler konusunda son derece dikkatli olunması ve bunların doğru olduğuna iyice kanaat getirilmeden başkalarına aktarılmaması gerekir. Özellikle sosyal medya mecralarında yer alan bir bilginin doğru olup olmadığının iyice kontrol edilmeden gelişigüzel paylaşılması dinî açıdan yanlış bir davranıştır.

Söz söylemek kolaydır. Sözün gereğini yerine getirmek ise zordur. Dinî konularda insanları irşat etmek isteyen bir kişiden beklenen şey öncelikle söylemleriyle eylemlerinin uyumlu olmasıdır. Başkalarına öğüt verenler, anlattığı şeyleri kendi nefsinde uygulamalıdır. Yapmadığı şeyleri başkalarına tavsiye edenlerin toplum nezdinde bir inandırıcılığı kalmaz. O hâlde dinî konularda insanlara rehberlik etmek isteyen Müslüman bireye yaraşan tutum, sözleri ile davranışları arasında tutarlılık bulunması, söylem ve eylem bütünlüğüne sahip olmasıdır.

Din hakkında insanları sözlü veya yazılı olarak irşat etmeye çalışan bir kişi kullandığı dil ve üsluba da dikkat etmelidir. Bu konuda Kur'an'ın ortaya koyduğu ilahi ilkelere ve Hz. Peygamberin insanları irşat ederken kullandığı yöntem ve tekniklere göre hareket etmesi gerekir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan Hz. Peygamber'e ve onun şahsında bütün Müslümanlara hitap eden, "(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır..." (Nahl, 16/125) ve "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi." (Âl-i İmrân, 3/159) ayetleri, insanlara hakkı ve hakikati anlatma ve irşat etme konusunda çaba harcayan her bir Müslüman için hayati derecede önemli hareket metotları ortaya koymaktadır. İslam'ın emir ve yasakları insanlara hikmetle,

samimiyetle, tatlı ve güzel bir üslupla anlatılmalı; şefkat ve merhametle yaklaşılarak muhatabın kalbinin ve duygularının derinliklerine hitap edilmelidir. Ayrıca riyaya yol açan yapmacık üsluptan, İslam ahlakına uygun düşmeyen kaba ve çirkin sözlerden şiddetle sakınılmalıdır.

Dinî konuları insanlara anlatırken zorlaştırıcı olmamak, kolaylaştırmak; müjdeleyici olmak, nefret ettirmemek dinin irşat ve tebliğinde son derece önemli metottur. Hz. Peygamber'in ferdi ve içtimai konularda daima kolay olanı tercih ettiği bilinmektedir (Buhari, Menâkıb, 27; Edeb, 80;

»»»
Dinî konularda ehliyetsiz insanlar tarafından yapılan yayınlar ve dinî içerikli konuşmalar, yorumlar, programlar toplumumuzun yüce dinimiz İslam'ı arı, duru ve sahih bir şekilde anlamalarını ve öğrenmelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Müslim, Fezâ'il, 77-78). Ayrıca o, "Elinizden geldikçe kolaylaştırın, güçleştirmeyin; müjdeleyici olun, nefret ettirici sözler söylemeyin ve bu tür davranışlardan kaçının." (Buhari, İlim, 11; Edeb, 80; Müslim, Cihad, 8) sözleriyle de bunu bir ilke hâline getirmiştir.

Geçmişte ve günümüzde FETÖ, DEAŞ vb. birtakım kişi veya grupların kendi dinî inanç ve düşüncelerini merkeze alarak bunları tek doğru kabul etmeleri ve hakikatin sadece kendi tekellerinde olduğu, kendi dışındakilerin anlama biçimlerinin hepsinin yanlış olduğu iddiasıyla hareket etmeleri İslam'a ve Müslümanlara büyük zarar vermiştir. Hâlen zarar vermeye devam etmektedir. Böyle bir anlayışın İslam'da yeri olmadığı açıktır. Bu nedenle dinî içerikli konuşma ve paylaşımlarda dini sadece kendine inmiş gibi kabul etmek, başkalarının dindarlığını küçümsemek ve neticede insanları tekfir etmek tasvip edilmesi mümkün olmayan davranışlardır. Bu gibi tutum ve davranışlardan da özenle kaçınmak gerekir.

Sonuç olarak: İslam'ın evrensel mesajının belirtilen ölçü ve ilkelere uygun olarak en güzel şekilde bütün insanlara ulaştırılması konusunda çaba göstermek, Müslümanlar üzerinde bir borçtur. Bu amaçla konuşan veya paylaşımında bulunan her bireyin mesuliyet bilinci ile hareket etmesi, aklına gelen her şeyi konuşmaması ve gelişigüzel paylaşımlarda bulunmaması son derece önemlidir.

UZMANINA SORDUK

■ **Dr. Mustafa ÇAKIR**

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Bu ay *Diyanet Aile Dergisi* olarak dosyamızda “Din Adına Konuşurken Dikkat” konusunu ele aldık. Din adına ve din hakkında konuşurken nelere dikkat edilmesi gerektiğini, bu konuda sosyal medya ile ivme kazanan bilgi kirliliklerini Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı Dr. Mustafa Çakır ile konuştuk.

Dinî ilimlerde mütehasşislaşan kıymetli hocalarımız halkımızı dinî meselelerde güvenilir ve doğru bilgiyle buluşturmaya gayret ederken müktesebatı bambaşka alanlarda olan pek çok popüler isim de din hakkında konuşarak insanımızı yanlış yönlendirebiliyor. Bu bağlamda sormak istiyoruz: Din adına konuşmak ve din hakkında konuşmak nerede ayrılır?

Bir kimse genel olarak din olgusu veya belli bir din hakkında düşünce ve görüşlerini ortaya koyabilir. Bu, din hakkında konuşmaktır ve nezaket sınırlarını aşmamak kaydıyla insanların bu konuda fikirlerini beyan etmesi mümkündür. Din adına konuşmak ise dinin öğretileri arasında yer alan açık bir bilgiyi aktarmak ya da ehli tarafından, kapalı olan bir hükmü

kendisine has metodolojisi üzerinden usulünce ortaya koymak şeklinde olabileceği gibi kişinin bu alanda kayıtsız şartsız hüküm verme yetkisini kendisinde görmesi biçiminde de tezahür edebilir. Belirtmek gerekir ki İslam’da mutlak hüküm koyucu Allah Teâlâ’dır. Dinde olmayan bir hükmü ortaya koymak Allah’tan başkası için söz konusu olmadığı gibi hükmü açık ve yoruma kapalı alanlarda aksi hükümler geliştirme yetkisi de kimseye verilmemiştir. Bu konuda keyfiliğe yer yoktur. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de “Ağzınıza geldiği gibi yalan yanlış konuşarak, ‘Bu helaldir, bu haramdır.’ demeyin; çünkü Allah hakkında asılsız şey söylemiş olursunuz. Allah hakkında asılsız şey söyleyenler de kesinlikle iflah olmazlar.” (Nahl, 16/116) buyrulur. Dolayısıyla hakkında açık bir delil olmayan ve dinî ilimlerin kendine has metodolojisi dikkate alınmaksızın din adına hüküm beyan etmeye kalkışmak kabul edilebilir bir durum değildir. Takdir edilmelidir ki bu tür bir faaliyette bulunmak her şeyden önce önemli düzeyde bilgi birikimi ve kabiliyet gerektirir. Öte yandan din gibi, insanın Yüce Yaradan’a

karşı sorumluluklarını düzenleyen ve inanca bireylerin oldukça hassas davrandığı bir alanda konuşmak dinin sahibine karşı da ayrıca bir sorumluluğu beraberinde getirir. Bu bakımdan din adına beyanda bulunan her bireyin, kimin adına konuştuğunu ve söylemlerinin sonuçları bakımından ne tür etkilerinin olabileceğini göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Dinî meselelerde yaşanan bilgi kirlilikleri sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla büyük bir ivme kazandı. Din hakkında sahte hesaplardan yalan yanlış bilgilerin paylaşılması, sadece bunu paylaşanlar değil, doğruluğunu teyit etmeden yaygınlık kazandıranlar açısından da düşünüldüğünde toplumumuz için ne tür tehlikeler doğurur?

Sosyal medya günümüz toplumunun bilgiye erişiminde önemli imkânlar sunmaktadır. Bu mecralarda insanlar ister istemez çeşitli bilgilerle yüzleşebilmekte ve farkında bile olmadan pek çok bilgiyi hafızasına almaktadır. Müslüman birey bu mecralarda her şeyden önce dininin kendisine kazandırdığı bilgi ahlakını kuşanarak yer almak durumundadır. Müslüman, özellikle bu mecralarda sunulan bilgiler konusunda seçici davranıp faydasız bilgilerle zihin ve gönül dünyasının kirlenmesine müsaade etmemeli, bu tür bilgilerin yayılmasına da aracı olmamalıdır. Öte yandan, dinî bilgi sunumunda, aktarılan bilginin dine aidiyetinin önemsenmesinin

yanında, muhatap kitlenin muhayyilesinde ne şekilde karşılık bulacağı da ayrıca hesap edilmek durumundadır. Hz. Ali'nin (r.a.) deyimiyile, insanlara idrak gücünü aşan bilgileri rastgele sunmak, dine karşı olumsuz bir tavır alma gibi bir sonucu kaçınılmaz kılabilir. (Buhari, İlim, 49) Bunun yanında Müslüman birey, kendisine ulaşan her bilgiyi sorgusuz bir şekilde yayma rahatlığına sahip olamaz. Doğurabileceği muhtemel sonuçları hesap ederek bilginin gerçekliğini sorgulamak ve gerekli durumlarda ehline danışmak konusunda sorumlu davranmak bizzat Kur'an tarafından dikkat çekilen son derece önemli bir husustur. (Nisâ, 4/83; Hucurât, 49/6) Dolayısıyla din adına yapılan paylaşımların dine aidiyeti, doğruluk derecesi ve dinin amaçları ile ne ölçüde örtüştüğü her Müslüman'ın dinî bir hassasiyet olarak önem vermesi gereken bir husustur.

Bilginin değil algının ön plana çıktığı dijital dünyada insanımızın sahip olduğu değerleri koruması ve manipülasyonlara karşı durması için neler yapması, bilhassa din hakkında yaygınlaşan spekülasyonlara karşı ne tür bir tavır geliştirmesi gerekir? Dinî bilgiye sahih kaynaklardan ulaşmayı önceleyen insanımıza neler önerirsiniz? Başkanlığımızın bu konuda sunduğu hizmetler ve yaptığı çalışmalar nelerdir?

Sosyal medya, bilgi sunumunun özgürce gerçekleştirildiği bir alan olunca spekülasyon ve algı

yönetimine dair paylaşımlar bu mecralarda sıklıkla kendisine yer bulabilmektedir. Kişi ve kurumlar hakkında yapılan gerçeklikten uzak bilgi paylaşımlarının toplumda meydana getireceği kirlilik ve bozulmanın acı sonuçlarıyla yüzleşmenin buna sebep olanlar için de kaçınılmaz olacağı kuşkusuzdur. Bu bakımdan, davranışta ahlaki olanı ortaya koymayı varoluşun bir gereği olarak görmesi gereken insanın, bunun aksi çaba ve tutumlara meydan vermemeyi de medeni bir görev olarak telakki etmesi gerekir. Bu meyanda, insanlar arasında üstün ahlaki ilişkilere dayalı bir toplum oluşturmayı hedefleyen dinin öğütlerini bağlamından koparıp manipüle ederek âdeta bir silaha dönüştürmek isteyen iyi niyetten yoksun çabalara karşı en doğru tavır yine doğru bilginin rehberliğine sığınmak

olacaktır. Bunun için de her Müslüman bireyin görüp duydukları ile dinî hayatını inşa etmek yerine, ehlerinden edineceği sağlıklı dinî bilginin arayışında olma azmini ortaya koyması gerekir. Bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığımızın her türlü yayın ve iletişim imkânlarıyla vatandaşlarımızın dinî bilgi ihtiyacı için güvenilir bir adres olduğunu belirtmek isterim. Başkanlığımız, İslam'ın doğru anlaşılmasında, sahih dinî bilgi üretiminde ve toplumun din konusunda aydınlatılmasında özverili bir hizmet yürütmektedir. Toplumun dinî hayatını sahih bir bilgi zemininde sürdürmesini sağlamak için yürüttüğü hizmetlerin yanında Başkanlığımız, insanımızın dinî hassasiyetlerini istismar etmek isteyen oluşumlara karşı gerekli tedbirlerin alınması noktasında da önemli bir çaba ortaya koymaktadır.

DAVETTEN REKABETE DİJİTAL DÜNYADA DİN

■ **Mustafa ÇUHADAR**
Diyanet İşleri Uzmanı

Dijital dünya, dinî hayata çok farklı olanaklar sunuyor. Dinî bilgiye ve kaynaklara erişim, din eğitimi, dinî sosyalleşme, çeşitli ibadetleri yerine getirme gibi uygulamalar dinî hayat ile dijital dünya arasındaki etkileşimin boyutlarını gösteriyor. Hatta dinî hayatı artık dijitalleşmeden bağımsız değerlendirmek, neredeyse imkânsız gibi. Buna bağlı olarak dijital dünyaya davet motivasyonu ile giren birbirinden farklı yapılar var. Din eğitimi başta olmak üzere çok boyutlu hizmetler sunan kurumlar, dinî gruplar ve kanaat önderleri, dinî referanslarla hareket eden insani yardım kuruluşları dijital dünyadaki geleneksel eğilimi temsil ederken hedef kitlesini genişletmek isteyen kült hareketler, eylemlerini dinî gerekçelerle meşrulaştırmak isteyen örgütler, şifa seanslarıyla alternatif maneviyat sunduğunu iddia eden seküler yapılar başta başka bir eğilimi.

Elbette bu sayılanlarla sınırlı değil ve hepsini tek kategoride sınıflandırmak beyhude bir çaba. Zira dijital dünyada din şemsiyesinin altına bireyler ve gruplar toplanmaya devam ediyor.

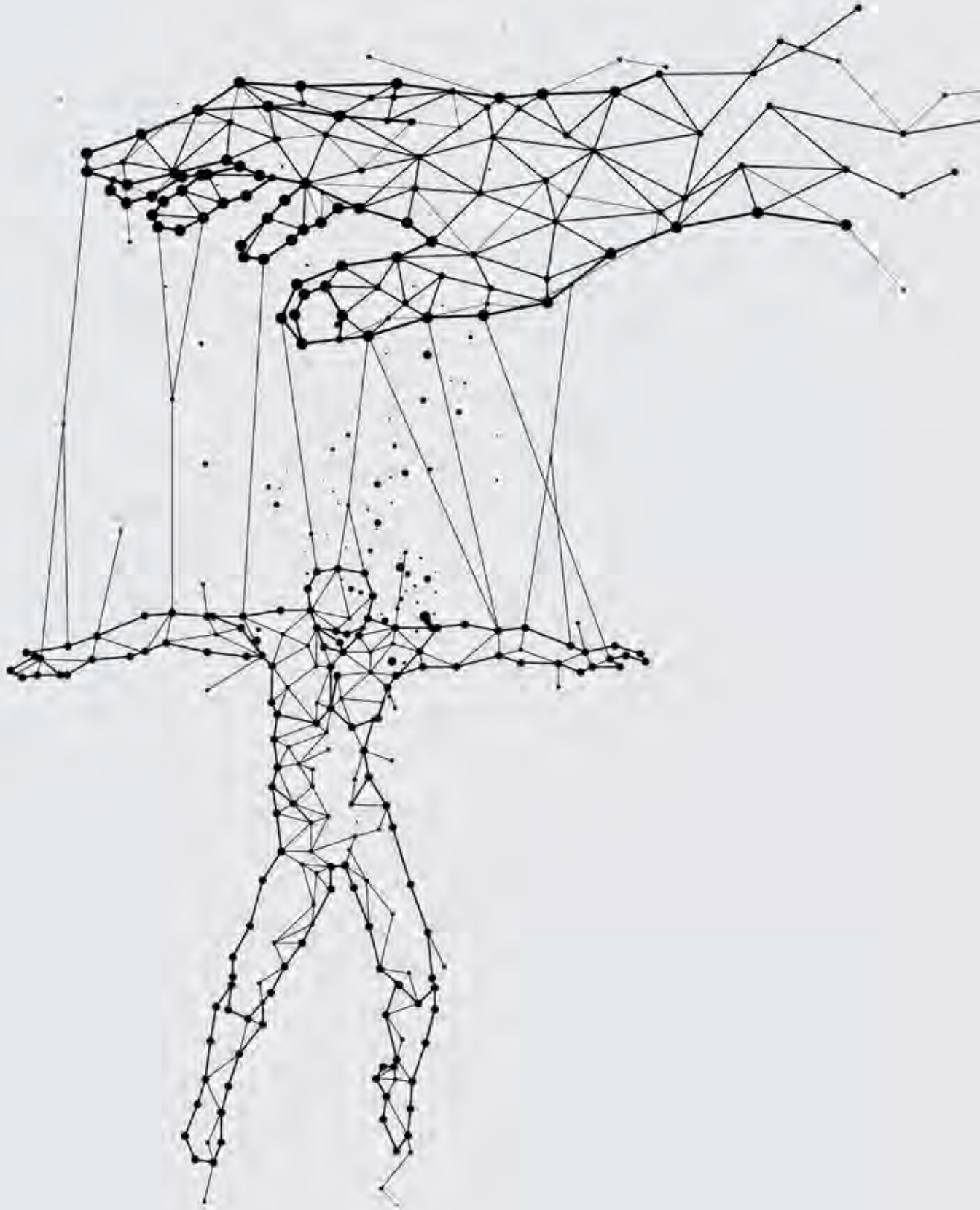
Evvela geleneksel bakış açısıyla dijital dünyaya girişin temel amacının “davet” olduğu konusunda neredeyse mutabakat var. Dijital evreni “İslam’ın mesajıyla” dönüştürme motivasyonu güçlü bir temel olarak güncelliğini koruyor. Bununla birlikte dini farklı anlama ve yorumlama tarzındaki çeşitlilik, dijitalde “rekabet” motivasyonu zorunlu kılıyor. Yani “davet” motivasyonu tek başına yeterli değil. Dolayısıyla dijital dünyadan dinî içerik sunma gayreti davetten rekabete uzanan bir yol. Neden mi?

Her şeyden öte dijital dünya, kendisine uyumu icbar ediyor. Dini anlayış ve yaşayış biçimi ne kadar farklı olursa olsun dijitalde varlık göstermenin ön koşulları ve devamlılık şartları

var. Bu mecburiyetin izlerine bakacak olursak, görselliği bulunmayan paylaşımların anlamlı bir değeri bulunmadığını söyleyebiliriz söz gelimi. Yine “olağan” şeyler yayımlıyorsanız “durağan” karşılanıyorsunuz; sükûnetle ifade edilen sözler, tartışmalar kadar değer görmüyor.

Dijital dünyada, bir taraftan dinî anlamda zengin bilgilere ulaşılabilirken diğer taraftan da dinî hassasiyetleri zedeleyen içeriklerle karşı karşıya kalınabiliyor. Dolayısıyla sorunlara temas etmek, dijital dünyayı topyekûn reddetme anlamı taşıyor; aksine temkin ve tedbir teklif ediyor.

Bir başkası, dijital mecraların etkileşime dayalı yapısı, ne kadar etkili göründüğünüzü bildiriyor size ve herkese. Siz de mesajınız ne olursa olsun nicel verileri (beğenme, paylaşma, yorumlama vd.) göz ardı etmiyorsunuz. Size rekabetin kapısını aralıyor bütün bunlar. Mecranın kendine özgü dinamikleri, dinî içerik sunmayı hiç hissettirmeden davetten rekabet motivasyonuna bağlıyor. Bu da zaman zaman sorun yumağını açığa çıkarıyor. Dijital dünyada rekabete dayalı sorunlar neler peki?

Beni Takip Edin Değerli Cemaat

Dijitalde davet, öncelikle dijitalde adaptasyona ya da dijital yetkinliğe mecbur bırakıyor. Örneğin dijital dünyada anlamlı olmak ve kalmak, itibar edinmek abone sayılarıyla mümkün. Bunun için kanala abone olma, beğenme, paylaşma, yorum yapma gibi pratikler bilhassa önemseniyor ve paylaşılan içeriğin kenarında köşesinde bu mesajlarla karşılaşıyorsunuz: “Kanalıma abone olmayı unutmayın”, “Sayfamı takip edin”... Dinî içerikler sunan video paylaşım sayfalarında ya da sosyal medya hesaplarında, dijital vaizlerde bu türden abonelik ve takip davetlerini görmek de pekâlâ mümkün. Bir gün “Beni takip edin değerli cemaat!” sözünü duyarsanız şaşırılmamalıdır, zira dijital dünyanın inşa ettiği davet

yöntemi, takip ya da abonelikte eş değer. Abone olduktan sonra etkileşim istekleri peşi sıra geliyor. Bunun sorunlu yanıysa mecranın realitesinin geleneksel davet yöntemlerini dönüştürmüş olması. Kanala davet, aynı zamanda rekabeti yansıtıyor. Rekabet ne kadar güçlüyse dijitalde etkinlik ve yetkinlik o kadar yüksek. Bu rekabet bir yere kadar makul görünebilir. Ancak dahası var.

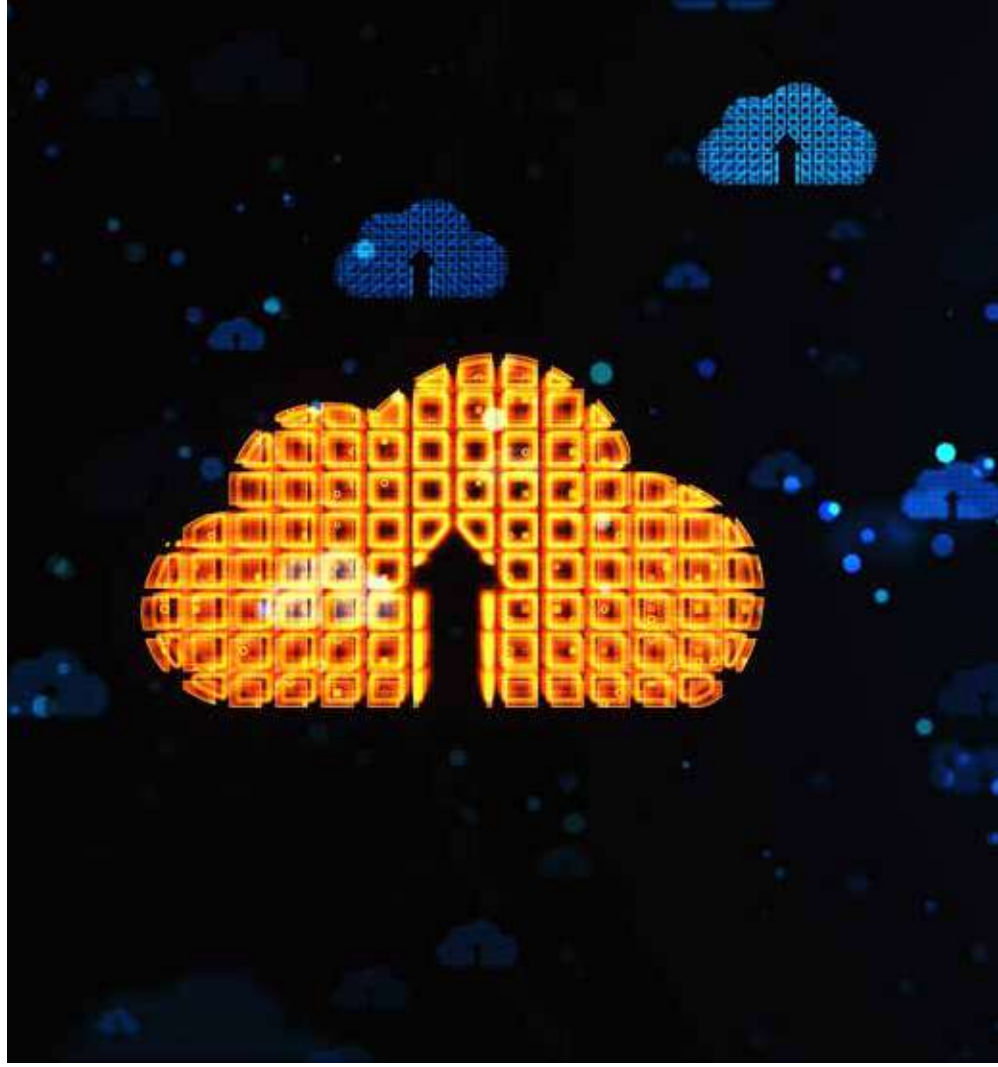
İslam’ı Kendine Hasretme

Dijital dünyada, hitap edilen kitleyi sabitkadem kılmanın temel noktalarından biri İslam’ı, kendi yorumuna sabitleme problemidir. İslam, inançtan düşünceye, ahlaktan pratiğe, ticaretten

aile hayatına dek uzanan, satırlara sığmayacak bir bütündür. Sınırları ve yoruma açık kısımları da tayin eder. Ancak gelin görün ki zaman zaman bir yorumun temel, değişmez, yorumlanmaz biçimde aktarıldığı görülüyor. Muhtelif sembollerle dinî imaj çizen fenomenlerin, başka fenomenlerin videolarını (açık ya da örtük) yorumlamadan başlayıp sataşma ve tartışmaya varan ölçüde içerikler yayınladığını hatırlatmak, zannederseniz konuyu daha net açıklar.

Mikrofonla Tartıştırmak

“Hikmet ve güzel öğütle davet” ilkesi (Nahl, 16/125) herhâlde dijital dünyadaki kadar ihmal

ve ihlal edilmemiştir. Dinî bir kisve giyip logolarında simge değeri yüksek görseller kullanarak sokaklarda mikrofon uzatan fenomenlerin “din adına” yaptıkları sorgulamalar, tartışmalar ve hatta kavgalar bu ilkenin ne kadar göz ardı edildiğini ortaya koyuyor. Kamera ve mikrofonla özel olarak belirledikleri mekânlarda insanların dinî bilgilerini alaya alarak sorgulama; kalabalık ortamlara girerek dinî konularda insanları kışkırtma ve tartışmaya davet etme; insanların sabrını sosyal deney kılıfıyla zorlayarak kavga çıkarma gibi davranışların davet metodu olarak kullanılması kabul edilebilir mi? Tamamen

rekabet atmosferine uygun formlar bunlar.

Etkileşime Ram Olma

Muhtemelen hepimiz, dijital evrende paylaştığımız yazı, fotoğraf ya da videoya olan ilgiyi merak ediyoruz. Bu alakamızı sevk eden unsur, dijitalin etkileşime dayanan teknik yapısı. Ne tür içerikler daha fazla etkileşim alıyorsa buna göre paylaşımlar yapma gereği hissediyor ve mecranın tetiklediği konulara ya da biçimlere yöneliyoruz. Kim gayret ettiği (!) bir içeriğin görmezden gelinmesine tahammül edebilir ki?

Dinî içerikli mesajlar yayınlayan fenomenler için de aynı şey geçerli. Kaç takipçilerinin olduğu, paylaşımlarının kaç kişiye ulaştığı üzerinde özel olarak duruyorlar. Etkileşimin bulunmadığı içeriğe yönelme

»»
Dijital dünyada anlamlı olmak ve kalmak, itibar edinmek abone sayılarıyla mümkün. Bunun için kanala abone olma, beğenme, paylaşma, yorum yapma gibi pratikler bilhassa önemseniyor.

gibi bir durum da söz konusu olmuyor tabii ki. Bununla beraber insanların din duygusundan yararlanan mesajlarsa sorun yumağının ilginç bir yönünü temsil ediyor:

“Dua için yorumuna bir nokta koy.”

“Salavat zinciri kuruyoruz, bu mesajın altına salavat yaz.”

“Bu gönderinin altına gözleri kapalı kaç kişi Allah yazar?”

“Bu bebeğin şifa bulması için yorumuna Ya Şafii yazar mısın?”

“Bu mesajı 10 kişiye göndermeyenine başına gelenler”

Niyetlerden bağımsız olarak ifade edelim ki bu metinlerin temelinde etkileşime ram olma realitesi var. Dua etmek için neden bir noktaya ihtiyacım olsun ki? Salavat zincirinin altına salavat yazmadan salatüselam getirmek mümkün değil mi? Gözleri kapalı Allah yazmanın dinen karşılığı nedir?

Dinî gayelerle dijitale yönelmenin bilgi aktarma ya da bilgi edinme isteğinden kaynaklandığı aşikâr. Ancak bu motivasyonları sorunlarından azade düşünmek, gerçekle bağdaşmıyor. Dijital dünyada, bir taraftan dinî anlamda zengin bilgilere ulaşılabilirken diğer taraftan da dinî hassasiyetleri zedeleyen içeriklerle karşı karşıya kalınabiliyor. Dolayısıyla sorunlara temas etmek, dijital dünyayı topyekûn reddetme anlamı taşımıyor; aksine temkin ve tedbir teklif ediyor.

ÖZÜ SÖZÜ BİR OLMAK

Dr. Mustafa GÜVENÇ

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ
الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

“Sizler Kitab'ı okuduğunuz hâlde insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?”

(Bakara, 2/44)

İnsanların en çok konuştuğu konulardan biri de dinî temalı hususlardır. Tabii bu durum, bir anlamda güzel olmakla birlikte yeterli bilgiye sahip olmaksızın konuşmak veya kendini göz ardı ederek sadece başkaları için konuşmak, en büyük zaaf noktalarındandır. Zira böyle bir tutum, herkesin öncelikle sorumlu olduğu bireysel gelişim ve bilinçlenme hâlini ıskalayarak farklı önceliklerin oluşmasına zemin hazırlayabilir. Aslında “emr-i bi'l-marûf ve nehy-i ani'l-münker” ifadesiyle kavramlaşan iyiliği emredip kötülükten sakındırma eylemi, ilk önce kişinin kendisiyle başlamalıdır. Zira kendini irşat etmek için gayret sarf etmeyen bir bireyin, başkasına yol gösterici olma çabası içinde bulunması düşündürücüdür.

Kendini ihmal edip daima başkalarının hata ve kusurlarıyla hemhâl olmak, esasen kınanma sebebidir. Dolayısıyla yapılması gereken önce kendine, sonra başkalarına konuşmaktır. Bunun her durumda mümkün olmaması hâlinde ise en azından başkalarına konuşurken kendini unutmamaktır.

Bilinmelidir ki daima başkalarının kusurlarına odaklanan bir kalp, sadece başkalarına aktarmak için öğrenen bir zihin ve yalnızca muhataplarına yoğunlaşmış kendini unutan bir birey, din adına konuşmayı, dinden kendine hisse almaya yeğlemiştir. Esasen kişi, işaret parmağıyla muhatapına yönelip ona direktif ve tavsiyeler verdiğinde avucunun

içinde kalan üç parmağının kendisine dönük olduğunu gözden kaçırmamalıdır. Dolayısıyla din adına konuşanların, öncelikle nefis muhasebesi yapması ve otokontrol mekanizmasını işletmesi önemlidir. Bu bağlamda Yüce Allah'ın elçi olarak seçtiği Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.s.), Kur'an-ı Kerim'de her şeyden önce yaşantısıyla müminlere örnek gösterilmesi çok manidardır. Ayet-i kerimede “İçinizden Allah'ın lütfuna ve ahiret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Resûlullah'ta güzel bir örneklik vardır.” (Ahzâb, 33/21) buyrulurken Peygamber Efendimizin sözü ile hâlinin uyum içerisinde olmasına vurgu yapılmaktadır. Zaten onun, kısa bir süre içerisinde

cahiliye toplumundan tüm insanlık için örnek bir nesil meydana getirmesi, bu özelliğinin bir semeresidir. İçinde yaşadığı toplumda sahip olduğu Muhammedü'l-emin vasfının bir yansıması ve güçlü bir tesiridir.

Din ve ahlak ekseninde etrafına emirler yağdırıp tavsiyelerde bulunan bir kimsenin, kendine karşı nisyan içinde olması aslında en büyük hüsranslardır. Zira Yüce Allah, “Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında çok çirkin bir davranıştır.” (Sâff, 61/2-3) buyurarak söz-davranış bütünlüğüne dikkat çekmektedir. Dolayısıyla sözlerimizin, dışarıya çıkmadan önce içimize yönelmesi ve etkisini önce bizde neşet ettirmesi ne kadar da ehemmiyetli bir tavidir. Bu bağlamda başkalarına söz söylerken bile nefsimizi paydaş kılmayı asla ihmal etmemeliyiz. Aslında bir sözün diğer insanlarda vücuda getireceği tesir de işte tam da burada yatmaktadır. Çünkü sözün tesiri, o sözü söyleyen dilin ve o sözü taşıyan zihnin sahibinin yaşam ve samimiyeti ile doğru orantılıdır. O hâlde sözümüzün tesirli olmasını istiyorsak özümüze dikkat etmeyi, dilimizin rehber olmasını diliyorsak kişiliğimize özen göstermeyi ve anlattıklarımızın başkalarınca benimsenmesini arzuluyorsak yaşantımızı kontrol altında tutmayı kendimize şiar edinmeliyiz.

Din adına veya dinden konuşurken dikkat edilmesi gereken temel hususlardan biri de sahip olduğumuz din anlayışının, Kur'an ve sünnet merkezli olup on dört asırlık İslam medeniyet ve geleneğinden beslenen bir yapıda olmasıdır. Aksi hâlde keyfi değerlendirmeler, şahsi yorumlar ve münferit yaklaşımlar, dinin bizatihi kendisi gibi anlaşılmaya başlanabilir. Bu da zamanla hem sanal âlemde hem de sosyal hayatta farklı bireyler ve gruplar arasında din bağlamında çekişmeye, ötekileştirmeye ve toplumsal boyutta ayrılık tohumlarının saçılmasına yol açabilir. Dolayısıyla bir kimsenin, şahsi bilgi ve birikimi veya sahip olduğu ön kabulleri çerçevesinde oluşturduğu dinî anlayışını, başkalarına dikte etmekten sakınması ve tekfir diline kapılmaktan uzak durması son derece önemlidir. Aksi hâlde toplumu birleştiren bir harç olan ve “sağlam bir kulp” tabiriyle (Bakara, 2/256; Lokman, 31/22) vasıflanıp Allah'ın sağlam bir ipi olarak nitelenen (Âl-i İmrân, 3/103) din, ayrıştırma aracına dönüştürülmüş olacaktır. Bu çerçevede halk nezdine yoğun bir şekilde kullanılan sosyal medya mecralarında yapılan yayınlar, yazılan sözler, titizlikle süzgeçten geçirilmeli ve işin sonucu evveleminde akliselim ile düşünülmelidir. Aksi hâlde bir vücut gibi bütün olması öğütlenen müminler (Buhari, Edeb 27), ayrışmanın eşiğinde olacaktır. Ayrışma ve çatışma ise ateş çukurunun kenarında

olmaya benzetilmektedir. (Âl-i İmrân, 3/103)

Din adına konuşurken, dini anlatırken kırıcı, yaralayıcı ve uzaklaştırıcı bir dil ve üsluba meyletmekten kesinlikle sakınmak gerekir. Rahmet Peygamberi Resul-i Ekrem'in, Uhud Savaşı sırasında emre muhalefet edenlere bile yumuşak bir dille hitap etmesi ve onları dışlamaması, Kur'an-ı Kerim'de övgüyle anlatılmaktadır. (Âl-i İmrân, 3/159) Toplum içinde insanların hata ve kusurlarını ifşa ederek onları rencide etmek yerine “Bazı insanlara ne oluyor da böyle böyle yapıyor?” (Müslim, Nikâh, 5) diyerek kötülüğü ve kötü işi zemmeden Nebi'yi (s.a.s.) örnek alabilmek ne büyük bir bahtiyarlıktır. O hâlde dilimiz din adına konuşurken titizliğimizi zirvede tutup zihnimizi kâtibimiz, kalbimizi de şahidimiz yapmalıyız.

Başkalarının kusurlarına odaklanan bir kalp, sadece başkalarına aktarmak için öğrenen bir zihin ve yalnızca muhataplarına yoğunlaşmış kendini unutan bir birey, din adına konuşmayı, dinden kendine hisse almaya yeğlemiştir.

AYNADAKİ YÜZ

Dr. Elif ERDEM

Diyanet İşleri Uzmanı

عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ : إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ
كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكَبِيرِ فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ
يُحْدِثَكَ وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا
طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكَبِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ
تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً

“İyi arkadaşla kötü arkadaşın örneği, misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın.

Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!”

(Müslim, Birr, 146)

Sosyal bir varlıktır insan. Hemcinsleriyle birlikte olmayı, ünsiyet kurmayı arzu eder.

Birlikte oynadığı, birlikte gülüp birlikte ağladığı, korkularını ve ümitlerini, ideallerini paylaştığı arkadaşları olsun ister. Kapısını samimiyetle açacağı bir komşusu, her koşulda teklifsiz yanına varacağı bir dostu, acısıyla tatlısıyla hayatı birlikte paylaşacağı bir eşi olmasını hayal eder. Velhasıl yalnızlık Allah’a mahsustur, insan içinse hayat diğerleriyle birlikte anlamlıdır. Ve insanın hayatında “diğerleri”nin belirleyici bir rolü vardır. Bu yüzden diğerlerinin kim olduğuna iyi karar vermek gerekir. İçine doğduğu aileyi seçemez insan ama arkadaşlarını belirlemek onun elindedir.

İnsanın kişiliği, yaşam tarzı ve hayata bakışı arkadaşıyla şekillenir. İnsan, birçok şeyi farkında olmadan ve özel bir çaba harcamadan yanı başındaki arkadaşından öğrenir. Onun yediği, içtiği, giydiği, izlediği ve desteklediği kendisine hoş gelir.

Arkadaşının davranışlarını benimser ve kendi fiilleri arasına katar. Böylece iyi alışkanlıkları da kötü alışkanlıkları da arkadaşından edinir ve onun ahlakıyla ahlaklanır kişi. Değişir, dönüşür, Allah Resulü’nün veciz ifadesiyle “dostunun dini üzere” olur. (Ebu Davud, Edeb, 16) Bu yüzden arkadaş çevresi, kişiyi tanımanın önemli bir

göstergesidir. Hatta tasavvuf erbabı bazı kimseler, kişinin nefis muhasebesi yapması için arkadaşı vesile sayar, arkadaşın kişiye kendi hâlini yansıtan bir ayna olduğunu dile getirirler. “Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.” sözü bu gerçeği anlatmaktadır.

Arkadaşın iyisi nimettir, misk taşıyan biri gibidir. Hadiste buyurulduğu gibi ya sana miskinden ikram eder ya ondan bu güzel kokuyu sen satın alırsın, hiç değilse onun yanına geldiğinde güzel bir rayiha duyarsın. Sana muhakkak bir faydası dokunur. Mutluluğun katlanır onunlayken, ızdırabın hafifler, korkuların yatışır, endişelerin silinip gider. Resul’ün, (s.a.s.) zorlu hicret yolculuğunda bunalan mağara arkadaşını, “Üzülme, Allah bizimledir.” sözleriyle teskin ettiği gibi yüreğine ferahlık verir dostun iyisi. Resul’e (s.a.s.) yoldaş olan sahabiler gibi sahip çıkar dostuna, varlıkta da yoklukta da bir an olsun yalnız bırakmaz. Dostun iyisi güven verir, sen varken de yokken de seninledir, sözleri ve tavırları lehinedir. Sana destek verir. Sadıktır, vefalıdır, iyiliğini gözetir. İyilik ve takva üzere yardımlaşırın onunla, el ele verir, hayır hasenata koşarsın. O varken istikametini şaşırılmazsın, ashab-ı kehf gibi birlikte zulme başkaldırır, doğru yolda güçlü adımlar atarsın. İyi arkadaş, değerine değer katar, seni yüceltir. Bu yüzden Rabbimiz “doğru kimselerle beraber olmayı”

salık verirken (Tevbe, 9/119) müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmekten menetmiş (Nisâ, 4/144) ve kendisine itaat edenlerin peygamberler, siddîkler, şehitler ve iyi kimselerle birlikte olacağını haber vermiştir. “Bunlar ne güzel arkadaşlardır.” (Nisâ, 4/69)

Kötü arkadaş ise körük üfören kimse gibidir. Saçtığı kıvılcımlarla yakar elbiseni, doğrudan zarar veremese de kötü kokusuyla seni rahatsız eder. Muhakkak bir kötülüğü dokunur sana. Kötü arkadaş sana kötülüğü güzel gösterir, zulmü gözünde normalleştirir. Daima şerri telkin ederken

Dostun iyisi
güven verir,
sen varken
de yokken de
seninledir,
sözleri ve
tavırları
lehinedir.
Sana destek
verir. Sadıktır,
vefalıdır,
iyiliğini gözetir.
Değerine değer
katar, seni
yüceltir.

hayırlı işlerden alıkoyar. Bencil hırslarına seni ortak eder, günah ve düşmanlık peşinde koşarsın onunla. Başkalarının kuyusunu kazarsın; arkasından konuşur, hatasını ararsın. İç huzuru olmadığı için sana da hayatı dar eder kötü arkadaş. Herkesi eleştirir, kendi hayatına çekidüzen vermek yerine etrafı çekiştirir. Kötü arkadaş güçtür, güç verir, cesaret verir sana ama şer yollarda. Kendi başına yapmaya çekindiğini onun teşvikiyle kolayca yaparsın, üzülmezsin de yaptığını. Onun aferinleri seni daha da yüreklendirir; ardına bakmaz, kırıp döktüğüne aldırmazsın, pervasızca günah işler, utanç duymazsın, kalbin kararır mühürlenir farkına bile varmazsın. Kötülük karakterin olur. Kâinatın göz bebeği olarak eşsiz güzellikte yaratılmışken değersizleşir, aşağıların aşağısına yuvarlanırsın. Hesap günü pişman olur, “...Keşke falanı dost (halîl) edinmeseydim.” (Furkân, 25/28) dersin ama nafiye. “Şeytan kimin arkadaş olursa, o ne kötü arkadaşdır.” (Nisâ, 4/38) Hem dünyanı hem ahiretini karartır. O yüzdendir ki yalnızlık, kötü arkadaştan evladır.

Arkadaş! Aynaya baktığında kimi görmek istiyorsan ona gör ver kararını. Kötü arkadaşın elini çek, iyilerle dost ol ki En Yüce Dost da seninle olsun. Bil ki O'nun dostlarına korku yoktur ve onlar hiç üzülmeceklerdir. (Yûnus, 10/62)

Gülsüm KARAPINAR

Bi' Kavram

Ferritin

Demir, insan vücudu için gerekli olan pek çok mineralden biridir. Besinler yoluyla alınan demiri, vücudun ihtiyacı doğrultusunda depolayan ve serbest bırakan ise ferritindir. Halk arasında demir deposu olarak da bilinen ferritin, vücut hücrelerinde (özellikle karaciğerin yaklaşık olarak %75'ini oluşturan hücrelerde), kemik iliğinde ve bağışıklık sistemi hücrelerinde bulunur. Ferritin testi ile vücuttaki demir miktarı kolayca anlaşılabilir. Normal ferritin değeri, yaşa ve cinsiyete göre farklılık gösterse de genel olarak erkeklerde 20-500 ml/ng, kadınlarda ise 20-200 ml/ng'dir. Aşırı miktarda çay ve kahve tüketimi, düzensiz ve sağlıksız beslenmek, çölyak hastalığı, C vitamini eksikliği, kronik hastalıklar, çeşitli yaralanmalardan ya da operasyonlardan sonra yaşanan kan kaybı ferritin düşüklüğüne yol açan nedenler arasında sayılabilir. Düşük ferritin miktarı hâlsizlik, yorgunluk, sabahları zor kalkma, anksiyete, iştahsızlık, baş dönmesi, baş ağrısı, toprak ve kireç yeme isteği, unutkanlık, sinirlilik, saç dökülmesi, konsantrasyon bozukluğu, cilt kuruluğu, nefes darlığı gibi belirtilere neden olur.

Bi' Bilgi

Gelelim Yumurtanın Rengine...

Tavuk yumurtasının kabuğu; beyaz, kahverengi gibi farklı tonlarda olabilir. Birçok insan kahverengi yumurtaların beyaz olanlardan daha doğal, sağlıklı, besinsel olarak daha üstün olduğunu düşünür. Oysa kahverengi ve beyaz yumurta arasında besin değeri ve tat açısından herhangi bir fark yoktur. Yumurtanın lezzeti, kabuk rengiyle değil, tavuğun neyle beslendiğiyle ilgilidir. Gelelim yumurtanın rengine... Yumurta kabuğu temel olarak kalsiyum karbonattan oluşur, bu nedenle başlangıçta türe bağlı olmaksızın beyaz renktedir. Ancak yumurta kanalından geçerken tavuğun cinsine bağlı olarak sentezlenen pigmentlerin yumurta üzerinde birikmesi sonucunda farklı renklerde yumurtalar oluşur. Pigmentlerin bu yolculuğun hangi aşamasında oluştuğu da sonucu etkiler. Kahverengi yumurtalarda kabuk rengi farklı tonlarda da olabilir. Bunun sebebi ise pigment birikim miktarının tavuğun yaşına, beslenme ve stres faktörleri gibi çeşitli sebeplere göre değişim göstermesidir.

Bİ' SORU

Acıktığımızda Karnımız Neden Guruldar?

Tıbbi literatürde “borborigmus” olarak adlandırılan guruldaların fizyolojik kaynağı, mide ve bağırsaklarımızdaki kas aktivitesidir. Sindirim kanalında, kanal içeriğinin yiyecek ve akışkanlar ile karışarak ağızdan anüse doğru tek yönlü

ilerlemesini sağlayan kas katmanları bulunur. Bu ilerleyişteki kas faaliyeti, sindirim kanalı hareketlerini yöneten enterik sinir sisteminin ürettiği temel elektriksel ritim ile kontrol edilir.

Hareketin hızı ve şiddeti kanala yiyecek gönderildiğinde artar. Mide ve ince bağırsak boşaldıktan yaklaşık iki saat sonra ise kanal duvarındaki algılayıcı hücreler açlık kasılmalarını başlatır. Midenin alt kısmından başlayarak ince bağırsağın sonuna kadar etki eden bu kasılmalarda, ilgili yerlerdeki mukus, yemek artığı ve bakteri yığılımları temizlenir. Genç ve sağlıklı bünyelerde daha şiddetli seyrebilen bu kasılmalar, titreşim ve guruldamaları daha belirgin hâle getirir. Guruldamanın sesi, vücudumuza aldığımız gıdalar sayesinde daha kolay soğurulur ve derinin dışından duyulması kısıtlanır.

Bİ' İLK

Türkçede İlk Kapsamlı Ansiklopedi Girişimi: *Muhîtü'l-Maârif*

Muhîtü'l-Maârif, başlangıç hâlinde kalmış bazı ansiklopedi çalışmalarından sonra Türkçede modern bir anlayışla hazırlanmaya başlanan genel konulu ilk ansiklopedi girişimidir. Sahibi ve yayımcısı *İkdam*'ı çıkaran Ahmed Cevdet, başmuharriri Emrullah Efendi'dir. Emrullah Efendi “muhîtü'l-maârif” ter kibini ansiklopedi kelimesine karşılık olarak kullanmıştır. Eser, neşir öncesi uzun bir hazırlık süreci geçirmiştir. Emrullah Efendi, *İkdam* gazetesinde yazdığı makalelerde girişilen işin mahiyetini anlatmış, böyle bir eserin sanat ve ilim dilinin gelişmesine sağlayacağı katkıya işaret etmiştir. Bu teşebbüsten on yıl kadar sonra ikinci bir çalışma başlatmış, 1911'de ansiklopedinin yeniden çıkarılması için Yeni Muhîtü'l-maârif Cemiyeti adıyla bir dernek kurmuştur. Cemiyetin hedefleri arasında bir ansiklopedinin hazırlanması vardır. Bu ansiklopedinin dört yılda yazılması, 1000'er sayfalık otuz ciltten oluşması, resimli olması planlanmış; farklı ilim alanlarından 200'ün üzerinde ilim adamının katkıda bulunacağı ifade edilmiştir. *Yeni Muhîtü'l-maârif* yalnız bir ansiklopedi değil aynı zamanda Türkçenin bütün kelimelerini, deyim ve terimlerini ihtiva eden bir sözlük olacaktır. Eserin 639 sayfalık I. cildi 1900 senesinde neşredilmiştir.

FARKLARIN BİRLİĞİ

MUHARREM

■ **Sümevra GÜVENDİ BENZOUINE**

Başkanlık Vaizi

Bütün Müslüman toplumların, geçmişten günümüze aynı dine mensup olmalarından dolayı birçok ortak değer ve kıymetlileri vardır. Hicri yılbaşı olan muharrem ayı, muharrem ayının onuncu gününü ifade eden aşure günü ve Kerbela Olayı da bunlardan bazılarıdır. Dolayısıyla farklı kültür ve coğrafyaya, farklı dinî algılara bakılmaksızın tüm İslam âleminin ortak değeridir muharrem. Kendisi ile özdeşleşmiş ve muhtelif yiyeceklerin birleşerek muhteşem bir tat ortaya koyduğu aşure gibi farklı anlamları içinde meczetmiş, farklılığın birliğinde var olmuş bir aydır muharrem. İslam dünyasının hem kırılma noktası hem de tarihî kayıdır. Bir yanı zulümden kurtuluşa yol olan hicret, bir yanı yürek sızısı olan “ah”tır muharrem.

Muharrem kelimesi “haram kılınan, kutsal olan, saygı duyulan” gibi anlamlara gelir. “Gökleri ve yeri yarattığı gün koyduğu kesin hükme göre Allah katında ayların sayısı on iki olup bunlardan dördü haram aylardır...” mealindeki Tevbe suresinin, 36. ayetinde

vurgulanan ve daha sonra Hz. Peygamber’in hadisi ile isimleri açıklanan (Buhari, Hac, 132), savaşmanın haram olduğu, emniyet ve güvenin her yanı sardığı aylardan biridir.

Muharrem ayı, İslam tarihinde zor ve sıkıntılı Mekke günlerinden feraha, umut dolu güzel günlere açılan bir kapıdır. Bu ay hicret ayıdır. İşkencelerin, açlığın, hor görülmenin bittiği, İslam’ın sosyal teşekkülünün başlangıcı, gönüllerin İslam’a ve Müslümanlara açıldığı bir dönüm noktasıdır. Bundan dolayı Hz. Ömer, halifelîği döneminde hicreti takvimin başı olarak kabul etmiştir. Böylece muharrem ayı Müslümanlar için hicri olarak yeni bir yılın başı, yeni başlangıçların umudu olmuştur.

Muharrem, İslam’dan önceki ehlikitap için de değerli olan bir aydır. “Cahiliyede Kureyş, aşure günü oruç tutardı. Hz. Peygamber (s.a.s.) Medine’ye gelince, Yahudilerin aşure gününde oruç tuttıklarını görmüş ve ‘Bu gün niçin oruç tutuyorsunuz?’ diye sormuştu. ‘Bu, hayırlı bir gündür. Allah, o günde Benî İsrâil’i

düşmanlarından kurtardı. (Şükür olarak) Hz. Musa o gün oruç tuttu.’ dediklerinde Resûlullah (s.a.s.) da ‘Ben Musa’ya sizden daha layığım (yakınım).’ buyurup o gün oruç tuttu ve Müslümanlara da tutmalarını tavsiye etti.” (Müslim, Sıyâm, 127-128)

Hz. Peygamber’in (s.a.s.) Allah’ın ayı olan bu ayda oruç ibadetine verdiği önem şu hadis-i şerifte açıkça görülmektedir: “Nafile oruç tutacaksan muharrem ayında tut! Çünkü o Allah’ın ayıdır.” (Müslim, Sıyam, 202) Bir başka rivayette: “Resûlullah (s.a.s.) Medine’ye geldiğinde aşure orucunu tuttu ve ashabına da aşure orucunun tutulmasını emretti. Ramazan orucu farz kılınınca Resûlullah (s.a.s.) aşure orucu tutmayı bıraktı. Bundan sonra dileyen aşure orucunu tuttu, dileyen de tutmadı.” (Buhari, Savm, 69) buyrulmaktadır.

Nafile ibadetlerin (özellikle oruç) teşviki ile huzur/ibadet ayı, savaşın yasaklanması ile güven ayı, hicrî yılın başı olması hasebiyle bir umut ve temenni ayı olan muharremin bu özellikleri Kerbela Olayı ile gölgelenmiştir. Öyle bir gölge ki karanlığı asırları aşmıştır. Öyle bir Kerbela ki ismi ile müsemma kerb-ü bela yani tasa ve üzüntü olarak anılagelmiştir.

“Ah”sız kullanılmamaya ahitli bir kelime Kerbela...

10 Ekim 680’de Irak’ın Kûfe kenti yakınlarındaki Kerbela çölünde Hz. Peygamber’in (s.a.s.) “Dünyada kokladığım çiçeğimdir.” (Ahmet b. Hanbel,

Müsned, II, 288) dediği torunu Hz. Hüseyin'in ve yâranının, şehit edildiği izahtan vareste bir "ah"tır Kербela.

"Hasan ve Hüseyin'i seven beni sevmiş, onlara kin tutan bana kin tutmuştur." (Ahmet b. Hanbel, Müsned, II, 288) diyen kutlu Nebi (s.a.s.) irtihal edeli çok olmadan, onun ehlinden şehit olanların ortak kelamı bir "ah"tır Kербela.

Kardeşi Zeyneb'in çığlığı, Kûfe ehlinin pişmanlığı, âlem-i İslam'ın asırlardır dinmeyen yürek acısı, ortak sızısı bir "ah"tır Kербela.

"Bağrında gerçekleşen bu acıya nasıl tahammül ettin?" diye sorulsa cevabı yürek yakan bir "ah" olan bedbaht yerin adıdır Kербela.

Cihanı ağlatan, gözlerden Fırat boşaltan, Hz. Hüseyin ve yâranına susuz çöl olan bir "ah"tır Kербela.

Yunus Emre'nin "Şehitlerin serçemesi, enbiyanın bağı başı ve evliyanın gözü yaşı" dediği Hz. Hüseyin'i şehit edilmesine dayanamayan bir "ah"tır Kербela.

Suya kaside yazan Fuzuli'ye susuzluğun kasidesi "Hadikatü's-Süeda"yı yazdıran "ah"tır Kербela.

Asırlar sonrasına bile ibret nazarı sunan, Hz. Hüseyin'in uğruna şehit olduğu hak ve adaletin değerini ortaya çıkaran, anlam içinde anlamı olan bir "ah"tır Kербela.

Her "Unutmam, unutamam." diyenin, âlemin neresinde

olursa olsun, kimden gelirse gelsin her türlü zulüm, haksızlık, ayrımcılık ve zorbalığın karşısında durarak uhuvvet, hakikat ve adaletin savunucusu olması gerektiği, doğru okunmaya muhtaç bir "ah"tır Kербela.

"Ah"lar ağacı Kербela'yı bağrında taşıyan, umudun ve yeni başlangıçların adı hicrete önyak olan ve haram ayların dörtte biri olan, bütün bunları aşure aşında cem edip sunan farkların birliğidir muharrem.

Bize düşen, yeni "ah"ların yaşanmaması adına, farklılıklarımızla bir olmanın, geçmişte yaşanan elim hadiselerden ibret alarak birliğimizi, beraberliğimizi zedeleyecek davranışlardan sakınmanın adıdır muharrem.

YAS SÜRECİNİN PSİKOLOJİSİ

■ İrem Nur ÖNAY
Psikolog Nöro bilim Uzmanı

Travma öykünüz varsa, bahsedilen uzamış yas durumundan muzdarip olduğunuzu düşünüyorsanız, uyku konusunda sorun yaşıyorsanız, geçmişte depresyon tanısı aldıysanız bir uzmana başvurmanız gerekebilir.

Hayatın kaçınılmaz bir parçası olan yas, çoğumuz için mecbur kalmadıkça üzerinde düşünmediğimiz bir olgudur. Sevdiklerini kaybeden kişiler çoğu zaman yas döneminde yaşadıkları karmaşık duyguları anlamlandırmakta zorlanırlar. Onların durumunu anlamak ve onlara destek olmak da her zaman düşündüğümüz kadar kolay değildir. Kimi zaman yakınlarını kaybeden dostlarımızın beklediğimizden çok daha metanetli görünmesi bizi şaşırtır. Bazen de acısını çok şiddetli yaşayan sevdiklerimize nasıl yardımcı olabileceğimizi bilemeyiz. Üzücü bir konu olmasına rağmen yas hakkında konuşmak ve psikoloji biliminin bu konudaki izahat ve önerilerinden faydalanmak değerli olacaktır.

Yas, sevgi duyulan bir kişinin kaybına verilen doğal bir tepkidir. Derin bir üzüntü olarak değerlendirsek de aslında çok aşamalı bir süreçtir. Psikoloji alanında yas sürecine bakışı Psikolog Elisabeth Kübler Ross'un beş aşamalı yas modeli şekillendirmiştir. Bu modele göre, yas sürecindeki kişi sırasıyla *inkâr*, *öfke*, *pazarlık*, *depresyon* ve *kabullenme* olmak üzere beş farklı aşamadan geçerek yas sürecini tamamlayabilmektedir.

İnkâr aşamasında kişi şokta ve duruma inanmakta güçlük yaşar. Bu aşamada sıklıkla hissizlik, gerçekten kopma, donukluk hâlleri görülür. Kişi, farklı konularla meşgul olarak sevdiği kişinin kaybının neden olduğu acıyla yüzleşmeyi ertelemeye çalışır. Baş sağlığı dileklerini

tepkisiz bir şekilde kabul eden, taziye esnasında sıradan bir günmüş gibi misafirleri ağırlamaya odaklanan kişilerin hâlen inkâr aşamasında olması muhtemeldir.

Öfke aşamasında kişi, yaşadığı hayal kırıklığı sonucunda doktorlara, akrabalara, arkadaşlara, topluma hatta kendisine öfkelenebilir. Bu duygular içindeyken kişinin kendisini terk ettiği için hayatını kaybeden yakınına dahi kızması mümkündür. Bu krizin yas sürecinin doğal bir parçası olduğunu ve geçeceğini bilmek önemlidir. Nihayetinde, bu tür suçlayıcı bir öfke kişiyi teselli etmekte başarılı olmaz ve öfke azalarak yerini tekrar acıya bırakır.

Pazarlık aşamasında kişi, kaybın neden olduğu çaresizlik hislerini hafifletmek için çeşitli pazarlıklar yapmaya çalışır. Örneğin, kişi annesinin hayattayken kendisine ettiği nasihatlere göre bir hayat sürerse her şeyin tekrar yoluna gireceğine inanabilir. "Bu şehre taşınmasaydım, başımıza bunlar gelmeyecekti." gibi geçmişe dair pişmanlık içeren düşüncelere kapılıp ani bir şekilde yaşadığı yeri değiştirebilir. Vaatlerini yerine getirmesinin karşılığında bir mucize bekleyebilir. Pazarlık aşaması kayıpla yüzleşmenin ilk adımında kişiye dayanmak için ihtiyaç duyduğu umudu sunar.

İnkâr, *öfke* ve *pazarlık* aşamalarından sonra acı gerçek tam manasıyla kavranır ve *depresyon* aşaması başlar. Bu aşamada her şey anlamsız gelebilir; kişi tükenmiş hissedebilir, aşırı uyku, aşırı yemek yeme, insanlardan uzak

kalma gibi olumsuz davranışlar sergileyebilir.

Ve sonunda, kişi kabul aşamasına gelir. Hayatı değişmiş olsa da yaşamaya devam etmesi gerektiğini kabul etmeye başlar. Başlangıçta kısa süreli de olsa huzurlu hissettiği anlar olur. Bu aşamayla birlikte, hayatını kaybeden kişi artık olumlu duygularla yâd edilir ve birlikte geçirilmiş olan zamanlardan güç alarak hayata devam etmek mümkün olur.

Yasın böyle farklı ve zaman içinde değişen tezahürleri olduğunu bilmek, yas sürecindeki kişilerin devamlı büyük bir keder içinde olması gerektiği yanılığını ortadan kaldırması bakımından faydalıdır. Evet; inkâr, öfke, pazarlık, depresyon ve kabul yas durumunda yaşanması gerekli ve normal duygulardır. Öte yandan, günümüzde çalışmalar herkesin bu aşamaların tamamından geçmediğini, yasın gidişatının kişiler arasında farklılık gösterdiğini, hatta yas sürecinin parmak izi gibi kişiye özel olduğunu ortaya koymuştur.

Yas sürecindeki bireylerde sıklıkla karşılaşılan bir durum ise aşırı unutkanlık ve beyin sisi hâlidir. Bu dönemde kişiler eve dönerken kendilerini tanımadıkları bir mahallede bulabilir, sık sık önemli eşyalarını kaybedebilirler. Bunun nedeni yaşanan duygusal travmanın beynin işleyişinde değişikliklere yol açmasıdır. Bunlar, kişinin hayatına devam edebilmesi için başa çıkamayacağı anıların beyinde baskılanması sonucunda ortaya çıkan koruma

amaçlı değişikliklerdir. Bu durumda kişi aklını kaybetmeye başladığını düşünerek endişelenmek yerine bunun da yas sürecinin doğal bir parçası olduğunu bilmelidir.

Çoğu kişi zamanla kabul durumuna ulaşarak hayata yeniden uyum sağlarken yas sürecinde olan bireylerin yaklaşık %10'unda ise "uzamış yas bozukluğu" olarak isimlendirilen psikolojik hâl görülür. Uzamış yas durumundaki kişilerde kaybı kabullenmede güçlük; yoğun özlem, duygusal acı ya da uyuşukluk; şiddetli çökkünlük ve yalnızlık gibi durumlar kayıptan sonra bir yılı aşkın süre geçmesine rağmen kişinin yaşantısını ciddi düzeyde etkilemeye devam eder. Bu durumdaki insanlar sıklıkla vefat eden yakınlarıyla birlikte kendilerinden bir parçayı kaybettiklerini ifade ederler ve profesyonel destek almazlarsa hayata devam etme konusunda

yıllar boyunca güçlük yaşayabilirler.

Yaşadığımız deprem afetinde olduğu gibi kaybın yanı sıra kişinin bizatihi travmatik bir olay yaşadığı durumlarda, maruz kalınan travma sonucunda "travma sonrası stres bozukluğu" olarak adlandırılan bir durum görülebilir.

Peki, üzerimizde şiddetli etkileri olabilen bu süreci en sağlıklı şekilde atlatabilmek için ne yapmamız gerekir? İnsan hayatının önemli bir bölümü yeniliklere ve değişikliklere uyum sağlamaya çalışarak geçer. Başlangıçta aşına olmadığımız koşullara, o koşulların içinde yaşayıp deneyim kazandıkça uyum sağlamaya başlarız. Okula başlayan bir çocuğun ilk günlerde zorlanmasına rağmen her gün okula gitmeye devam ederek yeni ortamını benimsemesi gibi... Yasın ve uzamış yasın duygularımız ve beynimiz üzerindeki olumsuz etkileri de doğru deneyimlerin edinilmesiyle aşılabılır. Kişi kendisini hayattan soyutladığında bu değerli deneyimleri edinemez. Bu yüzden, ne kadar zor da olsa sevdiğimiz kişinin olmadığı bir dünyada yaşamayı öğrenmek için çaba göstermemiz gerekir.

Sevdiğimiz kişinin olmadığı bir hayata alışmak o kişiye ihanet gibi gelebilir fakat bu gerçekçi bir yaklaşım değildir. Diğer yandan, hayata devam etme gayretine girdiğimizde eskiden bizi motive eden aktivitelerden aynı düzeyde keyif alamadığımızı hissedebilir ve umutsuzluğa

Yasın böyle farklı ve zaman içinde değişen tezahürleri olduğunu bilmek, yas sürecindeki kişilerin devamlı büyük bir keder içinde olması gerektiği yanılığını ortadan kaldırması bakımından faydalıdır.

kapılabiliriz. Bu durumda daha önce denemediğimiz yeni alışkanlıklar edinmek daha verimli olabilir. Burada amaç acımızı yaşarken hayata doğru adımlar atmaktır, kendimizi meşgul ederek acımızdan kaçmak ise doğru değildir.

Kişi, özellikle de yakınlarına destek olma bilinciyle kimi zaman kendi acısını baskılamaya çalışabilir. Örneğin, eşini kaybeden bir kişinin çocuklarına karşı sorumluluklarından dolayı kendisini koyvermekten korkması ya da kardeşini kaybeden bir kişinin dik durarak anne babasını teselli etmeye çalışması gibi. Bu durumda aslında yas atlatılmış değil ertelenmiştir ve kişinin karşısına tekrar çıkmak üzere beklemektedir. Yastan kaçınanların farkında olmadan kayıpla ilgili düşünceleri bastırarak daha çok zihinsel yorgunluk yaşadığı biliniyor. Bunun zamanında yaşanmayan acı kişinin iyileşmesine engel olacak ve ileride daha ciddi sonuçlara yol açabilecektir. Yas, stres hormonu kortizonu yükselterek fiziksel hastalıklara da neden olabilmektedir. Bu nedenle şartlar ne denli zorlayıcı olursa olsun ihtiyaç duyduğumuz koşulları oluşturarak yas hisleriyle yüzleşmeye ve iyileşmeye çalışmalıyız.

Üzüntünüz ve kaybettiğiniz kişi hakkında konuşmak kabul aşamasına varmayı hızlandırdığı için teşvik edilmektedir. Tekrar tekrar aynı konular hakkında konuştuğunuzda çevrenizdekileri siktığınızı

düşünebilirsiniz. Sizinle aynı durumdaki bir arkadaşınıza nasıl yaklaşacağınızı düşünün ve kendinize de aynı şefkati gösterin. Böyle üzüntülü bir süreçten geçerken desteğe ihtiyaç duymak son derece doğaldır. Çevrenizdekilerin size sunduğu desteği kabul edin ve fazlasını talep ederken yük olduğunuzu düşünmeyin. Çoğu kişi yardımcı olabildiği için memnun olacaktır. Sizinle birlikte yas süreci içinde olan yakınlarınız varsa sizden farklı durumda olabilirler. Siz hissizlik durumundayken bir başkası çok üzgün olabilir. Diğer taraftan, siz çökkünlük durumundayken bir başkasının hayata sizden daha çabuk dönebilmesi, acıyla başa çıkamadığınızı hissetmenize neden olabilir. Yas deneyimi ve yas sürecinin gidişatı herkes için farklı olduğundan, bu tür karşılaştırmalar ne kendinize ne de başkalarına karşı adildir.

Travma öykünüz varsa, bahsedilen uzamış yas durumundan muzdarip olduğunuzu düşünüyorsanız, uyku konusunda sorun yaşıyorsanız, geçmişte depresyon tanısı aldıysanız bir uzmana başvurmanız bu süreci sağlıklı bir şekilde atlatmanız için son derece önemli olabilir. Özellikle yastan yanında deprem psikolojik etkileriyle de uğraşmaya devam eden kişilerde travma sonrası stres bozukluğuna erken dönemde müdahale edilmesi kişilerin uzamış yastan etkilenmesine engel olarak hayata dönüşü kolaylaştırabilir.

Eğer sevdiğiniz biri yas dönemindeyse ve ona

destek olmak konusunda zorlanıyorsanız öncelikle temel ihtiyaçlarının karşılandığından ve kendisini güvende hissettiğinden emin olun. Sonra yapmanız gereken; yanında olduğunuzu hissettirmek ve duygularını dile getirmesine izin vermektir. Sevdiğimiz birinin üzüldüğünü, ağladığını görmek kolay değildir ve onu teselli etmek için bir şeyler söyleme ihtiyacı hissedebiliriz. “Güçlü olman lazım.” “Çocukların için kendini toplamaya çalış.” tarzında her ne kadar iyi niyetli olsa da kişiyi acısını yaşadığı için suçlu hissettirebilecek yorumlardan kaçınmak gerekir. Acısını deşmemek için vefat eden kişi hakkında konuşmamak, moral vermek için neşelendirmeye çalışmak da kişinin hislerini sizinle paylaşmaktan geri durmasına ve içe kapanmasına neden olabilir. Aksine kaybettiği kişi hakkında konuşmaya teşvik etmek hem kaybın gerçekliğini kabullenmesine yardımcı olacak hem de yanında kendisini dinlemeye hazır biri olduğunu hissetmesini sağlayacaktır. Bir yandan duygularını paylaşırken bir yandan da günlük hayata devam etmesinin önündeki engelleri ortadan kaldırmasına yardımcı olmanız değerli olacaktır. Bunun yanında, yas sürecinde alabileceği ani kararların önüne geçmeye çalışabilirsiniz. Son olarak, yukarıda bahsettiğimiz gibi profesyonel destek gerektiren durumlar hakkındaki farkındalığınız sayesinde kişiyi bir uzmana yönlendirerek yas sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlamasına yardımcı olabilirsiniz.

SEHER YELİ

■ Sema BAYAR

Onu bozkırın ortasında sıkışık kalmış bir Anadolu şehrinin ücra bir ilçesinde tanıdım. Adı Seher. Beyaz yemenisinin uçlarına işlediği gök boncuklarla seher yelini andırırdı. Bir ismin bir insana bu denli yakışabileceğini bilmezdim. Seher Hanım dağların ardına sinmiş bu mütevazı ilçenin eskilerindendi. Sadece yaşadığı ilçenin insanlarını değil, ağacını çiçeğini, kurdunu kuşunu da tanırdı. Şehrin hafızasıydı âdeta. Yıllarca aynı sokakları adımlamaktan her taşını ezberlemişti. Kök salmıştı bu topraklara, yokluğu da varlığı da görmüştü. “Eskiden,” derdi, “böyle sesi soluğu kesilmemişti taşın toprağın, cıvılcıvılcı ilçemiz. Her bahar panayır kurulur, köylerden yükünü tutanlar, elinin emeğini pazara çıkarırdı. Bağa bahçeye çıkılır, hep birlikte yenilir içilir, eşin dostun hâli hatırı sorulurdu.” Seher Hanım o kadife sesiyle anlattı mı, eskinin masalları canlanırdı gözümde.

Zaman acımasız davranmış, ilçe yıllar içinde epeyce göç vermiş. Sokaklar evler giderek tenhalaşmış. Gençler iş umuduyla büyük şehirlerin

yolunu tutmuş. Çıplak dağların ardında kıvrılarak giden mıcıryollar biteviye insan taşımış. Tepelerin ardından doğan güneş umut aşılarmış insanlara: Başka şehirlerin başka hayatların umudu... Bulutlar binbir hayal büyütmüş yüreklerde. Üniversite okumak için nice gencin yolu başka başka şehirlere düşmüş. Doktor çıkmış kimi, kimi avukat olmuş büyükşehirde, kimi öğretmen kimi mimar... Fakat yaşını başını almış olanlar bırakmak istememiş kök saldığı toprağı. Birbirlerine tutunmuşlar. Eski günlerin hatırasına sığınıp seneleri kovalamışlar.

Okulu bitirip öğretmen çıktığımda duydum bu ilçenin adını. Atadınız diyen ekrana gözlerim dolu dolu bakarken o yan yana dizili harfleri öpüp koklayasım, bağıma basasım geldi. İzmir’e çok mu uzaktı, taşı toprağı nasıldı, havası sert miydi? Bir tek insanını düşünmedim. Anadolu irfanının müşfik ellerine, ülkemiz insanının samimiyetine güvenim tamdı. Anne ve babam da sevinç içindeydi. Yine de temkini elden bırakmadılar, benimle gelip biricik kızlarını öğretmenlik yapacağı şehre

elleriyle yerleştirdiler. İlçede bekâr öğretmenlerin kaldığı bir apartta yer buldum. Üç beş eşya ile hızlıca düzenimi kurdum. Ahali pek yardımseverdi. Çarşıda alışveriş yaptığımız esnaf, babama “Zehra kızımız bize emanet, öğretmenlerimiz başımızı tacıdır.” diyor, bir ihtiyacım olduğunda kapılarını çalmamı sıkı sıkı tembihliyordu. Okulum ilçeye hâkim bir tepedeydi. Müdür Bey ve diğer öğretmen arkadaşlar aralarına yeni katılan bu edebiyat öğretmenini sıcak karşıladılar. Gelenler, üç beş yıla tayinimizi ister, memleketimize döneriz demiş ama zamanla buranın sakinliğine ve doğal güzelliklerine alışıp yerleşmişler. Müdürümüz de şehre gelip gidemeyenlerden. Babacan bir adam. Beni ilk olarak zümre arkadaşlarımla tanıştırdı. Aynı dili konuştuğum, aynı mısralarda gezinip aynı satırlara meftun olduğum insanlarla bir arada olmak sevincimi ziyadeleştirdi. O anda bu küçük ilçede hayatımın en güzide anlarını yaşayacağımı hissettim.

Okul yolu yemyeşildi. Çiçek tarhları, meyve ağaçları, ille de iğdeler... Ama o yolda asıl dikkatimi çeken her sabah

ışılı bahçesiyle göze şenlik veren beyaz evdi. Pencere pervazları maviden, kapısı zümrüt yeşil. Duvarında renk renk desenler, saksılarda küpe çiçekleri, bahçe kapısını saran petunyalar, evi dört koldan çevreleyen sarmaşıklar... Seher Hanım ve boncuklu yemenisi. Birkaç selamlaşmadan sonra ikinci çaylarında, akşam yemeklerinde, o güzelim bahçede hoşbeş eder

olduk. Görür görmez ısındık birbirimize. Seher Hanım genç yaşta eşini kaybetmiş. Çoluk çocuğu da yokmuş. Tekrar evlenmesi için önayak olmak isteyenler çıktıysa da Seher Hanım yeniden bir yuva kurmayı düşünmemiş. Acılar hayata küstürmemiş onu. "Allah bir evlat nasip etmedi ama senin gibi nice oğlum ama senin gibi nice oğlum kızım var benim." derdi. İlçeye atanan genç oğretmenlerin,

memurların yolu muhakkak beyaz evden geçerdi.

O yılı Seher Hanım'la geçirdik desem yeridir. Birkaç ay sonra ilçe sevinçli bir haberle çalkalandı. Şehirdeki üniversitenin yeni bir bölümü ilçemizde açılacaktı. Okul demek; oğrenci demek, yurt demek. Ertesi yıl bir alayış başladı. Belediye Reisi de kolları sıvadı. Kuş evleri

kondurdu ağaçlara. Meydanın ortasına bir saat kulesi yaptırdı. Tabii asıl iş gençler için pansiyon ve yurt meselesiydi. El birliğiyle onlar da halledildi. Ailelerinden uzakta okumaya gelen genç kızlar, delikanlılar beraberlerinde bir canlılık bir neşve getirdiler ilçeye. Öyle ki meydandaki kahvelerde küçük çaplı kütüphane rafları kurulur, çay ocaklarında oralet ve çayın yanında bitki çayları, şuruplar, ismi alengirli yeni moda kahveler yapılır oldu. Birkaç yeni mağaza açıldı Cumhuriyet Caddesi'nde. Reis Bey, halk kütüphanesini de elden geçirdi. Öğrenciler için kaynak kitaplarla zenginleştirdi. Bütün bir ilçe kucak açtı öğrencilere. O eski cıvıltılı günler geri gelmişti.

Seher Hanım, her gün düşünüp taşıyor gençler için başka neler yapılabilir diye bizimle istişare ediyordu. Belediyeye saat kulesinin girişinde öğrenciler için günün her vakti sıcak çorba dağıtan bir mekân açmalarını önerdi. Maksat kıt kanaat okumaya gelen misafirleri ağırlamak, sıcak çorbanın buğusunda bu vatanın evlatlarına sahip çıkmak. Reis Bey çok memnun oldu bu fikre. "Seher Abla," dedi, "gel bu mekânın iaşesini ben üstleneyim, sahipliğini de sen yap." Seher Hanım önce mütereddit davransa da ısrarlara fazla dayanamadı, uzun kirpiklerini kırıştırdı, boncuklu yemenisini şöyle bir düzeltti, "Tamam." dedi.

Sonraki yıllar ilçede bir şenlik havası esti. Eylül başında öğrenciler geliyor, her

haziranda hüznünlü vedalar yaşıyordu. Seher Hanım'ın ocağında kaynayan çorbalar yaz kış öğrencilere sıcak yuvalarını hatırlatıyordu. Uzun kış geceleri için tarhana ve ezogelin; yazın ise ilçenin dağlarından toplanan yabani kekiklerle lezzetlenmiş yayla çorbası. Ve en önemlisi Seher Hanım'ın bereketli eli.

Seher Hanım bu, söz konusu öğrenciler olur da bir çorbayla iktifa eder mi? Hele mübarek ramazan gelmişse, ana kuzuları ailelerinden uzakta iftar edeceklerse. Ramazanda yemek kazanları üç iken beş

olurdu. İlçenin kadınları aralarında sözleşir, her gün biri mahir olduğu bir tatlı ile sofrayı bereketlendirirdi.

Artık bahçe sohbetlerimiz de kalabalıklaşmıştı. Edebiyat öğretmeni olduğumu duyan gençlerle bir okuma grubu oluşturmuştuk. Dersler bitince Seher Hanım'ın bahçesinde toplanıyor, şiirden öyküye satırlarda gezip kelimelerin büyüüne kapılıyorduk. Liseli öğrenciler, üniversiteli gençler derken halka halka büyüdük. Birkaç edebiyat dergisine aboneydik. Yeni yazarlar keşfediyor, klasiklerden taviz

vermiyorduk. Seher Hanım bizim heyecanımıza uzaktan nazar ediyor, çayların biri gelip biri gidiyordu. Aramızda eli kalem tutanlar da vardı. Lise son sınıftan Hatice, utana sıkıla şiirlerini bizimle paylaşırdı. Merve ise edebiyat okumak istemiş ancak kısa zamanda iş hayatına atılmak, ailesine maddi destekte bulunmak için sağlık meslek yüksekokulunu seçmişti. İçindeki edebiyat aşkı ise biteviye yanmaktaydı. Öyküler yazıyor ancak çekingenliğinden bir türlü okuma grubumuzla paylaşmaya yanaşmıyordu. Sadece benim okumama izin veriyordu. Kalem öyle güzel, dili o kadar sade ve akıcıydı ki daha ilk öyküsünde onun ileride şu elimize aldığımız dergilerde yer alacağına, sayfaları çevirirken onun güzel öykülerinden biriyle karşılaşacağımıza emindim.

Her hafta bir kitap seçiyor, ardından kitap üzerine konuşmalar yapıyorduk. Sait Faikler, Esendallar öğrencilerimin pek hoşuna gitmişti. Merve'nin hikâyelere yorumu çok güzeldi. "Hocam," dedi, "Sait Faik'in, Esendal'ın ve sizin sayenizde tanıştığımız Mustafa Kutlu'nun öykülerini okurken bilhassa öykü kişileri dikkatimi çekiyor. O kahramanlar o kadar bizden o kadar yakın geliyor ki... Sanki şu köşeyi dönsek, şu pencereyi tıklatsak yahut şu dükkândan içeri girsek karşılaşacağız." Merve çok yerinde bir tespit yapmıştı. Yıllar geçse de insan yine insandı, hayat durmaksızın hikâyelerle çıkıyordu karşımıza. Merve'nin

bu güzel yorumu bana bir fikir verdi. "İster misiniz," dedim, "biz de birer hikâye yazalım. Kahramanlarımız bu sokakların insanı olsun. Reis Bey'in babacanlığını anlatsın biri, Seher Hanım'ı bir başkası yazsın. Ardımızda bıraktığımız o ramazan akşamları bir başka kalemde satırlara dökülsün. Burada geçirdiğimiz güzel günlerin hatırası kelimelerimizle yaşasın." O an öğrencilerimin gözlerinde tutuşan alevi anlatamam. Konuştuklarımızı göz ucuyla takip eden Seher Hanım da heyecanlanmıştı. "Ben mi," diyordu, "şu kitaplarda olduğu gibi bir öyküde adım mı geçecek benim de?" Hepimiz gülüştük, ikinci kızılığında pırıldayan boncuklu yemenisine bakarken. Sahi Seher Hanım'ı kim yazacaktı? Onun herkesi bağrına basan anneliğini, gençlerin etrafında pervane olurken estirdiği seher yelini, o kadife sesini, bahçesinde kurduğu sofraları, yaz kış öğrenciler için sevgisiyle harmanladığı çorba kazanlarını ve ille de onunla özdeşleşen o mavi boncuklarla bezeli beyaz yemenisini... O an Merve ile göz göze geldik. Seher Hanım ancak onun kaleminde ses bulabilirdi.

Ertesi hafta cuma akşamı için sözleştik. Okullar kapanmadan birbirimize hikâyelerimizi okuyacak, mezun olanlarla vedalaşıp diğerleriyle de eylülde görüşmek üzere sözleşecektik. Seher Hanım'ın bahçesine girdiğimde gençlerin çoğu toplanmıştı. Gözlerim Merve'yi aradı. Henüz gelmediğini

söylediler. Öyküsünü çok merak ediyordum, sadece ben mi, Seher Hanım başta olmak üzere bütün bahçe sakinlerinin de beklediği Merve'ydi. Birkaç dakika sonra bahçe kapısında görüldü. Buyur ettik. İlk olarak onun öyküsünü dinlemek istiyorduk. Kâğıdı bana uzattı "Hocam," dedi, "rica etsem, siz okusanız, ben... Ben sanırım heyecandan..."

Herkes sus pus oldu. Kâğıdı elime aldım ve okumaya başladım: "Mavi Boncuk" gözlerimi satırdan kaldırdığımda Seher Hanım'ın yemenisinin ucuyla gözyaşlarını kuruladığını gördüm. Gençlerin her biri de duygulanmıştı; sevinç ve hüzün iç içeydi. Sevgili Merve'miz bizleri buluşturan, bu birlikteliğin harcını karan Seher Hanım'ı ne de güzel anlatmıştı. Merve'yi de ikna ederek öyküyü bir edebiyat dergisine gönderdim. Derginin editörü, öyküyü beğendiklerini ancak yoğunluk sebebiyle yaz sonunda takvime alabileceklerini söyledi. Yaz tatili için İzmir'e ailemin yanına gittim. Eylül başında görev yaptığım okuluma döndüğümde çantamda bizim öykümüz vardı. Birkaç hafta sonra öğrenciler de peyderpey gelmeye başladı. Eylül sonu gençlerle bir araya geldik. Seher Hanım'a dergiyi gösterdik. Merve aramızda değildi ama kelimeleri bizimleydi. Seher Hanım yine o mahcup gülümsemesiyle her birimizi kucakladı. Boncuklu yemenisini seher yelini estirdi; anne eli ellerimize, yüzümüze bir kez daha dokundu.

ÖZNEYİ VAR EDEN EYLEM: İYİ

■ Ali Necip ERDOĞAN

iyi, soyut bir kavram olması bakımından üzerine ne kadar konuşulursa konuşulsun ne kadar tanım yapılırsa yapılsın fiilen ortaya çıkarılmadıkça varlık kazanamaz ve işlevsel olamaz. Yani kişi “iyi” olduğunu söyleyerek iyi biri olmaz, “iyi ve güzel işler” yaptığında iyi biri olur. Buradaki “iyi” fiile bağlı olarak, fiilin fonksiyonu olarak açığa çıkar ve görünür. Fiil olmadan “iyi” olmaz. O zaman öncelikle bir eyleyen/ yapan/fail olmalıdır. Dilimizin gramatik yapısında fiilden (yüklemden) etkilenen “özne”dir. Şu hâlde fiil hem “iyiyi” hem de “özneyi” var eder. Hareket/fiil olmadan iyiden de özneden de söz edemeyiz. İyi işler yaptığımızda (buradaki iş en genel anlamıyla her türlü fiili ifade eder) hem

iyi var olur hem de özne var olur ve özneyi var eden, onu özne konumunda tutan, işte bu iyinin sürekliliğidir. İyinin sürekliliği özneyi de “sürekli özne” kılar. Kişi kendisi için “iyi” şeyler yaptığında “özne” olamaz, tip olur çünkü fiillerinin sonucundan sadece kendisi fayda sağlamaktadır. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Kişinin fiillerinin sonucundan herkes etkileniyorsa, faydalaniyorsa bu, kişiyi “özne” konumuna yükseltir. Hâlbuki yukarıda dilimizin gramatik yapısında fiilden etkilenen öznedir demiştik, oysa şimdi fiillerin sonucundan etkilenen öznedir diyoruz. Bir çelişki var gibi gözüküyor. O zaman bu özneyi ayırmamız gerekiyor. Fiili yapan olarak bir özne gerekli fakat fiilin sonucundan etkilenenler

iyi, kişinin kendi fiilinden kaynaklanan ama kendine yönelik olmayandır. Demek ki iyinin ortaya çıkabilmesi için kişinin bizzat kendisinin bir şey yapması, yaptığı şeyi kendisi için değil bir başkası için yapması (birine yardım etmesi) gerekir.

bakımından yani fiilin kişinin kendisine yönelik değil de dış dünyaya, diğerlerine yönelik olması bakımından “özne” olmak söz konusu. Birine yardım eden kişi, yardım eden olmak bakımından öznedir ama fiilden etkilenen kendisi olmadığı için “sürekli özne”dir.

Bir de yine dilin gramatik yapısı içinde “sözde özne” vardır. Öznenin belirli olmadığı durumlarda belirtisiz nesne “sözde özne” olur. Mesela “kapı çalındı” denildiğinde kapıyı çalanın kim olduğu belli değildir, bu yüzden “kapı” sözde özne olur. Buradan hareketle bir kavramsallaştırma yapabiliriz. Fiilin belli olmadığı ama fiilin eylendiği, yani iyi ve güzel işlerin yapıldığı ancak bu iyi ve güzel işleri kimin yaptığının bilinmediği durumlar için bu sözde özne kavramını kullanabiliriz. Sözde özne kavramının iyilikle ilişkisi tam da burada ortaya çıkar. İyiliği kimin yaptığı bilinmediğinde yani iyiliği yapan kişi belirsiz olduğunda, sözde özneye dönüştüğünde gerçek iyilikle karşı karşıyayız demektir. Bu, iyinin belki de en temel vasfıdır ve çok etkileyicidir. “Sözde özne” kavramı “özne”yi gizler, “iyi” görünür kılar.

Sözde özne kavramı gerçek özne değilmiş gibi algıya sebep oluyor çünkü özde değil sözde yani lafta kalmış bir özne olma durumu gibi anlaşılıyor. Hâlbuki durum böyle değil. Gramatik yapı bakımından öznenin kim olduğunun bilinmediği durumdur bu, yoksa öznenin

sahteliği ya da önemsizliği gibi bir durum değil. Buradaki kavramsallaştırma “iyi”nin ve iyiliğin açığa çıkarılması bakımından çok etkileyici bir ifade. Çünkü fiil eylenmüş, yapılmış. Aradığımız şey her zaman öncelikli olarak fiildir çünkü “iyi”, fiil olmadan açığa çıkamaz, görünür olamaz. Fiil var, iyilik yapılmış, ihtiyaç sahibi birinin ihtiyacı giderilmiş ama fiilin kim tarafından yapıldığı bilinmiyor. İşte bu harika. Demek ki kişinin fiilleri kendi dışına yöneldiğinde “özne” olur, fiilden etkilenen “diğerleri” olduğunda “sürekli özne” olur ve kendini gizlediğinde de “sözde özne” olur.

İyi, soyut bir kavram olması bakımından fiilen ortaya çıkarılmadıkça varlık kazanamaz. O ancak fiilin fonksiyonu olarak açığa çıkar ve görülür. Fiil hem özneyi hem de iyiyi var eder ve görünür kılar.

“Birey” kendi menfaatini ve çıkarını maksimize etmeye çalışan kişiyken “özne” toplumun menfaatini maksimize etmeye çalışan kişidir. Toplumsal fayda arttıkça “özne”nin de faydası artacaktır. Bireyin elde ettikleri arttıkça toplumsal faydanın artmadığını yaşayarak tecrübe ettik.

Felsefe terimi olarak özne, “bilinci, sezgisi, düş gücü olan, bilmeye yönelen ama kendisi bilgi nesnesi olmayan varlık” olarak tanımlanıyor. Burada özne, “bilmeye yönelen” olduğu için yani kişinin öğrenme isteği dışı yöneldiği için kendisini “nesneleştirmez” deniliyor. Fakat burada bir ayrımı var ki çok önemli, o da şu: Kendisini nesneleştirmez ancak, ilgilendiği öğrenmeye çalıştığı “şey” tarafından nesneleştirilir. Kişi, kendi içine baktığı durumlar haricinde, dış dünyayla iletişime geçtiğinde, insanları, nesnelere, olayları (bilinci, sezgisi, düş gücü ile) anlamaya çalıştığında ilgilendiği her ne ise o şey tarafından nesneleştirilir. Yani kişi bir “şey”le iletişime geçtiği anda öznedir fakat öğrenmeye başladıkça nesneleşir ve çözünür. Çünkü ilgisi kendi dışına yöneldiği için kendisini unuttur, bu unutmama kişiyi savunmasız ve açık hale getirir, ilgilendiği konu ya da kişi veya nesne tarafından bu açıklık işgal edilir. Böylelikle yeni bilgi kendine yer açarak diğer bilgilerle iç içe geçer (mezc olur) ve önceki dizilimi değiştirir. Yeni bir dizilim oluşur. Kişi kendi

içine döndüğünde tekrar özne konumuna geçer ve kendisini bilgi nesnesi olarak bulur. Bu durum yeni bağlar kurmasını ve yeni bilgiler üretmesini sağlar. Böylelikle öz güveni de artar. Özne olmayı yüceltmediği süreçte çözünüp birleşerek “sürekli özne” konumunu korur. Özne olma hâlini yücelttiği anda yani öğrenmeyi, ilgilenmeyi bıraktığı anda özne konumunu dondurur ve sürekli özne olma konumunu kaybeder, özne konumunu korumaya çalışır hatta kendini mevcut durumunu korumaya adar. Bu konum artık kişinin katılarak nesneleştiği konumdur. Kişi kendini özne zanneder hâlbuki bu konum özne olma hâlinin yitirildiği konumdur. Bu toplumlar için de böyledir toplumsal değişim ve dönüşümün taşıyıcısı olan kurum kuruluş ve sivil toplum örgütleri çözülme-terkip sürecini dondurdularında

genişleyici ve taşıyıcı fonksiyonlarını, rollerini de yitirirler. Öznenin yitimi iyinin de yitimidir.

İyi, kişinin kendi fiilinden kaynaklanan ama kendine yönelik olmayandır. Demek ki iyinin ortaya çıkabilmesi için kişinin bizzat kendisinin bir şey yapması, yaptığı şeyi kendisi için değil bir başkası için yapması (birine yardım etmesi) gerekir. Şu halde “iyi” özneyi nesneleştirir, yani iyilik yapan özne aynı zamanda nesneleşir ve bilgi kaynağına dönüşür. Yani iyilik yaptığında özneleşir ama aynı zamanda bilgi nesnesine dönüşeceği için nesneleşir çünkü iyilik görenin anlama çabası iyilik yapanı nesneleştirecektir.

Özne ve nesne arasındaki bu ilişki birinin diğerini öne çıkarmasına ya da baskın gelmesine imkân vermez. Bu ilişki biçimi birbirini dengeler. Bu dengeleme öznenin de

nesnenin de Yüce'yle olan bağından kaynaklanır. Yani özne, nesneye tahakküm kurmaz, onu ele geçirmeye, yönetmeye, sömürmeye çalışmaz. Özne, bizzat kendisi kendisini nesneleştirerek hem nesneyi anlar hem de kendisini bilgi nesnesine dönüştürür. İyi ve güzel arasında da böyle bir ilişki mevcuttur. Kant, iyi ve güzeli ayırdı. İyi ve güzel ahlaki bakımdan birbirini gerektirirken yani biri olmadan diğeri olamaz şeklinde kabul edilirken güzel amaç yitimine uğradı. Güzel, amacı “kendinde olan”dı ancak süreç içerisinde “kendindeki amaç” güzeli yiyip bitirdi. Kant, iyi ve güzeli anlamaya, açıklamaya çalışmadan önce Yüce'yi anlamaya çalıştı. Çünkü iyi ve güzel Yüce'yle bağlıydı ve her ikisi de kaynağını Yüce'den almaktaydı. İyi, Yüce'nin ahlaki yansımasıyken güzel sezgisel yansımasıydı. Önce Yüce'yi anlayıp sonra iyi ve güzeli ayırarak onları anlamaya çalışacaktı. Çünkü iyinin herkes tarafından anlaşılabilir ve kabul edilen genel ilkeleri vardı ve bu ilkeler akıl ile doğrudan ilgiliydi ve “yargı gücü”nün de önemli bir unsuruydu. Aynı şekilde sezgisel bilginin herkes tarafından anlaşılabilir ve kabul edilen genel ilkeleri belirlenebilir miydi? Aradığı şey işte buydu. İyi, özneye eşleşirken güzel, nesneye eşleşebilirdi. İyi, özneyi var ederken güzel, daima nesneyi var edecekti. İşte bu, inanan bir insanın kendi hayatını sanat eserine dönüştürmesinin yoluydu.

BİR FOTONDAN BİNBİR RENK

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

Boyaca O'ndan daha güzel olan kim vardır?

(Bakara, 2/138)

Bu ay renklerin karmaşık dünyasına bir bakış atacağız. Bakış atmak tabirini özellikle kullandım çünkü renklerle bakışımız arasında ayrılmaz bir bağlantı var. Konumuza hemen giriş yapalım, sorularımızı soralım. Odada tek bir lamba varken masa ile koltuk neden farklı renklerde görünüyor? Sarı neden sarı? İnsan gözü bunca rengi nasıl ayırt ediyor?..

Yukarıdaki oda metaforunu biraz daha açalım. Malumunuz Dünya'mızın yegâne ışık kaynağı Güneş'tir. Dolayısıyla ışık tek bir merkezden gelmektedir. Foton adını verdiğimiz ışık parçacıkları her an, her saniye Güneş'ten Dünya'mıza hareket hâlinindedir. Foton tek iken deniz mavi, orman yeşil, dağ kahverengi, papatyalar sarı renge nasıl boyanıyor? Gelin hep birlikte "bakalım".

FOTONUN YOLCULUĞU

- Güneş'ten çıkan bir foton yaklaşık sekiz buçuk dakikalık yolculuktan sonra bize ulaşıyor. Renk oluşumu dediğimiz hadise de işte tam bu anda başlıyor. Işığın vurduğu yüzeyin gelen fotonu emmesi ve/veya yansıtması sürecimizin ilk basamağı.
- Yüzeyden yansıyan ışık bu kez gözümüze doğru ilerler. Gözde koni adı verilen hücreler tarafından yakalanan ışık, elektrik sinyallerine dönüştürülür ve beynimize gönderilir.
- Beynimiz bu sinyalleri işlemlemeye başlar ve renk algımızı harekete geçirir. Nihayetinde masa beyaz görünür, koltuk siyah, üzerindeki yastık ise sarı.

ŞİMDİ TEKRAR "BAKALIM"

- Başta da söylemiştik. Fotonun yolculuğu gözümüzde sona eriyor. Yani renk bakmakla meydana geliyor.
- İnsan gözünde üç tipte koni hücresi bulunmaktadır. S, M ve L olarak adlandırılan bu hücreler farklı titreşimlere duyarlıdır. S hücreleri mavi ve mor tonları, M hücreleri yeşil ve sarı tonları, L hücreleri ise turuncu ve kırmızı tonları algılar.
- Bu hücrelerin çalışma yoğunluğu ile beynimiz rengi tam olarak algılar. Papatyayı sarı görür, gülü pembe...

RENK TAYFI

- Şimdi biraz daha ayrıntıya girelim. Dalga boyundan bahsedelim. Dalga boyu, bir dalganın ardışık iki benzer nokta arasındaki mesafe olarak bilinir. Dalgalar, bir başlangıç noktasından itibaren yayılan enerji veya titreşimlerdir. Dalga boyu, belli bir frekansa sahiptir. Frekans, bir dalganın bir saniyedeki titreşim sayısıdır.
- Unutmadan şunu da belirtelim dalga boyu ile frekans arasında ters bir ilişki vardır. Frekans arttıkça dalga kısalır, azaldıkça dalga boyu uzar. Küçük bir deneyle bunu açıklayalım. Bir bardak suya yukarıdan damlalar damlatalım. Damla sıklığı arttıkça suyun titreşimi artar ve oluşan dalgacıklar kısalır. Tam tersi damlaları yavaş yavaş bardağa gönderirsek su daha yavaş titreşir ve yüzeyde oluşan dalgalar daha uzun boylu olurlar.
- Renk de bu titreşimler sonucunda ortaya çıkar desek yanlış olmayız. Renk tayfı dediğimiz yelpaze de bu titreşimlerle doğrudan bağlantılıdır. Hemen burada morötesi ve kızılötesi kelimelerini hatırlayalım. Tayfin bir ucunda mor, diğer ucunda da kırmızı renk var. Yüksek titreşen ışık mora, düşük frekanslı olan ise kırmızıya doğru yaklaşır.

AİLE BİRLİKTELİĞİNİN İLANI: NİKÂH AKDİ

■ **Asiye TAŞBENT TÜRKOĞLU**

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Yüce Rabbimiz biz Müslümanlara, aldığımız küçük ya da büyük miktardaki borcu bile yazılı bir şekilde kaydetmemizi emrederken (Bakara, 2/282) insanlar arasında yapılan en önemli sayılabilecek ve doğurduğu sonuçlar itibarıyla büyük bir önemi haiz olan nikâh akdinin tescil ve ilan edilmesine ihtiyaç duyulmayacağı nasıl düşünülebilir?

Dinimiz evliliğe büyük bir değer atfeder, yuva kuracak olan kadın ve erkeğin ilişkilerini meşru bir zeminde sürdürmelerini emreder. Sonuçları hem aileye hem topluma ve şahıslara zarar verecek olan zinayı, nikâhsız birliktelikleri ve geçici bir süreye hasredilen beraberlikleri yasaklar. Böylece kadın ve erkek için huzur iklimi olan evliliğin şaibe altında kalmaması için önlem alır.

Nikâh; aile yuvasının sağlam temeller üzerine kurulmasını sağlayan, kadın ve erkeğe farklı haklar ve sorumluluklar yükleyen birlikteliği meşru kılan bir akitir. Nikâh akdinin geçerli olmasının en önemli şartlarından biri nikâhın şahitler huzurunda

yapılmasıdır. En az iki şahit bulunmadan kıyılan nikâh akdi dinen geçerli değildir. Zira Hz. Peygamber (s.a.s.), “İki şahit olmadan kıyılan nikâh geçerli olmaz.” (Buhari, Şehâdât, 8) buyurarak nikâhtaki en önemli şartlardan birinin şahitlik olduğunu belirtmiştir. Nikâha tanıklık etmek için gelen iki şahitten bu akdin bir başkasına duyurulmamasını istemek de nikâhın ilan şartının sağlanmasını engellemektedir.

Dinimizce nikâhın geçerliliğinin sağlandığı önemli şartlardan birisi de nikâhı tescil ve ilan etmektir. Bir yuva kurulacaksa öncelikle resmî olarak bunun tescil ettirilip etrafa duyurulması gerekir. Tarafların şahitler huzurunda irade beyanında bulunmalarına rağmen

ailelerinden ve yakın çevrelerinden gizleyerek yaptıkları akit, gizli nikâh olarak adlandırılır. Böyle bir akit, nikâhta bulunması gereken aleniyet niteliğini taşımadığından dinin nikâh ve aile hayatı ile ilgili genel ilkelerine aykırıdır. Sadece iki şahidin bildiği bir nikâh akdinin aleni olduğu söylenemeyeceğinden ailelerin, akrabaların ve komşuların muttali olmadığı bir akit gizli nikâh olmaktan çıkmaz. Nitekim Hz. Ebubekir de gizlenmesi şartıyla yapılan nikâh akdini geçersiz saymıştır. (Sahnun, *el-Müdevvene*, II, 128,129)

Nikâh akdi resmî olarak belediyelerde olduğu gibi artık il ve ilçe müftülüklerimizde de icra edilebilmektedir. Sağlam bir akitle başlayan nikâh birlikteliği böylelikle toplum tarafından bilinecek ve saygı duyulan bir konumda var olmaya devam edecektir.

Nikâhın tescili gibi onu ilan etmek de aynı şekilde aile birlikteliğinin sahih bir şekilde tamamlanması içindir. Aile birlikteliğinin başladığına ve devam ettiğine sadece evlilik tarafları ve nikâh şahitleri değil, toplum da tanıklık etmelidir. Nikâhı ilan etmek, aynı zamanda nebevi bir öğretinin de gereğidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), “Bu nikâhı ilân edin, onu (topluma açık olan) mescit gibi yerlerde yapın...” (Tirmizî, Nikâh, 6) buyurarak nikâhın aleniliğinin ve hatta tescilinin gerekliliğine

işaret etmektedir. Efendimiz (s.a.s.) aynı zamanda “Haram olan (ilişki) ile helal olanı (evlilik) ayıran şey, tef çalmak ve duyurmaktır.” (Tirmizî, Nikâh, 6) buyurarak nikâhın ilan edilmesinin, nikâh akdi açısından ne kadar önemli olduğunu da vurgulamıştır. Nitekim yazılı kanun ve yönetmeliklerin henüz olmadığı eski çağlar için yapılan düğün eğlence ve merasimleri nikâhın tescili olarak kabul edilmiştir.

Dinimizde evliliğin bir düzende yürümesi ve evlenecek olanların gerekli şartları taşıyıp taşımadığının denetlenmesi bakımından, Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminden bu yana nikâhlarda aile büyüklerinin hazır olması, gelenlere hitap edilmesi, dua yapılması ve bu arada katılım sağlayan kimseler için de bir düğün yemeği (velime) verilmesi müstehap görülmüştür. Efendimiz (s.a.s.), nikâhın ilanı için verilen ikram yemeğine çağrılan kimsenin bir engeli yoksa muhakkak davete icabet etmesi gerektiğini ifade buyurmuştur. (İbn Mâce, Nikâh, 25) Bu minvalde Hz. Peygamber (s.a.s.), evlendiğini duyduğu bir sahabiye nikâhlandığını topluma ilan etmek için imkânına göre yemek ikram etmesini tavsiye etmiştir. (Müslim, Nikâh, 79)

Nikâhı duyurmak, dinen bir gereklilik olmasının yanı sıra insanlardan dua almak için de bir vesiledir. Nikâhı ilan

etmek maksadı ile verilen yemekler, düzenlenen meşru kutlamalar; ailelerin, yakın akrabaların ve çevrenin birbirleriyle olan iletişimini kuvvetlendirir. Ayrıca bu etkinlikler, onların bir araya gelmeleri ve hediyeleşmeleri açısından bir fırsattır. Efendimiz (s.a.s.), nikâh vesilesiyle verilen bu ikram yemeğine ihtiyaç sahiplerinin çağrılmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. (İbn Mâce, Nikâh, 25) Bazı yörelerde Efendimizin (s.a.s.) bu sünnetine binaen bilhassa ihtiyaç sahibi kimseler düğün yemeğine çağrılır ki onların yapmış olduğu hayır duaların yeni evlenen çiftlerin mutlu ve huzurlu olmalarına aracı olacağı umut edilir.

Aile hukukuna dair önemli bir yeri bulunan Osmanlı Hukûk-ı Âile Kararnâmesi'nde nikâh akitlerinin cuma günü mescitlerde yapılarak ilan edilmesi tavsiye edilmiştir. Geleneğimizde yer alan nikâh akdi gerçekleşmeden önce “Falanca kişi ile falanca evlenecek.” diye topluma duyurulması da taraflar arasında bir süt akrabalığı varsa bunun nikâhtan önce ortaya çıkması amacına matuf önemli tedbirlerden birisidir. (Osmanlı Hukûk-ı Âile Kararnâmesi, md. 33)

Nikâhı ilan etmek, yazılı ve sözlü olmanın yanı sıra geçmişten günümüze çeşitli şekillerde gerçekleşmiştir. Pek çok geleneksel yapıda yerini alan evlilik yüzüğü

kullanmak da bunlardan biridir. Geleneksel yapının bir gereği olan sadece bu âdet bile, tarafların evli olduğunun toplum tarafından bilinirliğini artırır ve etraftaki kimselere evli olduğunun duyurusunu yapmak anlamına gelir.

Geçmişteki toplumlar ve küçük yerleşim yerlerinde nikâhın ilan edilmesi için şahitler yeterli iken günümüzde sadece iki şahidin nikâh akdine şahit olması, nikâhın bilinmesi ve tarafların hak ve sorumluluklarının kendilerine tanımlanması için yeterli olmamaktadır. Resmî tescilin yanı sıra evlilik birliktelikleri; akraba, komşu, arkadaş vb. etraftaki kişiler tarafından da bilinmelidir.

Aileden ve toplumdan gizlenerek yapılan nikâh akdi, dinen geçersiz olmakla birlikte beraberinde bazı problemlere de yol açmaktadır. Bilhassa kadın ve çocukların haklarını temin etmek için nikâhın resmîyetle güvence altına alınması ve topluluğa ilan edilmesi gerekir. Aksi takdirde günümüzde kadınların mehir, nafaka, miras gibi haklarından mahrum oldukları pek çok örnek görülmektedir. Bu önemli sorumlulukların yerine getirilmesini sağlayan en önemli unsur ise nikâhın tescil ve ilan edilmiş olmasıdır. Tescil ve ilan edilmeyen bir birliktelikte taraflardan biri ayrılmak isteyip diğer taraf da ayrılmak istemediğinde önemli problemler ve hak kayıpları söz konusu olacaktır.

Evliliği gizlemeye çalışan kimse, aslında evlendiği kişiyi etrafından gizlemek, ona dair hiçbir hak ve sorumluluğu yerine getirmemek istediği için bu şekilde davranır. Hâlbuki evlilik, ilişki içerisindeki mahremiyete en çok dikkat edilmesi gereken yapı olmakla birlikte varlığının herkese ilan edilmesi gereken en önemli birlikteliktir. Evlilik sorumluluğunu üstlenemeyecek kimselerin dinen geçerli olmayan birlikteliklerle karşı tarafı mağdur etmesi kabul edilebilecek bir tutum değildir.

Nikâhın tescili gibi onu ilan etmek de aile birlikteliğinin sahih bir akde uygun şekilde tamamlanması içindir. Aile birlikteliğinin başladığına ve devam ettiğine sadece evlilik tarafları ve nikâh şahitleri değil, toplum da tanıklık etmelidir.

Yüce Rabbimiz biz Müslümanlara aldığımız küçük ya da büyük miktardaki borcu bile yazılı bir şekilde kaydetmemizi emrederken (Bakara, 2/282) insanlar arasında yapılan en önemli sayılabilecek ve doğurduğu sonuçlar itibarıyla büyük bir önemi haiz olan nikâh akdinin tescil ve ilan edilmesine ihtiyaç duyulmayacağı nasıl düşünülebilir?

Biz Müslümanların aile birlikteliğimizi en sağlam temel üzerine bina etmemiz, bu birlikteliğin gereklerini yerine getirmemiz, aile ve yakınlık bağlarını korumaya çalışmamız gerekir.

İslam dini, nikâh birlikteliği vesilesiyle hem bireysel hem de toplumsal alanda bir düzen sağlamayı hedeflemiştir. Bireyi korumak da sosyal, ahlaki ve hukuki tedbirlerin alınmasıyla gerçekleştirilebilir. Buna göre dinimize göre nikâh, tarafların karşılıklı rızası, şahitlerin tanıklığı, aile büyüklerinin onayı ile gerçekleşen ve herkese ilan edilmesi gereken bir akittir. Biz Müslümanların üzerine düşen önemli bir başka görev de evliliği ve onun gereklerini yerine getirmede üzerimize düşen hak ve sorumlulukların bilincinde hareket etmektir.

Yazımızı ayet-i kerimde geçen şu güzel dua ile bitirelim: “Ey Rabbimiz! Bize mutluluk getirecek eşler ve çocuklar bahşet; bizi günahattan sakınanlara öncü kıl!” (Furkân, 25/74) Âmin...

BESTAMİ YAZGAN İLE ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Şairliğinizi, yazarlığınızı ve öğretmenliğinizi birbirinin mütemmimi olarak görüyorsunuz. Öğretmenlik mesleğinin şairliğinize, yazarlığınıza yansımalarından kısaca bahsedebilir misiniz?

Lise yıllarında şiir okumayı, ezberlemeyi ve arada sırada yazmayı severdim. Bu sebeple üniversitede ilk tercihim edebiyat fakültesi oldu. Yeniden sınavlara girsem ve tercih yapmam istense tercihim yine edebiyat fakültesi ve öğretmenlik olurdu. Sanatçılar, bir avcı gibi etrafındaki olayları takip eden kimselerdir. Bu bakımdan öğretmenlik mesleği bir sanatçı için önemli bir alandır. Çünkü öğrenciler, bize farklı dünyalara ulaşmamızı sağlayan en güzel vesilelerdir. Ben de mesleğini severek yapan bir öğretmen olduğum için sevgili öğrencilerimle aramızda bir köprü oluşuverirdi. İşte bu köprüden duygular gidip gelmeye başlayınca da gönlümüzden şiirler, dilimizden nesirler dökülürverirdi. Dolayısıyla yazdıklarımın çoğu, yaşanmışlıklardan ve özellikle de öğretmenlik mesleğini icra ederken yaşanmışlıklarımın beslenmiştir. Fakat olayları olduğu gibi değil de gönlümde ve aklımda zenginleştirerek kaleme aldım. Bu bağlamda -sizin de zikrettiğiniz gibi- hem şairliğim hem yazarlığım açısından öğretmenlik mesleğini önemli dinamiklerden biri olarak görürüm.

Şiir ile hakikat arasında nasıl bir ilişki var? Şair, muhatabının muhayyilesinde ve düşünce dünyasında hakikate yönelik hangi kapıları nasıl aralar?

Mevlana'nın meşhur pergel benzetmesinde olduğu gibi biz şairler de pergelin bir ucunu hakikate koyup diğer ucuyla bütün âlemi geziyoruz. Hakikatten asla ayrılmadan tıpkı arının çiçek çiçek dolaşıp kendi balını yaptığı gibi biz de şiir kovanını süslemeye çalışıyoruz. Yani her şiir aslında hakikat aynasının tezahürü olarak okuyucuların karşısına çıkıyor. Ayrıca insan nasıl ki maddi gıdaya ihtiyaç duyuyorsa manevi gıdaya da ihtiyaç duymaktadır. İşte bu

Milletler, kökü mazide olan ati olmalıdır. Çünkü köksüzlük en büyük öksüzlüktür. Baharda yeşerip birkaç ay yaşayan otların bile kökü var. Tabiat boşluk kabul etmez. Kendi büyüklerini tanımayanlar, çok kolay bir şekilde yabancılara hayran olabilirler.

manevi gıdanın bir kısmını şiirden alabilir. Bu bağlamda şairler okuyucusunun düşünce dünyasını beslediği gibi ruh dünyasını da besleyen kimselerdir. Her şiir, hiç kuşkusuz muhatabının düşünce ve ruh dünyasına yeni pencereler, kapılar açar. Biz, edebiyatımızdaki şairlerden düşünce ve duygu dünyasına yönelik pek çok öğretilerle büyüdük ve gösterdikleri yollardan yürüdük. Onlardan birkaçını saymak gerekirse mesela; vatani, milleti ve istiklali sevmeyi Mehmet Âkif'ten öğrendik; bir dava şuuruna ermeyi, davayı sevmeyi ve ona sahip çıkmayı Necip Fazıl'da gördük; bağımsızlığın ve birliğin yegâne timsali bayrağa sevgiyi, saygıyı Arif Nihat Asya'dan bildik; Yaradan'dan dolayı cümle yaratılanı sevme şuuruna Yunus Emre'de erdik.

Merhum Âkif, "Sanatın en az onda biri Allah vergisi kabiliyet, onda dokuzu gayrettir." diyor ya bizler de Allah'ın verdiği kabiliyet ve gayretle hakikatin peşinde koşuyoruz. Hakikati anlatmada soylu bir araç olan şiirle hakikat denizine dalıp dalıp bulabildiğimiz incileri okuyucuyla paylaşıyoruz.

Şiirin yanı sıra çocuk hikâyeleri ve masalları da yazıyorsunuz. Hatta çocuk edebiyatı alanında pek çok önemli ödül aldınız. Sizi çocuklara yönelik yazmaya iten, eserlerinizin bu alanda yoğunlaşmasına yol açan sebepler nelerdir?

Efendim, bendeniz dört çocuk babası, sekiz torun dedesiyim elhamdülillah. Kırkıyla yakın da öğretmenlik yaptım dolayısıyla daima çocuklarla birlikte oldum. Ayrıca çocuklar için bayram yapan bir milletin evladıyım. Annesinin, babasının dini ne olursa olsun bütün çocukları değerli ve dokunulmaz sayan bir Allah'a inanıyorum. İşte bunların yanına sanatçılığı koyunca kendiliğinden çocuklara yönelik eserler çıkıyor. Ben de çocuklar için kalemimi kullanan bir yazar oluveriyorum. Bu bağlamda çocuk edebiyatçısı olmayı nasip ettiği için Yüce

Biz, vatani, milleti ve istiklali sevmeyi Mehmet Âkif'ten öğrendik; bir dava şuuruna ermeyi, davayı sevmeyi ve ona sahip çıkmayı Necip Fazıl'da gördük; bağımsızlığın ve birliğin yegâne timsali bayrağa sevgiyi, saygıyı Arif Nihat Asya'dan bildik; Yaradan'dan dolayı cümle yaratılanı sevmeye şuuruna Yunus Emre'de erdik.

Mevla'ya şükrediyorum. Çünkü her bir çocuk beyaz bir sayfa gibidir. Yazılan her yazı onlarda görünür olur ve yaşamlarına dönüşür. Dolayısıyla bizlere Allah'ın sadece bir hediyesi değil aynı zamanda emaneti olan çocuklarımıza sahip çıkmalı, onları korumalı ve o beyaz sayfaları Allah'ın emanetine yakışır şekilde doldurmalıyız.

Bu bağlamda sadece yazmakla kalmıyor, Türkiye'nin dört bir yanını okul okul gezerek çocuklarla ve gençlerle buluşuyorsunuz. Bestami Yazgan'ın çocuklara ve gençlere yönelik bu hassasiyetinin temelinde ne var?

Ben hayata şöyle bakıyorum: Şikâyet etme, şükret; şikâyet etme, çözüm yolları sun. Ayrıca şu ilke de hayat felsefemi oluşturuyor: Allah, boş

duranı değil koşturmanı sever. İletişimciler, "Gidemediğin yer senin değildir." diyorlar. Buradan bir kıyas yaparsak ulaşamadığın, aklına ve gönlüne dokunamadığın çocuk ve genç de senin değildir. Dolayısıyla ben de yanlış tohumlar ekilmeden tüm çocuklarımızın ve gençlerimizin gönlüne ulaşmak istiyorum. Çünkü onlar bizim hem geleceğimiz hem de sadaka-i cariyemizdir.

Manevi üstadınız olarak nitelendirdiğiniz Yunus Emre üzerine konuşalım istiyoruz. Yunus Emre şiirleriyle ilk ne zaman nasıl karşılaştınız? Bu büyük şair gönül dünyanızda nasıl izler bıraktı, ilerleyen süreçlerde şiirinize neler kazandırdı?

İlk hocam Osmaniyeli şair merhum Ahmet Neşet Dinçer'dir. Onunla çalışıp belli

bir seviyeye gelince kendi kendime sordum: Nasıl yazarsam eserlerim zamanın elinden tutabilir? Karşıma Yunus Emre çıktı. Zaman geçtikçe alışkanlıklarımız, yeme içmemiz, kılık ve kıyafetimiz değişiyor. Ancak Yunus Emre, değişmeyen duyguları dile getirmiş. Aradan yüzyıllar geçmesine rağmen hâlâ severek okunuyor. Bu düşüncelerle onun tarzında eserler vermeye başladım. Bazı şiirlerim sosyal medyada Yunus Emre olarak paylaşılıyor. Hiçbirine düzeltme göndermiyorum. Çünkü çırağın eseri ustanın sayılır. Ayrıca çırağın eserinin ustanın zannedilmesi ona verilen en büyük hediyedir.

Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Karagöz'le Hacivat, Karacaoğlan, Köroğlu gibi kültürümüzü mayalayan değerlerden sıklıkla söz ediyorsunuz. Her biri farklı bir dil ve retoriğe sahip olan bu insanlar milletimize neler öğretmiştir?

Milletler, kökü mazide olan ati olmalıdır. Çünkü köksüzlük en büyük öksüzlüktür. Baharda yeşerip birkaç ay yaşayan otların bile kökü var. Tabiat boşluk kabul etmez. Kendi büyüklerini tanımayanlar, çok kolay bir şekilde yabancılara hayran olabilirler. Yunus Emre olmasaydı sade ve samimi İslam anlayışımız eksik kalırdı. Nasrettin Hoca, Karagöz'le Hacivat olmasaydı çok asık suratlı olurduk. Karacaoğlan olmasaydı dünyevi güzelliklerin boynu bükük kalırdı. Köroğlu olmasaydı yiğitlik yönümüz eksik kalırdı. Dolayısıyla kendi büyüklerimize yani köklerimize sahip çıkmadan ve onları günümüze taşımadan kendi özümüze ulaşıp da varlığımızı sürdürmeyiz ve yok olup gideriz. Böylesi hazin bir son dan Allah'ım bizi ve milletimizi korusun.

ÖZ GEÇMİŞ

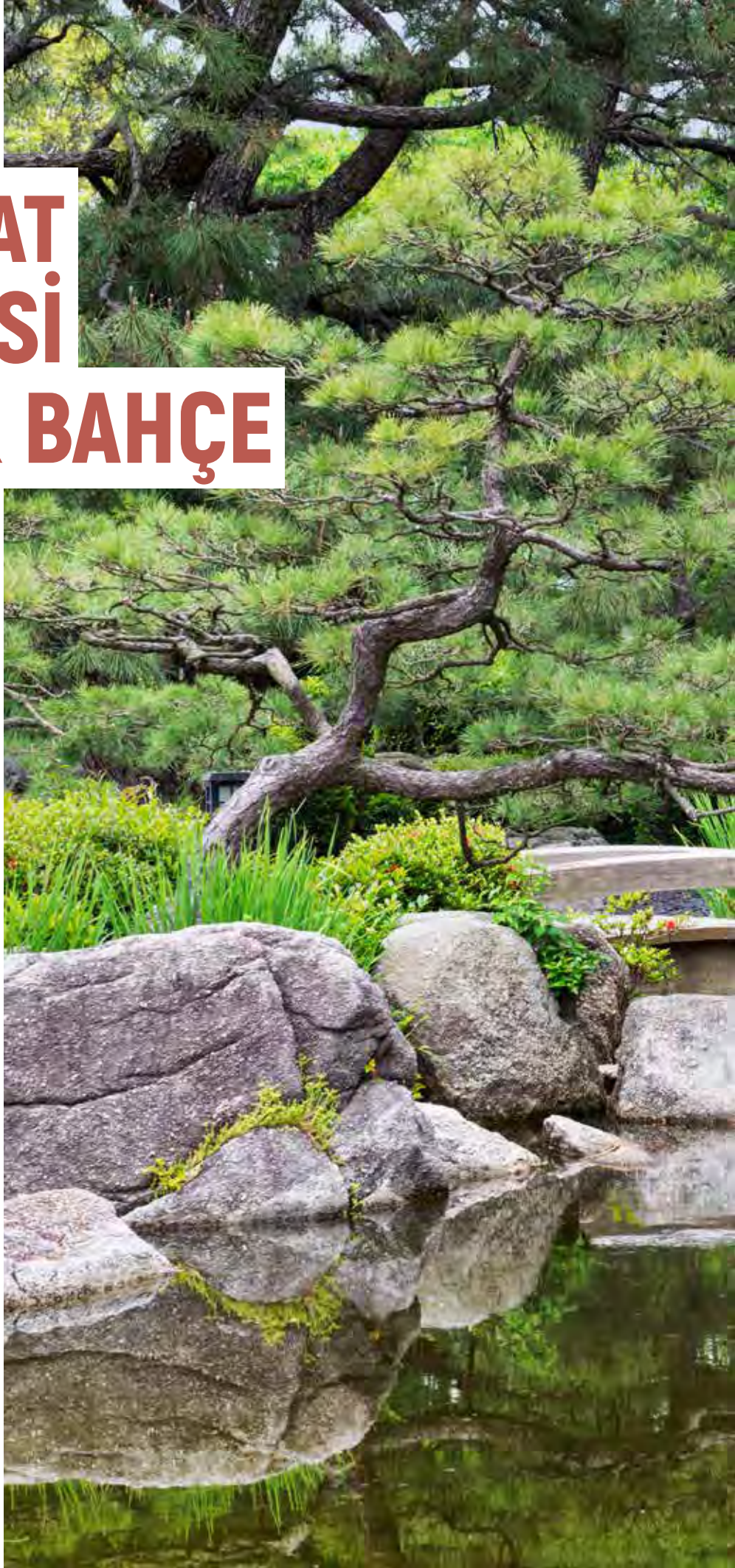
Bestami Yazgan, 1957 yılında Osmaniye'nin Toprakkale ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Toprakkale'de, orta ve lise öğrenimini Osmaniye İmam Hatip Lisesinde tamamladı. 1978 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Osmaniye'de on yedi yıl yayımlanan *Güneysu Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*'nin genel yayın yönetmenliğini yaptı.

Şiir, masal ve hikâye türlerinde yüzün üzerinde eseri bulunan yazar; 1994 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından çocuk edebiyatı dalında "Yılın Yazarı", 1997 yılında *Türkiye Çocuk Dergisi* tarafından "Yılın Öğretmeni", 2003 yılında Çocuk Edebiyatçıları ve Yayıncıları Birliği tarafından "Yılın Şairi", 2011 yılında İLESAM tarafından çocuk edebiyatı dalında "Yılın Yazarı" seçildi. 2012 yılında İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından "Yazarlar Okullarda" projesinde Esenler ilçe yazarı olarak görevlendirildi. 2013 yılından itibaren eserleriyle ilgili altı yüksek lisans ve bir doktora tezi hazırlandı. 2013 yılında Edebiyat ve Sanat Araştırmaları Derneği (ESKADER) tarafından çocuk edebiyatı dalında "Yılın Yazarı" seçildi. 2014 yılında seçildiği Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Danışma Kurulu üyeliğine devam etmektedir. 2015 yılından itibaren öğrenciler arasında "Bestami Yazgan Şiir Yarışması" düzenlenmeye başlandı. 2017 yılında Kosova/Prizren'de yayımlanan *Türkçem* dergisi tarafından "Yılın Yazarı" seçildi. 2017 yılında "Çizgi Ötesi Öğretmenler" projesi kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belgeseli çekildi. Şiir dalında yurt içi ve yurt dışında birçok ödül alan Bestami Yazgan'ın eserlerinden bazıları bestelendi, bazıları da ders kitaplarına girdi.

BİR HAYAT BELİRTİSİ OLARAK BAHÇE

Mustafa BAŞPINAR

Bahçenin bir hayat belirtisi olduğunu düşündüm hep. Bahçesi olan bir evde bahçe bakımlıysa o evin içinde beden ve zihnen sağlıklı insanların yaşadığına hükmedilebilir. Çünkü bahçenin hayat bulabilmesi ve etrafına güzellikler yayabilmesi için ilgiye ihtiyacı vardır. Şehirlerde bahçenin varlığı unutulalı sanırım bir yarım asır olmuştur. Hatta artık boşalan köy ve kasabalarda bile bahçelerin bakımsız olduğunu düşündüğümüzde içimizin daha da acıması kaçınılmazdır. Şehirlerin birer canavar gibi toprağı yok ettiği, güneşi ve rüzgârı anlamsızlaştırdığı dönemlerde buralarda doğan insanlar için bahçe bir şey ifade eder mi, bunu bilemem. Ancak bizim gibi şehre sonradan gelmiş ve ömrünün ilk çeyreği doğayla iç içe geçenler için bahçe bir düşümdedir. Fakat ben bu düşü çok sık kuruyorum. Nerede bir avuç

boş bir arazi görsem “Ne güzel bir bahçe olur! Mini mini. Şöyle keyfime göre düzenlerim.” derim. Gerçekte kendime ait bir bahçem olur mu? Olursa ne zaman olur? Bunlara cevap vermem zor. Ancak ben bu düşü seviyorum. Çünkü bahçe benim çocukluğum. Toprağa ilk dokunduğum yer, düşüp dizimi kanattığım yahut bir cesaretle dalına tırmandığım ama geri inemediğim erik ağacının yuvası. Kışları kardeşlerimle kardan adam yaptığım yer, baharda buharı tüten, acıktığımda hemen oracıkta dalından koparttığım maydanozların anası olan toprak. Yani bahçe çeyrek asırlık ömrüm, bütün bir çocukluğum, ilk gençlik yıllarım... O sebeple içerisinde bahçelerin kurulduğu kitapları, oyuncularının bahçelerde birbirlerine güller sundukları filmleri severim. Mesela şu *Nar Bağı* filmindeki bahçe ne hoştur. Sonbaharda, dalında salkım saçak narların olduğu bir bahçeyi görmek için Nar Bağı filmi izleyin muhakkak. Bu arada filmde o güzelim bahçeyi gözden çıkarmak için türlü desiseler düşünen adama, Gabil'e, hâlâ öfkeliyim.

Kitaplarla yaşayan, onlarla nefes alıp veren bir insan olarak roman ve hikâyelerde kurulan bahçeleri ayrı severim. Bu anlamda ben en çok Mustafa Kutlu'da gördüm bahçe kurma işini. Kutlu hemen her hikâyesinde bir dünya inşa ederken o dünyanın bir bahçesi de oluyor. Bazen bir imamla cami bahçesi oluyor

bunun adı, bazen bir okul bahçesi. Kutlu'nun hikâyelerini bugünlerde yeniden okurken kahramanların bahçeye olan ilgilerini, bahçe kurma çalışmalarını -bana öyle geliyor ki- yazarın özellikle bu kısımları büyük bir heyecan ve zevkle anlattığını düşünüyorum. Bu çerçevede aklıma ilk gelen hikâye *Arkakapak Yazıları*'ndan. "Cevat" hikâyesinin ismi. Kapalıçarşı'da kilim tamir eden, işe otobüsle gidip gelen, öğle yemeklerini sefer tasında yiyen biridir Cevat. Pazar günleri ara sıra balığa çıkan kahramanımız bir ara mescide iyiden iyiye alışır. Mescidin küçük bir avlusu, avlunun ortasına küçük bir şadırvanı, şadırvanın etrafında küçümen toprak parçaları vardır. İşte bu toprak parçası kahramanımızı kendisine çeker. Cevat buralara çiçek diker; güller, ortancalar, menekşeler, sardunyalar; bahçe duvarından leylaklar sarkıtır. Ayrıca iki güzel ıhlamur fidanı dikerek orayı mamur eder hemencecik. Ne güzel! Memlekette Cevat gibileri mutlaka vardır. Ve onların emek verdikleri cami bahçeleri de. Ancak son yıllarda restorasyondan geçen pek çok cami bahçesinin mermere boğulduğunu, bir avuç toprak parçasına bile yer bırakılmadığını gördükçe insan üzülmekten edemiyor.

Kutlu'da bahçe kurma deyince artık bir sinema filmi de olan *Uzun Hikâye*'ye ve başlı başına bir bahçe hikâyesi olan *Beyhude Ömrüm*'ü unutmak olmaz.

Uzun Hikâye'de anlatıcının babası Ali, kâtiplik yaptığı okulun ön bahçesini görüp "Yahu şurayı işe çıkarsak, meyve dikip, zerzevat eksek ne güzel olur." der. Bir hayaldir bu ve bizi heyecanlandırır Ali bu sözüyle. Devamında ne mi olur? Onu burada anlatmayacağım. İlgilenenler en azından sinemasını izleyerek merakını giderebilir. Ancak bir hayat belirtisi olan, insanı mekâna bağlayan bahçe, bu hikâyede bahçeyi kurana kötü son hazırlamıştır.

»

**Bahçe benim
çocukluğum. Toprağa
ilk dokunduğum
yer, düşüp dizimi
kanattığım yahut
bir cesaretle dalına
tırmadığım ama
geri inemediğim
erik ağacının yuvası.
Kışları kardeşlerimle
kardan adam yaptığım
yer, baharda buharı
tüten, acıktığımda
hemen oracıkta
dalından koparttığım
maydanozların anası
olan toprak. Bahçe
çeyrek asırlık ömrüm,
bütün bir çocukluğum,
ilk gençlik yıllarım...**

«

Bahçe kurmayı en yoğun hâliyle *Beyhude Ömrüm*'de okuruz. Hikâyemizin anlatıcısı ve kahramanımız Gülpaşa Çavuş'un oğlu, bir yaz günü ahlatın dibinde serinlerken tarlanın alt başında, derenin karşı kıyısındaki "ıslak kaya" dikkatini çeker. Islak kaya alır onu askerlik yıllarına, askerde gördüğü türlü meyvelere götürür. Sonra oracıkta zihninde kurar bahçeyi: "Düşünceler birbiri peşi sıra su gibi akmaya başlamıştı. Islak kayanın altında su vardı, belli. Allah bilir ya, bilek kalınlığında bir su idi. Serin, içilir, buz gibi. Kayayı yarmak ne ki! Kayanın önü toprak miri malı. Taşını ayıklar, çalısını sökerim. Gevenini, otunu, ayrığını temizlerim. Etrafını düzle, çitini çek. İşte sana iki evlek düz bahçe, sulu arazi." Bu düşünceler kahramanımızı hayli keyiflendirir, bir türkü tutturur sonrasında. Peki, o keyiften bir türkü tutturmuşken ben ne yapıyorum. Tahmin ettiğiniz gibi o türküye eşlik ediyorum.

Hayal güzel, niyet güzel olur da işin biraz zorluğu olmaz mı? Mesela o kaya nasıl yerinden oynatılacak? Kahramanımız da sorar elbette bu soruyu: Koca kayayı devirmek akıl işi mi? Ancak cevap yine kendisinde saklıdır: "Koca kayayı devirmek akıl işi değil de belki bir gönül işi."

O gece uyku tutmaz kahramanımızı. Bu işe kalkışınca başına gelecekleri düşünür. Muhtarın neler

yapacağını, kaynatasının ne diyeceğini. Biri engel olmak isteyecek diğeri lafını eksiltmeyecektir. Ama onun içine yeşilin ateşi düşmüş bir kere, çare yok deneyecektir. Akıl sorar, alet edavat alır ve ertesi gün kahramanımız gün ağarmak üzereyken başlar çalışmaya. Bir nevi Ferhat gibi. “O Şirin’e ben bahçeye sevdalı.” der ve bir türkü tutturur: “*Şu dağları delmeli/ Külünü elemeli.*”

O bahçe kurulur, ünü komşu köylere yayılır. Lakin baba zanneder ki benden sonra da birileri baksın bu bahçeye. Heyhat! Kasabadaki her

gencin gönlüne düşen kahramanımızın oğullarının da gönlüne girer. Oğullar kasabayı terk ederler. Baba yalnız kalır, arada bir bahçeye uğrar, bakar ve hüzünlenir. Karlı bir gün kendisini bahçenin içinde bulur. Bir ara ayağı kayar, düşer. Baston bir yana o bir yana. Kalkamaz. Bağırır sesini kim duyacaktır.

Beyhude Ömrüm’de kahramanımızın içine düşen “yeşilin ateşi” bana da düşüyor her okuyuşumda. Onunla birlikte içimin kımıl kımıl olduğunu hissediyor, onunla yorgunluğun tatlı huzurunu

duyuyorum benliğimde. Suyun bulunmasına en az onun kadar ben de seviniyorum. Sonrası zaten bambaşka duygular, serüvenler. Bahçenin kurulması ile heyecan sönmüyor tabii ki, ama oğulları bahçeye bir şey katacak mı, onu yaşatmaya devam edecekler mi endişesi de başlıyor. Endişe yerine hayatın gerçeğiyle yüzleşmeye bırakıyor. Hikâyenin sonu zaten hüzün boylu boyunca.

Bazen düşünüyorum, neden *Beyhude Ömrüm* söz konusu olunca heyecanlanıyorum? Belki bir bahçe hayatı yaşamış, bir bahçenin kurulmasına katkımdan olsa gerek. Ya da babamın benzer hikâyesinden kaynaklanıyor olmalı bu heyecan. Şimdilerde gözüm kitaplığımın rafındaki *Beyhude Ömrüm*’e ilişkin babamın kurduğu vişne bahçesi aklıma düşüyor yahut yazları köye gidip o bahçede dalından kopardığım vişnenin mayhoş tadını damağımda hissettiğimde aklıma *Beyhude Ömrüm* düşüyor. Tabii işin başka bir yönünü de unutmamak gerek. *Beyhude Ömrüm*’deki bahçe kurmayı salt bir bahçe kurmak şeklinde düşünmek bile güzel. Ancak hikâyeyi metaforik olarak okumak da gerek. Zaten bunun cevabı hikâyede de geçer: “İnsanoğlu dünyaya niçin gelir? Herhâlde bir bahçe kurmaya gelir.” Evet, hepimiz bir bahçe inşa etme telaşındayız, doğru. Ancak şehirde yaşayan bizler için bahçe hayali hâlâ heyecan verici.

TABIATIN VE KADİM GEÇMİŞİN DOKUDUĞU ŞEHİR

VAN

■ Zeynep UZUN

Güneşin kavurucu gülümsemesi ve rüzgârın ağaçları hafiften okşayarak yoluna devam etmesi ile bir yazı tamamlamak üzereydim. Ta ki Van'a gidene kadar. Sıcaklığın hükümlerini kurduğu bir memleketten Van Gölü'nün serinliğine yol alıyorum. Yaklaşık dört saat süren yolculuğumda Bitlis Tatvan'da bir mola vermek istesem de şaşırtıcı bir trafik buna müsaade etmiyor. Tatvan, Anadolu'da bulunan bir ilçe için oldukça büyük bir yer ve bölgede çok sayıda turist bulunuyor. Yolcu, yoluna devam ederken yer yer yeşeren ve bozkıra dönen dağları taşları seyretmek içime baharı karşılayan bir kardelen gibi umut ve huzur aşıyor. Yollar geniş ve konforlu. Yolculuk yapmak hayli keyifli tabii. Van, tarihî İpek Yolu üzerinde bulunduğu için medeniyet tarihi açısından en eski şehirler arasında yer alıyor.

İkinci vaktine doğru Van'a varıyorum. Eşyalarımı otele yerleştirdikten sonra ilk

işim meşhur Van Kalesi'ne gitmek oluyor. Bakalım geniş bir vadinin üzerine kurulan bu koca taşlar bize neler fısıldayacak.

Van Kalesi

Kale, yoldan biraz uzakta, iç kısımda kalıyor. Van Gölü'nün kıyısında olup şehir merkezine 5 km uzaklıkta bulunan kale, sarp bir kayalık üzerine inşa edilmiş. Bu tür kaleler genellikle düşmana karşı koymak için değil, bölge kontrolü için kullanılmış. Ayrıca kalenin, o zamanlarda yaşayan dev insanlar tarafından yapıldığına dair söylentiler de geziyormuş halk arasında. Çünkü Van Kalesi'nin o zamanın şartları düşünüldüğünde insan gücüyle yapılması olanaksızmış. Kuru otların arasından yükselen geniş kalenin tarihi ise epey eskilere dayanıyor. Tuşpa adıyla uzun süre Urartu Devleti'nin başkentliğini yapan kale, Urartu kralı I. Sarduri tarafından MÖ 840-825 tarihleri arasında kurulmuş. Vakit darlığından dolayı kaleye çıkmam mümkün olmadı. Ama hemen yanı başındaki müzeyi detaylıca gezebildim.

Urartu Müzesi

Müzeye adım atar atmaz İranlı kafilelerle karşılaşıyorum. Van, sınırda olduğundan devamlı İranlı turist akınına uğruyor. Onlar için Van, tarihi ve özellikle takılarıyla bir cazibe merkezi. Müze çok büyük bir alana konumlandırılmış. Özellikle Urartu çivi yazılı zafer stelleri ile Akkoyunlu ve Karakoyunlulara ait koç ve koyun şeklindeki mezar taşları çok yer kaplıyor. Müzede, Urartular, Roma, Bizans, Selçuklu, Akkoyunlu ve Karakoyunlu ile Osmanlı dönemlerine ait eserler, sikkeler ve Van halk kültürüne ışık tutan etnografik eserler yer alıyor. Takılardan oluşan bölüm dikkatimi çekiyor. Altın, gümüş gibi değerli madenlerle yapılan pek çok pazubent ve bilezik var. Başlarında da aslan, yılan gibi figürler bulunuyor. Urartuların görsel sanatlarında sadece kadın ve erkekler değil aynı zamanda tanrı, tanrıça ve mitolojik yaratıkların kol ve bileklerinde pazubentler ile bilezikler mevcut. Takının neredeyse her çağda kullanıldığı ve bunun bir değer göstergesi olduğunu söylemek yanlış olmaz herhâlde. Sarkaçlı ve büyük küpeler de yine oldukça gösterişli duruyor. Folklorik heykeller eski zamanların havasını teneffüs ettirmede başarılı olmuş. Müze çıkışında Urartu tarihini etrafıca okumak gerektiğine kani oluyorum.

Kedi Evi

Van kedisi gözleriyle meşhur. Mavi, kehribar ya da mavi

kehribarın beraber olduğu muhteşem gözler... Kedi evi bu hayvanların bakıldığı korunduğu ve sahiplendirildiği bir yer. Birkaç tane kediyi yatarken gördüm. Kapıda sahiplenmek için bekleyen uzun bir kuyruk var. Van yöresinde, Van halkı tarafından kediye "pisik" denirmiş. Van kedisi, yöre halkı tarafından yalnız bir süs kedisi veya fare ve böcekleri avlaması yanında, bir dost ve ailenin bir bireyi olarak kabul ediliyormuş. Van kedisi eskiden yaz aylarını dağlarda, kış aylarını ise evde geçirirmiş. Bugün ise yaz aylarını Ereğ Dağı'nın sırtlarında avcılıkla geçiren ve kış aylarında evine dönen Van kedisine çok az rastlanıyormuş. Neredeyse yok denecek kadar. Kedi evinin yanında savat gümüş işlemeciliğinin yapıldığı büyük bir kapalı çarşı bulunuyor. Sırada orası var.

Urartu Takıları (Savat)

Urartu Müzesindeki büyük takıların daha güncel ve ışılı versiyonu bu çarşıda bulunuyor. Üstelik takıların yapıldığı atölyeler ve ustalar

bu çarşının içinde yer alıyor. Muazzam bir gümüş şöleni gelenleri karşılıyor. Savat, gümüş işlemeciliğinde süsleme sanatının bir ismi. Savat ustası tasarladığı şekli, sanatını koyacağı gümüş eşyanın üstüne

kurşun veya sabit kalemle çiziyor. Bu şekil, Van Kalesi, Akdamar Kilisesi, Hoşap Kalesi olabildiği gibi, kedi, at gibi figürler de olabiliyor. Eski zamanlarda Van'da, savatlı muskalkıklar, hamayiler, gerdanlıklar, saç tokaları, saç bağları, tepelikler, bilezikler, yüzükler ve kemerler vazgeçilmez takılar olarak yer almış. Yine o dönemlerde bütün saraylarda, hanlarda ve zengin kesimin evlerinde bulunan savatlı gümüş süs eşyaları ile erkeklerin

kullandıkları tütün tabakaları ve enfiyelikler Van'da üretilerek her yere dağılmış. Van, savatlı gümüş işlemeciliğinde epey iyi bir yerde konumlanıyor. Bu sebeple diğer bölgelere göre fiyatların biraz uçuk olduğunu söyleyebilirim. Bazı rivayetlere göre Osmanlı Dönemi'nde İstanbul'da çalışan kuyumcu kalfalarının ustalığa terfileri söz konusu olduğunda, Van'dan giden kuyumcu ustalarının sınavına tabi tutuldukları, bu sınavı geçtikten sonra ustalığa kabul edildikleri söyleniyor. Geleneğin güzel âdetlerinden birini daha öğreniyorum. Eskiden savat işleyen sanatkâr eserinin üzerine imza atmazmış. Bu imza atmama geleneği "yaptırana şükür" diyerek Allah'a şükredip yaptığı eserde bir ayrıcalık görmeme tevazusundan kaynaklanırmış. Anadolu irfanı, Anadolu tevazusu geçmişe saygımı artırıyor doğrusu.

Keledoş Yemeği

Akşam namazını kıldıktan sonra yemek için bölgenin meşhur bir restoranına gidiyorum. Elbette pek çok yemek önerisi var. Ayran aşı, sengeser, Kürt köftesi, keledoş, helise... İçlerinden keledoşu tercih ediyorum. Kavurma, tereyağı, nohutun birleşiminden oluşan muhteşem bir tat. Restoran bu işi iyi yapıyor. Bir tabak insanı tika basa doyuruyor ve unutulmaz bir tat bırakıyor yiyenlerin damağında. Buralara gelerseniz keledoşu muhakkak tadın derim.

Peynirciler Çarşısı

Van denince akla gelen en önemli şeylerden biri de otlı peynir kuşkusuz. Koyun küp peyniri ya da salamura peynir şehrin adını duyuran lezzetlerin başında geliyor. Peynirciler çarşısına giriş biraz sıkıntılı oldu benim için. Yoğun bir trafik vardı ve sokaklar daracaktı. Neyse ki keskin peynir kokusu ve kocaman küplerle beni karşılayan tarihî çarşı buna değerdi. Sadece otlı peynir değil, tadına bakarak bal, kaymak, ayran, tereyağı da satın alabileceğiniz kocaman bir çarşı burası.

Akdamar Adası

Güne zinde başladım. Van'ın çok ferah bir havası var. Van Gölü küçük bir deniz gibi ve sağladığı nemle buraların havasını hatırı sayılır şekilde yumuşatıyor. Ziyaret planımda Van Gölü'nün bir köşesine

konumlanmış Akdamar Adası yer alıyor. Küçük ve güzel bir vapurla yola çıkıyorum. Hava hafif rüzgârlı, dalgalar hırçın ve çarpıcı. Seyre dalıyorum şehri ve tabii şehri çevreleyen tepeleri. Nihayet Akdamar Adası'na varıyorum. Vapurdan inince manastıra gitmek için upuzun bir merdiven karşılıyor bizi. Manastırın tarihi çok eskilere dayanıyor. Tarihçiler adanın geçmişini 700'lü yıllara dayandırıyor. Dönemin kralı, Mimar Keşiş Manuel'e adanın güneydoğusundaki ihtişamlı kiliseyi yaptırmış. Amacı İran'dan Kudüs'e kaçırıldıktan sonra 7. yy'da Van'a getirilen hakiki haçın bir parçasını muhafaza etmekmiş. 1021 yılında Vaspuragan Krallığı yıkılınca 1113'te bu yapı manastıra dönüştürülmüş ve Ermeni Patrikliği merkezi hâline gelmiş. Akdamar Kilisesi manastır olduktan sonra Kutsal Haç Kilisesi ismiyle anılmaya başlamış ve 16. yy'a kadar adada hayat devam etmiş. Uzun yıllar Ermeni Ruhani Başkanlığına ev sahipliği yapan Akdamar Adası'nı hâlâ her yıl yüzlerce Ermeni Hristiyan hacı adayı ziyaret edip hac görevini yerine getiriyor. Kutsallığının yanı sıra Hristiyan sanatı için de önemli bir yere sahip bu yapının duvarlarında

büyük büyük oyulmuş hikâyeler, ustaların elinde hayat bulmuş kabartmalar yer alıyor.

Her yıl kışın çetin şartlarını atlatan ada, havalar ısınınca turist akınına uğruyormuş. İranlı ziyaretçileri burada da görmek mümkün.

Seyir Tepesi

Seyir Tepesi'ne gün batımında gittim. İyi ki öyle denk gelmiş. Güneş, gölün berrak suyuna yansıyan bir gündüz yakamozu gibi göz alıyor zira. Sakin bir yürüyüşle şehri tepeden seyredebiliyorsunuz. Buralar, Urartu medeniyeti tarafından adak ve sunak yeri olarak kullanılmış, Urartu krallarının taç giydiği çeşitli törenlerin yapıldığı kutsal bir alan olarak kabul edilmiş. Hemen hemen her görkemli yapı veya bölgeye geçmişte kutsallık atfedildiğini söyleyebilir miyiz acaba? İhtişam, ilahi bir kudretin çağrısını her zaman fısıldıyor...

Van, Anadolu'nun doğusunda en batıdaki şehirleri andıran, tarihî ve kültürel dokusuyla görülmeye değer özel bir şehir.

MERYEM EL-İCLİYYE

İlk Müslüman Kadın Astronomi Bilimcisi

■ **Meryem DALĞIÇ**

Başkanlık Vaizi

Ademoğlu, yeryüzüne gönderildiği ilk andan itibaren gökyüzünün bilinmezliğini daima merak etmiş, kusursuzluğunu hayranlıkla seyretmiş ve iştihakla ona erişmeyi arzu etmiştir. İnsanın hayal dünyasında önemli bir yer tutan gökyüzü, çeşitli hâllerine de onun yaşamını etkilemiştir. Yolculuklarda yönünü tayin etmesinde, yeni rotaları keşfetmesinde, toprağı ekip dikmesinde, vakti hesaplamasında, gece ve gündüzün ayırımında insan hep göğe bakmış onunla hemhâl olmuştur. Kuşkusuz Müslümanlar için gökyüzünün ayrı bir önemi vardır. Zira ibadet vaktinin belirlenmesinde güneş ve ayın hareketleri takip edilir. Yine Kur'an-ı Kerim'de birçok ayet-i kerimede kâinatın yaratılışı, yedi kat semanın birbiriyle uyum içinde olması, ayın ve güneşin; günleri, ayları, yılları ve mevsimleri hesaplamada birer vasıta olduklarına işaret edilmesi ve insanın, kulluk şuuru içerisinde semaya tefekkürle bakmasına dikkat çekilmesi gökyüzüne olan ilginin artmasını sağladı. Yıldızların, gezegenlerin, gök

cisimlerinin hareketlerini anlamak ve ölçmek için araştırmalar yapıldı. Böylece İslam dünyasında "gök küresi bilimi" anlamına gelen ilm-i felek bugünkü adıyla astronomi ilmi doğdu. VIII. yüzyılda Abbasi Halifesi Abdullah Memûn

döneminde Bağdat'ta ilk gözlemevinin kurulmasıyla astronomi aletleri geliştirildi ve bu alandaki çalışmalar hız kazandı. Bu dönemde birçok astronom yetişti, matematikçi ve coğrafyacı olarak tanınan Hârizmî de bu gök bilimcilerden biridir. (DİA, İlm-i Felek md.)

İslam âleminde kadınlar da astronomi bilimine ilgi duymuşlardı. Hz. Âişe, yeğeni Âişe bint Talha bu ilim dalına vâkıf olan kadınlardı. 10. yüzyılda ise Halep'te Hamdânîler döneminde Meryem el-İcliyeye, geliştirdiği usturlap ile ilk Müslüman kadın astronomi bilimcisi olarak tarihe geçti. Usturlap, kadim zamanlarda astronomi problemlerini çözmek, gök cisimlerinin veya herhangi bir yükseltinin irtifânını ölçmek, şehirlerin enlem ve boylamlarına göre kible yönünü tespit etmek, tablolar çıkarmak gibi teorik ve pratik birçok amaçla kullanılan bir alettir. İlk dönem basit usturlaplar, Yunan medeniyetinde kullanılmış ancak en gelişmiş hâlini İslam coğrafyasında Müslümanlar yapmıştı. (DİA, "Usturlap", md.) Meryem el-İcliyeye de yaşadığı çağda, en detaylı en

Meryem el- İcliyeye'nin astronomi bilimine yaptığı katkılar asırlar boyunca hayranlıkla takdir edildi. 1990 yılında ünlü astronom Henry E. Holt tarafından Meryem'e ithafla Palomar Gözlemevi'nde keşfedilen bir ana kuşak asteroide "7060 Al-İjliya" adı verildi. Böylece Meryem el-İcliyeye'nin ismi hem yeryüzü hem de gökyüzünde kalıcı hâle geldi.

hassas ve usta işi usturlapları yapan gök bilimci bir kadındı.

Meryem'in babası Kuşyâr el-Cîlî, Bağdat'ta tanınmış bir usturlap üreticisiydi. Oldukça zeki ve meraklı bir kız olan Meryem, babasından bu mesleği öğrendi. (Muhammed b. İshak en-Nedim, *el-Fihrist*, çev: Prof. Dr. Ramazan Şeşen s. 904) Ancak usturlap yapımı hiç de kolay değildi, iyi bir matematik, cebir ve astronomi bilgisi gerekirdi. Kuşkusuz Meryem bu ilim dallarında son derece bilgili ve yetenekliydi. O, zekâsı ve birikimiyle günümüzde akıllı telefon, navigasyon cihazları gibi zaman ve mesafe ölçümüne, astronomik hesaplamalara yarayan birçok teknolojik aletin atası olan usturlabı daha da geliştirdi. Tasarımı oldukça karmaşık ve işlevsel olan bu usturlaplar, dönemin Halep emiri Seyfûddevlê'nin dikkatini çekti. Emir tarafından saraya davet edilen Meryem, 944-967 yılları arasında sarayda oluşturulan bilim merkezinde astronomi üzerine çalışmalar yaptı. Böylece usturlaba eklediği yeni özelliklerle astronomide çığır açtı ve "usturlabî" lakabıyla anıldı. (Ömer Tokuş Hamdânîlerde Astroloji, Astronomi ve Tıp, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, s. 7)

Meryem el- İcliyye'nin astronomi bilimine yaptığı katkılar asırlar boyunca

hayranlıkla takdir edildi. 1990 yılında ünlü astronom Henry E. Holt tarafından Meryem'e ithafla Palomar Gözlemevi'nde keşfedilen bir ana kuşak asteroide "7060 Al-İcliyya" adı verildi. Böylece Meryem el-İcliyye'nin ismi hem yeryüzü hem de gökyüzünde kalıcı hâle geldi. O, azmi, ilmi ve başarısıyla kendi asrına, sonraki çağlara rehberlik etti. El-İcliyye'nin izinden giden kadınlardan biri de 11. yüzyılda Endülüs'te yaşayan Fatıma el Mecnîtiyye idi.

Fatıma, Endülüs'ün Öklid'i sayılan matematikte ve astronomide bir deha olan Mecnîti'nin kızıydı. Mecnîti'nin çalışmaları sayesinde astronomi ve matematik müstakil birer ilim dalı hâline gelmişti. (DİA, "Mecnîti", md.) Babasının tedrisatında yetişen Fatıma, gezegen ve yıldızların konumlarını gösteren tabloların hazırlanmasında, usturlap yapımında, babasının yazdığı eserlerde onunla birlikte çalıştı. Böylece İslam medeniyetinde geometri, astronomi ve matematik ilimlerinde temayüz etmiş kadınlar arasında yer aldı.

İslam'ın altın çağı olan 8. ve 15. yüzyıllar arasında Müslüman âlimler tıp, astronomi, fizik ve kimya alanlarında önemli

araştırmalar yaptılar. İcatlarda bulunarak günümüz bilim dünyasına muazzam katkıda bulundular. Meryem İcliyye ve Fatıma Mecnîtiyye bu âlimler arasında yer alan kadınlardı. Kuşkusuz adı kayda geçmemiş başka bilim insanı kadınlar da vardı. Varlığı bilinen ya da bilinmeyen kendisini ilme adayan kadın ve erkeğin gayretleri ile kadim zamanlardan itibaren insanın gökyüzüne olan merakı günümüz uzay biliminin oluşmasını ve her alanda teknolojik aletlerin gelişmesini sağladı.

Dünya döndükçe insanın bilinmezliğe olan yolculuğu ve merakı da daimi olacaktır. Zira insan biteviye arayış içerisinde. Ancak bu arayışında yaratılış gayesini unutmadığı takdirde insanlığın hayrına güzel işler yapacak ve çıktığı yolculuğunu anlamlı kılacaktır.

İYİLİKLE BEZENMİŞ BİR SİĞINAK

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Mevsimlerle kat kat örülüydü hayat. Zaman zaman her bir mevsim gelip düşerdi insanın hayatına. İnsanın hayatı kimi zaman günlük güneşlik olur ve neşe dolar kimi zamanda

fırtınanın, boranın önünde savrulup dururdu. İşte sert rüzgârın estiği, fırtınaların koptuğu zamanlarda insanın imtihanı çetin mi çetin olurdu. Fakat bilirdi bunun biteceğini ama bir türlü kestiremezdi bitiş zamanını.

Bir taraftan Allah'a niyaz eder, bir taraftan da bir türlü baş edemediği o rüzgârdan, fırtınadan kurtulabilmek için kendine sığınacak bir yer arar dururdu. Mazlumların sahibi, kimsesizlerin kimsesi Allah, rüzgârın, fırtınanın önünde oradan oraya savrulan insanlara bir ağacın gövdesini ya da bir kayanın dibini sığınak olarak karşılarına çıkarıverirdi. Hayatın oradan oraya savurduğu o insanlar da her fırtınada o ağacın

gövdesini ya da kayanın dibini arardı insan. Orada kendini güvende hisseder ve kendisini kurtuluşa ermişçesine mutlu addederdi. İşte Ayşe Kaya da hayatın estirdiği rüzgârlarda, fırtınalarda oradan oraya savrulan kimseleri bağrına basan, onların dertleriyle dertlenen, Allah'ın rızasını, merhametini kuşanmış, bir iyilikle bezenmiş bir sığınak olarak karşımıza çıkmaktaydı.

Ömrünü iyilikle yoğurmuş ve iyiliğe dair he fırsatı hanesine yazdırmış biri olarak öncelikle sizi tanıyabilir miyiz Ayşe Hocam?

Ben 1963 yılında Trabzon'un Dernekpazarı ilçesinde doğdum. Dört yaşımdayken babam İstanbul Aksaray'a geldi ve biz de onunla birlikte İstanbul'a yerleşmiş olduk. Sırasıyla Aksaray, Şişhane ve Fındıklı'da oturduk. İlkokulu Fındıklı'da Namık Kemal ilkokulunda tamamladım. Daha sonra Beyoğlu Kız Ortaokulu, sonrasında da Pendik Lisesinde okudum. Liseyi bitirdikten sonra da hep aklımda ve gönlümde olan Kur'an kurslarında görev alabilme hayalimin peşine düştüm. O zamanlar lise 2'deyken evimizin yakınındaki Kur'an kursunun yöneticisine gidip sormuştum. "Ben burada ne yapabilirim?" diye. Liseyi bitirdikten sonra da imam-hatip lisesinin fark derslerini vererek Acıbadem İmam-Hatip Lisesinden mezun oldum. Bu arada Pendik Fazilet Kız Kur'an Kursunda Türkçe

dersleri vermek üzere göreve başladım. Kur'an kursunda üç sene görev aldıktan sonra da yatılı olarak görev yapmamı istediler. Pendik'te başladığım bu görevime, Üsküdar'da devam ettim. Ben Kur'an kursunda görev yapmaya başlayınca da Arapça, tefsir ve rahmetli İbrahim Tanrıkulu Hoca'mızdan da Kur'an-ı Kerim dersleri aldım, kendimi yetiştirmeyi de ihmal etmedim. O günden sonra Kur'an kurslarında idareci

olarak görev yaptım. 1997'ye kadar devam ettim. Daha sonra mahallemizdeki insanların dert ve sıkıntılarına çokça odaklandım ve onları çözüme kavuşturmaya çalıştım. 2009 yılında da Pendik Belediyesi Gönüllüler Derneğini kurduk. "Gönülver" adını verdiğimiz derneğimizle de yapmış olduklarımızı kurumsal bir platforma taşıdık ve devam ediyoruz.

Hanesine iyiliğin güzelliklerini neşesini taşıyan Ayşe Hocamın siz değerli eşi Yusuf Bey sizi de kısaca tanıyabilir miyiz?

Ben Yusuf Kaya, bendeniz de 1964' yılında Trabzon'un Çaykara ilçesinde doğdum. İlkokulu Çaykara'da bitirdim. Sonrasında ailemle biz de Pendik'e göçtük ve buraya yerleştik. Burada da çeşitli işlerde çalıştıktan sonra aktar işine girdim ve şimdi de aktariye işiyle meşgulüm. Ayşe Hanım'la da 30 sene önce tanıştık ve evlendik. Kendisi için dedemin ve ninemin duasıdır diyorum. Rahmetli dedem ve ninem hayırlı bir kişiyle evlenmem için çok dua ederlerdi çünkü. Ayşe Hanım'la evlenmişim iyi ki diyorum çünkü iyilikler ve güzelliklerle yetmişmiş sizin de az önce dediğiniz gibi ömrü iyilikle yoğrulmuş bir kişiden çok şey öğrendim ve öğrenmeye de devam ediyorum. Ben ve iki kızım Ayşe Hanım'ın tedrisinden geçtik desem çok yerinde bir söz olur.

iyilik yapmak
empati kurmanızı
sağlıyor,
o kişilerin
dünyasına
giriyorsunuz.
iyilik yapmanın
hayatınızda
bir ekstra
olmadığını, bir
sorumluluk,
bir zorunluluk
olduğunu
anlıyorsunuz.
Ve yine çokça
şükrediyorsunuz
ki Allah güç,
kuvvet ve
sağlık verdi ki
koşturabiliyoruz.

Etrafınızda pek çok kimseye iyiliğin sihri değneğiyle dokunuyorsunuz âdeta. Öğrencilere burs buluyorsunuz, kimsesizlere kimse oluyorsunuz, yaşlılara hizmet ediyorsunuz? Bu kadar insana nasıl yetişebiliyorsunuz?

İnanır mısınız Allah çokça yardım ediyor. Bize herhangi bir kimse sıkıntısıyla birlikte geldiğinde onu çözmek için çok çaba sarf ediyoruz. O sıkıntı çözülene kadar uyku girmiyor gözümüze. Ancak Allah (c.c.), hiç ummadığımız yerden öyle kapılar açıyor ki işte o zaman Allah'ın merhametinin ne kadar engin olduğunu anlayıveriyorsunuz. Bir de bu iyilik ve yardım serüveninin içerisine girince Allah'ın bir hikmeti hiç boş kalamıyorsunuz, duramıyorsunuz. İnsanların bunca sıkıntısı varken nasıl durabilirsiniz ki? Bu yoğun tempoya da alıştık zaten. Nasıl ki yardım talebinde bulunan gelip sizi buluyorsa yardım etmek isteyen kimseler de sizi buluyor. Bu hareketliliğe alışmış ve Allah'ın göstermiş olduğu güzelliklere de şahit olmuş bir kimse olarak da kimseye kayıtsız kalamıyorsunuz. Allah'ın izniyle ve yardımıyla da dermanımca herkese yetişmeye çalışıyorum ama

az önce söylediğimizi tekrar edeyim Allah (c.c.), iyilik yolunda yürüyenlere hiç ummadığı kapıları ardına kadar açıyor.

Yapmış olduğunuz iyiliklerden ötürü pek çok dua alıyorsunuz ve bu duaların şemsiyesi altında hayatınızı sürdürüyorsunuz. İyilik yapmak size neler hissettiriyor ve dünyaya hangi pencereden bakmanızı sağlıyor?

İyilik yapmak tüm insanlara iyi geldiği gibi bizlere de çok iyi geliyor. Biliyorsunuz ki bu bilimsel olarak da açıklanmış bir gerçektir ki kişi iyilik

yaptığında vücudunda onu sakinleştiren ve iyi hissettiren serotonin salgılanmaya başlanır. Bu da kişinin kendini mutlu hissetmesinin yanı sıra onu tüm depresif duygulardan da korur. Şimdi siz buna bir de Allah'ın rızasını katarsanız bu nasıl güzel bir duygu olur, varın gerisini siz düşünün. Eşim ve ben şeker hastasıyız, bir kişinin bir sıkıntısını, derdini çözdüğümüzde inanır mısınız bizim şekerimiz düzene giriyor. Eğer birinin sıkıntısını giderememişsek işte o zaman huzursuz ve hasta oluyorum. Geceleri uyuyamıyorum çünkü onların yerine kendimi koyuyorum. İyilik

yapmak empati kurmanızı sağlıyor, o kişilerin dünyasına giriyorsunuz. İyilik yapmanın hayatınızda bir ekstra olmadığını, bir sorumluluk, bir zorunluluk olduğunu anlıyorsunuz. Ve yine çokça şükrediyorsunuz ki Allah güç, kuvvet ve sağlık verdi ki koşturabiliyoruz diyorsunuz.

“Yaşlıya hizmet ömre bereket” şiarınızla yaşlılara erzel-i ömürlerinde bakıyor ve onlara hizmet ediyorsunuz. Sizin dünyanızda yaşlılara bakmak ve onların ihtiyaçlarını karşılamak nasıl bir duygu? Onlara hizmet ederken ne gibi düşünceler sizi sarıyor?

Benim yardım hikâyem rahmetli annem ve babamdan geliyor. Ben bu iyilik hikâyelerinin arasında yaşayarak büyüdüm. Annemden ne gördüysek biz kardeşler olarak onu devam ettiriyoruz. Çünkü ben buralarda koştururken abim ve ablalarım da erişebildikleri ölçüde yardımlarda bulunmaya çalışıyorlar ve hatta arada bir birbirimize de destek verdiğimiz oluyor. Çocukluğumuzda Fındıklı’da otururken annem kimsesiz ya da bakıma muhtaç yaşlı teyzeleri evimize alır ve günlerce onları evimizde barındırırdı. Onlar diledikleri zamana kadar bizim evde kalırdı. Gidecekleri zaman da annem onların ihtiyaçlarını alır, öyle gönderirdi. Kısacası ben ve kardeşlerim iyilik okulunu annemizde bizzat tatbik ederek okumuş

olduk. Okuduklarımızı ve gördüklerimizi de kendimizce tatbik etmeye başladık. Bunu da layığıyla yapabiliyorsak ne mutlu bize. Yaşlılara hizmet ederken onların acizliğini müşahede etmiş oluyorum. Acaba ben de onlar gibi olur muyum, elden ayaktan düşünce ben ne yaparım diye düşünmeden de kendimi alamıyorum.

Son olarak Hümeyra ve Ayşegüle soralım. Ömürlerini iyiliğe vakfetmiş anne-babanızı, size

İyilik ve yardım serüveninin içerisine girince Allah’ın bir hikmeti hiç boş kalamıyorsunuz, duramıyorsunuz. İnsanların bunca sıkıntısı varken nasıl durabilirsiniz ki? Bu hareketliliğe alışmış ve Allah’ın göstermiş olduğu güzelliklere şahit olmuş biri olarak da hiç kimseye kayıtsız kalamıyorsunuz.

açılan pencereden nasıl seyrediyorsunuz ve onlarda neler görüyorsunuz?

İyiliği küçüklüğünden beri teneffüs etmiş bir annenin ve evlendikten sonra onunla birlikte koşturan bir babanın evlatları olmak elbette gurur verici bir duygu. Küçük yaşlarımızdan bu zamana kadar hep iyilik hikâyeleriyle büyüdük. Başta annem ve babamın gönüllü olarak ihtiyaç sahibi ailelere yardımları için gecelerini gündüzlere katmaları ve onlar için bir çıkış yolu bulup ihtiyaçlarını bir şekilde karşılamaları bizlere engin bir ufuk açtı. Yardımda buldukları ve yardımcı oldukları insanların mutlulukları bizleri de etkilerdi. Evlatları olarak anne ve babamızdan bu dünyada iyiliğin, iyiliklerin insanların dünyalarına nasıl ve ne derece sirayet ettiğini bizzat gördük. Annemiz, ne kadar zor hayatlar, aileler ve yaşam tarzlarıyla karşılaşsa da her şeyin mutlaka güzel bir penceresinden bakar ardından onların yüzlerini güldürür. Evlatlar olarak annemizden ve babamızdan hayatta en önemli olan şeyi, insanlığı öğrendik. Biz de kardeşimle birlikte sokak hayvanlarına yardım ediyoruz ve onların tedavilerini, beslenmelerini elimizden geldiğince sağlamaya çalışıyoruz. Tüm canlılara sevgi ve merhamet ile bakmayı öğrettiği için annemize, babamıza çok teşekkür ediyoruz. Bıraktıkları bu iyilik mirası bizim için en kıymetli hazine. Bu bize yeter.

ALTIN SANAT TEZHİP

■ Nagihan AYDIN

Başlangıçtan itibaren sanatla birlikte yol alan insan, bu yolculukta estetiğe olan meylini aşikâr kıldı. Kalemın kâğıda nazende dokunuşları sanatla neşvünema bulup ruhumuza gülümsedi. İnsanın sözü güzel söyleme ve yazmada gösterdiği titizliği, yazdığı yazıları güzel biçimde sunma arayışında da belirleyici oldu. Bir çiçeğin, yaprağın belki de küçücük bir noktanın ahenkle diğerine tutunması bu estetik çizgileri oluşturmaya ilk adımdı.

Hayatın her sahasında sanatın izlerine rastlamak mümkün. İnsanın hayata bakış açısı, yaşam biçimi ve toplumlar arası görülen farklılıklar sanatın bir tür değiştirici gücünü yansıtmakta. Sanatın geldiği noktada, ortaya konulan eserler de o dönemin insanların nasıl bir hayat yaşadığını resmetmekte.

Sanat denildiğinde geçmişte birçok devlet kuran milletimizin, her alanda olduğu gibi sanat alanında da özgün ve nitelikli eserler ortaya koyan sanatkârlar yetiştirdiğini,

kendi sanat anlayışını ortaya koyduğunu ve aynı zamanda dünya medeniyetlerine katkıda bulunduğunu belirtmekte fayda var. Bu bakımdan Türk İslam sanatları kategorisinde tezhip sanatı da tarihî seyri ve etkileri bakımından önemli bir yere sahiptir.

Sözlük anlamına göre “altınlama” olarak adlandırılan tezhip, bir tür süsleme sanatıdır. İslam kökenli kitap bezeme sanatlarının ortak adı olarak da ifade edilen tezhip, en yaygın özelliği ile hüsnühat denilen güzel yazıların etrafını desen ve motiflerle süsleme olarak karşımıza çıkar. Ancak tezhip, sadece hüsnühat yazılarının etrafını süslemek için kullanılmamıştır. En temelde güzel yazıların etrafına yapılan teknik olarak bilinse de aslında el yazması kitapların başlık ve diğer sahifelerini süslemek için de kullanılmıştır.

Tezhip sanatı, yalnız altın yaldızla işlenen tür ve tekniklerde değil aynı zamanda boyalarla yapılan ince kitap tezyinatını da içinde barındırır. Tarihî seyrinde ve günümüzde

özgün üsluplarla geliştirilen tezhip, çeşitli çizgiler, motifler bazen de hayvan figürleriyle de karşımıza çıkmıştır. Yapılan her bir tezhip çalışmasında bir bütünlüğün bulunması, tezhibin süsleme sanatı olmasının yanında bazı çalışmalarda tamamlayıcı özelliğinin olduğunun da kanıtıdır. Kitapların, levhaların, murakka ve sahifelerin süslenmesi ile yapılan bu sanatla uğraşan erkek sanatkârlara “müzehhib”, hanım sanatkârlara ise “müzehhibe” adı verilmiştir.

Sanatın icrasının her alanında olduğu gibi, tezhip sanatında da bu sanatı icra edenlerin kültür ve medeniyet izlerine rastlamak mümkündür. Bu anlamda tezhip sanatının icra edildiği dönemlerin izleri ve bu izleri oluşturan kültür mirasının görüntüsüne üslup denilmesi yerinde olacaktır. İçinde bulunulan dönemin maddi ve manevi kaynaklarıyla işlenen tezhip, sonraki nesillere her zaman çift yönlü beslenerek aktarılmıştır. Bu husus, hakkıyla işlenip geleceğe ulaştırılması son derece mühim ve diri kalması gereken bir emanet olarak görülmüştür.

Tarihî seyrine bakıldığında tezhip sanatı çok eski milletlere dayanır. Türk tezhip sanatı da ilk olarak Orta Asya’da gelişmeye başlamış ve uzun süre devam etmiştir. Uzun süreli bu yolculukta, farklı kültür ve medeniyetlerin birbirini etkileme özelliği sanatın diğer dallarında olduğu gibi tezhip sanatında da görülür. Anadolu’da Selçuklular

zamanında İran üzerinden giren akımlardan etkilenen tezhip sanatı, burada onu sanatsal çalışmalarında uygulayan kişilerce üslup kazanarak millî bir zevke bürünerek yolculuğunu sürdürür.

Tezyinî sanatların ortak özelliği olan desen, tezhip sanatında da bezeme amacıyla yapılan tasarımların çizgilerle ifade edilmesidir. Desenin her bir çizgisi, çizen kişinin hayal gücünün ulaştığı noktaları, bu zenginliğin sağladığı zevki, görgü ve edep seviyesinin iz düşümüdür. Desenin nereye, ne miktar ve ölçüde çizileceği, onu tasarlayanın hüner ve becerilerinin ortaya konulmasıdır. Bu bakımdan tezhip sanatında mükemmelliğin ve hayreti mucipliğinin ölçüsü ilk olarak desen ölçülerinde ortaya konulur diyebiliriz.

Tezhip sanatında kullanılan desen çeşitleri genel hatlarıyla üç ana kategoride değerlendirilir. Bunlardan ilki, sınırlı bir alan içerisinde başlayıp biten pano özelliği olan desenlerdir. Pano özelliği olan desenler genellikle sure başlarında ve serlevhalarda karşımıza çıkar. İkincisi, kitap sanatlarında en güzel örneklerine rastlanan ulama (raport) desenlerdir. Genellikle zahriye sayfası ve koltuk tezhibi için tasarlanan desenlerde rastlamak mümkündür. Üçüncü grupta tasarımları cetvel ve pergelle tasarlanan iki boyutlu geometrik görünüme sahip,

“Altınlama” olarak adlandırılan tezhip, bir tür süsleme sanatıdır. İslam kökenli kitap bezeme sanatlarının ortak adı olarak da ifade edilen tezhip, en yaygın özelliği ile hüsnühat denilen güzel yazıların etrafını desen ve motiflerle süsleme olarak karşımıza çıkar.

bütün İslam ülkelerinde kitap ve diğer bezemelerde kullanılan geometrik (hendesî) desenler yer alır. Her bir desen çeşidinde ortaya konulan klasik çalışmalara verilen özgünlük tezhip sanatının daima gelişmesine kaynaklık etmiştir.

Tezhip sanatında uygun desenlerle yapılan çalışmalar, aynı zamanda üzerine gerçekleştirilecek tekniğe de uygun olarak tasarlanır. Bu tekniklerde kullanılan sıralama ve uygulama biçimleri bir ahenge hizmet eder. Bu bakımdan tekniklerin sıralamasında ilk sırada düz tezhip denilen, zemini boyalı klasik tezhip yer alır. Klasik tezhipte en çok kullanılan teknik olarak karşımıza çıkan “zemini boyalı klasik tezhip”, belli bir sıralamayla işlenir. “altın içinde altın” denilen “zerenderzen” ise altını mat ve parlak tonlarında kullanmak suretiyle yapılan tezhiplere verilen isimdir. Sulu altınla gölgeli tarzda yapılan süslemelere ise “halkârî” adı

verilir. Tahrirleri birbirine paralel giden iki çizgi şeklinde çizilen desenlerin olduğu tezhiplere ise “çift tahrir” adı verilirken altın serpmeye tekniği isminde bilinen “zerefşan” bu tekniklerin sonuncusudur.

Her bir teknikte tezhip işleminin hatırı sayılır güzellikte ortaya konulması, müzehhib ve müzehhibenin manevî âleminde de yoğrulmasına bağlıdır. Bu tezahürün her çizgi ve motifte karşılık bulması estetiğin sahibine bir atıftır. 17. yüzyılda geleneksel yapısını koruyan tezhip sanatında 18. yüzyılda Batılı etkiler görülmeye başlamıştır. Osmanlı’da Kanuni Sultan Süleyman döneminde ön plana çıkan tezhip ustaları Şah Kulu ve Kara Memî’dir. Şah Kulu’nun öğrencisi olarak bilinen Kara Memî, kitap süslemesinde uygulanan klasik kuralları esneterek yeni bir üslup ortaya koymayı başarmıştır. Ayrıca nakkaşların babası olarak bilinen Baba Nakkaş ve Ali Üsküdarî de tarihte bilinen tezhip sanatkârlarındandır.

Türk hat sanat eserlerini daha ihtişamlı göstermek ve etkilerini uzun yıllar korumasını sağlamak düşüncesiyle ortaya çıkan tezhip, kaynağını Kur’an-ı Kerim ve hadis-i şerifleri en güzel hâliyle miras bırakma arzusundan alır. Geçmişte bu fikirle çıkılan yolda özellikle Osmanlı Dönemi’nde saraylarda kurulan nakkaşhanelerde ustalar ve çırakları bir arada maaşlı olarak görev yapar, devletin

bünyesinde sanatını icra ederlermiş. İnsanı manevi anlamda terbiye ettiği düşünölen tezhip sanatı, her yönüyle ayrı bir disiplin eğitimidir. Öyle ki insanın bu sanatı icra ettiği vakitte son derece yumuşak huylu ve sükûnet sahibi olması beklenirdi. Sanatkârı bir bütün olarak terbiye eden tezhip sanatının, her bir kalem ve fırça darbesinin sanatkârın ruhunda hissedilmesine dayandığı ifadesi de bundan olsa gerek. Öfke ve hırsı hissiyatında barındırmayan bu sanat, âdeta nefis ve nefesin terbiye edildiği hanedir.

Tarihte güzel olanı korumak ve en güzel biçimde aktarmak adına yapılan tezhip çalışmaları her dönemde hat sanatıyla birlikte yol almıştır. Pek çok hattatın aynı zamanda tezhip ustası olduğunu da bilmekteyiz. Bu da sanatın bir bütün olarak insanın maddi ve manevi yönden kemalâta ulaşmasında koruyucu kalkan vazifesindeki bir noktaya götürdüğünün nüktesidir. Nitekim gönüllere nakşedilmesi aşkın, sabrın ve büyük bir özverinin sonucunda gerçekleşmektedir. Geleneksel sanatların bu anlamda bir tür edep eğitimi olduğunu belirtmek doğru olacaktır. Günümüzde yıpratıcı etkileri görölen birçok meşguliyetin arasında derin bir nefes almaya kim ihtiyaç duymaz ki? Kalbe ve ruha hayranlık veren, huzura ermeyi sağlayan tezhip sanatı da bu anlamda sadra şifa olarak bediiyat yolculuğuna devam ediyor.

SİYAH-BEYAZ FOTOĞRAFLAR ÜZERİNE

■ Selçuk AZMANOĞLU

Neden hep siyah beyaz fotoğraflar çektiğimi soran meraklı bir arkadaşına “Çünkü ben renk körüyüm.” demiştim. Dünyayı siyah beyaz gördüğömden şüphelendiğini söyleyen de oldu. Renk körü değilim, dünyayı siyah beyaz da görmüyorum ama siyah beyaz fotoğraflar çekiyorum, neden?

*Siyah ve beyaz yoktur, ama aslında olmaları gerekirdi çünkü o zaman dünyayı siyah beyaz görebilirdik ve dünya mantıksal olarak analiz edilebilirdi. Öyle bir dünyada her şey ya siyah ya beyaz ya da bu ikisinin karışımı olacaktı.**

On dokuzuncu yüzyılın başlarında siyah beyazdan müteşekkil bir “sihir” olarak insan hayatına giren fotoğraf, kimya ilminin yardımıyla zamanla “renk”lendi. Renklenmekle kalmadı, bugün “yapay zekâ” adı verilen programlarla teknolojinin artık ne yapacağı kestirilemez oldu. Bunlara rağmen fotoğrafın siyah beyaz mirası hâlâ yaşıyor, neden?

*Çekilen ilk fotoğraflar siyah-beyazdı ve optik kuramından kaynaklandıkları açıkça belliydi. Ama başka bir alan olan kimya kuramındaki ilerlemeler sayesinde renkli fotoğraflar da üretilebilir oldu. Yani görünüşe bakılırsa fotoğraflar önce renkleri dünyadan soyutlayıp çıkardı, ama sonra tekrar içeri alıverdiler. Oysa aslında fotoğraftaki renkler de siyah beyaz fotoğraflar kadar kuramsaldır.**

Herkes fotoğraf çekebilir ve çekiyor. Bunun için eskiden olduğu gibi fotoğraf makinesine ihtiyaç yok. Cep telefonları ile çekilen fotoğrafların çoğu, çeken kişilerin dijital bir sureti... Bunlar kolaylıkla efektlenip paylaşımına açılıyor ve bir süre sonra dijital çöplükteki yerini alıyor. Buna rağmen eski siyah beyaz fotoğraflar baş köşedeki yerlerini koruyorlar, neden?

*Siyah beyaz fotoğraflar bir optik kuramını bir görüntüye tercüme eder ve böylece o kuramı sihirle yükleyip “siyah” ve “beyaz” gibi teorik kavramları durumlar oluşturacak şekilde yeniden kodlarlar. Bu görüntüler kuramsal düşünüşün sihridir çünkü doğrusal teorik söylemi yüzeylere dönüştürürler. Kendilerine has güzellikleri de bundan kaynaklanır: kavramlar evreninin güzelliği. Nitekim birçok fotoğrafçı, siyah beyaz görüntüler, fotoğrafçılığın asıl anlamı olan kavramlar dünyasını daha iyi açığa çıkardığı için bunları renkli fotoğraflara tercih etmektedir.**

Sahi ben hep siyah beyaz fotoğraflar çekmeyi tercih ediyorum, neden?

* Vilém Flusser, Bir Fotoğraf Felsefesine Doğru, Çev. Ali Yılmaz, Espas Sanat Kuram Yayınları, 2020.

OLGUN SÖZ

OLGUNLAŞTIRIR

■ Gülşen ÜNÜVAR

Ey doğruluk dileyen! İstikametimiz kendi izimiz, zamanın kuytusunda bırak akrep ile yelkovan dursun. Vakti şerifler aydınlığa ersin, hayır bulsun. Gönlün huzur, özün nur dolsun. Kalemimden dökülen kelimeler sana feda olsun.

İyiliğini, hoşluğunu dileyerek başlamak isterim mektubuma. Âdettendir, hâl hatır sormadan zinhar geçilmez şu sernamede. Ta evvelden beri böyle geldi, böyle de gider bu düstur. Senden bir haber almaksa maksadım, kendimden de sana nice havadisler iletmek isterim.

Nice zamanlar geçti son mektubumun üzerinden. Kaç bahar, kaç yaz döndü de şu saçlarım bu kadar ağardı bilinmez. Takvimlerin yapraklarından değil, saç tellerimde vuku bulan başkılıklardan ölçer oldum su gibi akıp geçen günleri. Harfleri zor seçen dumanlı gözlerimden, kaleminden kâğıttan destur isteyen ellerimden, incecik esen yelden bile kara borana kalmış gibi sızlayan dizlerimden de anladığım üzere; geçen sadece günler değil, aylar ve dahi yıllar... Hüznüme katık

yapıp da haybeye eseflenirim zannetme evlat. Zaman bu, elbette geçecek. Durduğu yerde duran vakti kim ne yapsın? Geçtikçe vakitler, biz daha çok öğreneceğiz, demleneceğiz, anlayacağız. Hamılar erecek, çığlar pişecek. Zihnimizde kıldan ince, bıçaktan keskin kalburdan, bir bir elenecek eğri ile doğru, güzel ile çirkin, ak ile kara.

İlerledikçe o kıymetli vakitler, kendimize döneceğiz. Olmasını istediklerimizden çok,

Doğruluk dilersen kendini doğrultmalısın. Kendini doğrultan, aradığı doğruyu kolayca bulur. İyilik dileyen, iyilerden olur. Güzellik arayan, kendi içindeki cevheri bulur.

“olmak” gayretine düşeceğiz. Başkasından beklemek yerine, kendi özümüzde olanı yeşertmenin eşsiz hafifliğini keşfedeceğiz. En başta da dediğim gibi; istikametimiz, kendi izimiz.

Gel doğruluk üzerinden anlatayım sana meramımı. **Doğruluk dilersen kendini doğrultmalısın.*** Kendinde olmayanı arar mı hiç insanoğlu? Arasa bile bulabilir mi? Kendinde görmediği şeyi başkasında görse bile tanıyabilir mi? Kendini doğrultan, aradığı doğruyu kolayca bulur evlat. İyilik dileyen, iyilerden olur. Güzellik arayan, kendi içindeki cevheri bulur. İçine bir doğruluk çekirdeği ek evlat! Her gün sula, hoş kelam et onunla. Sevgi ver, anlayış göster, toprağını kabart, güneşine kavuştur... Fidandan ağaca, ağaçtan ormana dönüşünü izle sonra. Orman bu, sanır mısın ki nimetlerini sadece kendisine saklar. Okyanusun dev dalgaları gibi yayıldıkça yayılır etkisi, açıldıkça açılır, genişledikçe genişler halkaları. Var ötesini sen düşün; binlerce ağaç, milyonlarca hayvan, sayısız minnet, tebessüm, şükür ve teşekkür... Görüyor musun bak, nereden nereye geldi içinde filizlenen küçük bir çekirdek.

Tek bir doğruluk zerresi, binlerce doğruluğa vesile oldu. Bir kişi her kişidir evlat, unutmayasın. Kendini hafife alma, bir kişinin doğruluğundan ne çıkar diye düşünme. Bakışını doğrult, niyetini doğrult, istikametini doğrult. **Davranışlarını doğrult, gidişini düzelt, kendini**

gözet.* Gör o zaman nasıl da değişiyor dünyan. Nasıl da güzel güzeli, iyi iyiyi, has hası, öz özü, kalp kalbi buluyor şahit ol.

Bin yıl öncesinden çıkıp da bin yıl sonrasına haber veriyormuşum gibi gelmesin sana. Dün ne idiye yaşam, şimdi de aynıdır evlat. İnsanın olduğu her yerde devir daim eder huy. Sevgi aynı sevgidir mesela. İyilik, güzellik, elem, keder, acı... Bir bak sağına soluna, inanamayacağın hangi söz söylemiş olabilirim sana?

Aramızdaki onca mesafeye rağmen kalbinin narın tıkrırtılarını duyar, gözlerindeki derin endişeyi hissedirim evlat. Ancak bildiklerimi, gördüklerimi apaçık ifade etmek, aktarmak boynumun borcudur. Üstü kapalı, türlü sezdirmelerle, imalarla yapılan konuşmaları oldum olası sevmemişimdir. **Sözü kapalı tutarsan sonu çığ olur. Çığ olan her şeyin dibi çürük olur.*** Sözü de özünü de elinden geldiğince aç ki binbir zahmet çekerek sarf ettiğin cümlelerin anlaşılınsın, maksadın hâsıl olsun. Kime ne faydası olur yayından gayesiz çıkan okun? Gideceği yeri bilmez, alacağı hızı bilmez, düşeceği yeri bilmez... Oku attın mı attın, görevini ifa ettin mi ettin. Peki, ne değişti söze dair? Özde hangi izin kalmasına vesile oldun? Yol boyunca geçtiği yerlerde hangi emareleri bıraktı yayından fırlayan ok? Hangi yarayı sardı, hangi suale yanıt buldu, hangi kaybolmuşun adımlarına rehber oldu? Hiç! Muvaffak olmadı iki dudak arasından

öylesine çıkıp giden kelimeler. Noksan kaldı emek.

Velhasıl kelimeler, niyetim apaçık öğüt vermektir evlat, bilesin. Bilesin ve bana gücenmeyesin. Sözü açığının, aşın pişmişini sunarım sana. Vukufuna varırım, büyük bir hürmetle alıp kabul edersin. Öğüdün hakkını en çok kendini bilen verir. Kaygılanma! Gönlünü serin tut! Niyetinden emin ol! Gerisi mukadderat...

Nerede, ne zaman ve ne kadar konuşacağını senin bilgin belirler. Öyle ulu orta dökülüveren kelimelerin hiçbiri gayesine nail olmaz. Diyeceklerin ne zaman ki demlendi, duruldu, kıvamına geldi, işte doğru vakit o vakittir. Dalından düşse de zeytin, onu olgunlaşmış, ermiş sayma. Hele acısını bir aldır, zehrinin akıp gitmesine müsaade et, beklemenin has manasını kendine şifa yapışını izle. Acının tatlıya dönüş yolculuğunda anlayacaksın ki yeterince dinlenmek, anlama anlam katar. Öze öz, kıvama kıvam, gönle basiret katar.

Sözü apaçık dillendirmeden önce şundan emin ol; söyleyeceklerim yeterince demlendi mi? **Sözü olgun istersen olgunlaştır.*** Kararında konuş, ne az ne çok. Olgun söz kendisini belli eder zaten, ağır oturaklı bir ok gibi çıkar yayından; istikameti belli, sürati belli, adresi belli.

Özün ayan, sözün beyan olsun evlat. Selametle...

***Kutadgu Bilig**

TEMİZ HAVA SAĞLIKLI YAŞAM

■ Şule TÜZÜN

Hava kirliliği ilk olarak 18. ve 19. yüzyıllarda endüstrileşme ile fark edilmeye başlandı. 20. yüzyılda ise sanayileşmenin artması şehir nüfusunda artışa neden oldu. İnsanlar kırsal yörelerde geçimini sağlayamadığından, modern hayata özendiğinden ya da kendisi ve çocukları için daha iyi eğitim fırsatları ve daha güvenli bir gelecek istediğinden şehirleri tercih eder hâle geldi. Şehirlerde

planlı plansız yapılaşma ile birlikte dikey mimarinin önem kazanması, dar alanlarda çok sayıda insanın yaşamaya çalışması hava kirliliğinin şehirlerde daha yoğun gözlenir hâle gelmesine neden oldu. Özellikle az gelişmiş ülkelerde hava kirliliği ciddi boyutlarda seyrediyor.

Temiz ve kirlenmemiş atmosferde; %78.09 azot, %20.95 oksijen, %0.093 argon, %0.03 karbondioksit bulunur. Aeroseller, ağır metaller,

metalik partiküller, duman, kül, egzoz ve fırın gazları ile benzinlerinin atmosferdeki bağlı konsantrasyonları olması gereken sınırları aştığı zaman atmosfer kirlenmesi oluşur. Temiz havada duman, toz tanecikleri, kükürtlü, azotlu gazlar ya bulunmaz ya da eser miktardadır. Endüstrileşmeyle artan enerji ihtiyacının daha çok petrol ve kömür gibi fosil yakıtlarla karşılanması sonucu bu kirlilik yerkürenin rutin düzenini büyük oranda bozdu.

Hava kirliliği, içerde ya da dışarda soluduğumuz havanın, insan ve diğer canlıların sağlığını olumsuz etkileyen kimyasal, fiziksel veya biyolojik maddeler tarafından kirlenmesine denir. İnsan eliyle oluşan hava kirliliği kaynakları evsel, sanayi ve ulaştırma faaliyetleri sonucu ortaya çıkar.

Kısaca özetlemek gerekirse hava kirliliğini iki ana başlık altında açıklayabiliriz. Birincisi hızlı ve çarpık kentleşme, ikincisi tabiatın ekolojik dengesi göz ardı edilerek hızlı endüstrileşmedir. Şehirlerin yanlış yerleşmesi (örn. çukurda yerleşim...), yeşil alanların yetersizliği (insan tahribatı sonucu bu yetersizlik daha çok arttı.), taşıt sayısının gereğinden çok artışı, evsel atıkların ve sanayi atıklarının bilinçsiz bir şekilde doğaya bırakılması ve büyük çöp alanlarının yanlış yerlerde konumlandırılmış olması kirliliğin asıl sebeplerindendir. İnsan

çocuğun ilerideki yaşamında sağlık durumunu büyük oranda etkiler. Kirli havanın çocuklar üzerindeki direkt etkileri; beslenme ve büyüme bozukluğu, kronik öksürük, alerjik durumlarda artış, çok sık gribe yakalanma, göz kaşınmaları olarak karşımıza çıkıyor. Görüldüğü gibi kirli hava şartları sağlığı bozulmuş nesillerin ortaya çıkmasına sebep oluyor.

eliyle oluşan yapay kirleticiler atmosferin en alt bölümünü ve özellikle şehirler üzerindeki hava tabakasını etkilediği için çok önemlidir.

Hava kirliliği sonucu oluşan asit yağışları toprakta bulunan alüminyumun çözülerek içme sularına karışıp insanların zehirlenmesine, göl ve akarsuların asit dengesinin bozulmasına ve dolayısıyla su ekosisteminin bozulmasına neden oluyor.

Hava Kirliliğinin İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkisi

Dünyada her yıl 8 milyon insanın ölümüne yol açan hava kirliliğinin çocuklar üzerindeki olası etkilerinden söz ederek konuya başlarsak durumun ciddiyetini daha iyi anlayabiliriz. 2-4 yaş aralığındaki bir çocuğun temel ihtiyaçlarından biri 5-6 saat temiz hava almasıdır. Eğer bu ihtiyaç karşılanmazsa ilk 6 yaşta yaşanan olumsuz etkiler

Bu sağlıksız ortamda yetişen nesiller ileri yaşlarda daha ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalacaktır.

Kirli hava içerisinde bulunan 0-9-0,5 mikron çapındaki tanecikler nefes yolu ile ciğerlerimize kadar inebilirler, 0,5'den daha ufaklar ise kan dolaşımına rahatlıkla karışabilirler. Buradan, kirli havanın insan sağlığı üzerindeki tahribatını rahatlıkla görebiliriz. Her gün ciğerlerimize işleyen kirli hava başta akciğer kanseri olmak üzere bronşit, raşitizm, kalp hastalıkları, nefes darlığı, ciddi hastalıklara neden oluyor.

Hava Kirliliğini Önlemek İçin Neler Yapılabilir?

Şehrsel gelişimi şehir planına göre yapmalı, şehirlerimizi kurmak için doğru yerleşim yerleri seçmeli ve dikey mimariden vazgeçmeliyiz. Yeşil alanlarımızı korumalı ve genişletmeliyiz. Gerek iş yerlerinde gerek evlerde

ısınma amaçlı kullandığımız yakıtların kaliteli olmasına ve tekniğine uygun yakılmasına dikkat etmeliyiz. Artan motorlu taşıt kullanımının zararını en aza indirmek için egzoz gazı emisyon ölçümü zamanında yapılmalı, temiz yakıt kullanılmalı, araçların muayeneleri periyodik olarak yapılmalı, araç kapasitelerinin üzerinde yolcu ve yük taşınmamalı, benzinli taşıtlarda katalitik konvertör takılmalı ve ayrıca toplu taşımaya önem vermeli. Sanayi kaynaklı hava kirliliğini önlemek için; kirlilik kaynağında yok edilmeli, temiz yakıt kullanımı artırılmalı, sanayi tesisleri mümkün olduğu kadar yerleşim yerlerinin uzağına kurmalı. Elektrikli araçlar desteklenmeli, kent merkezlerinde araçlardan arındırılmış bölgeler ilan edilmeli; güvenli, sürdürülebilir ve temiz enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar artırmalı.

Ekosistem mekanizmasının içindeki bir parametrede oluşan dengesizlik diğer tüm yaşamsal sürece doğrudan olumsuz tesir etmektedir. Bunlardan biri de hava kirliliği.

Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte tabiata saygı ve hürmet azalmış yerini tahripçi bir tutuma bırakmıştır. İnsana hizmet eden hemen tüm endüstriyel kaynakların önceliği sadece insan ihtiyacı olmamalıdır. Tüm insanlığın ve diğer canlıların hakkı olan temiz havayı korumak insanlık ödevimiz.

HANE-İ SAADETTE REHBER BİR HANIMEFENDİ: HZ. AIŞE

■ Doç. Dr. Yaşar AKASLAN

Bilindiği üzere Peygamber Efendimizin eşleri İslami gelenekte “ezvac-ı tahirat” olarak tavsif edilmiştir. “Peygamber, müminlere kendilerinden daha yakındır, eşleri de onların anneleridir...” (Ahzâb 33/6) ayetiyle birlikte her biri değerinden kıymetli bu validelerimiz, Kur’an’da “müminlerin anneleri” şeklinde tanımlanmıştır. Her birini kendilerine mahsus faziletleriyle bildiğimiz değerli validelerimiz sayesinde Allah’ın müminler için üsve-i hasene (Ahzâb 33/21) kıldığı Resûlullah’ı tanımamız mümkün olmuştur. Bu itibarla Hz. Peygamber ile aynı ortamı paylaşıp aynı havayı soluyan muhterem eşleri Müslümanlar için apayrı bir yere sahiptirler.

Müminlerin anneleri arasında öyle bir sima da vardır ki bazı nitelikleri açısından diğerlerinden daha özel bir konumdadır. Bu bağlamda kaynaklara göre “ümmü’l-müminîn/müminlerin annesi” tabiri söz konusu edildiğinde akla ilk gelen isim Hz. Aişe olmuştur. Resul-i Ekrem, hastalığının şiddetlenerek devam ettiği süreci de içeren hayatının son demlerini Hz. Aişe validemizin yanında geçirmiş ve son nefesini onun kollarında vermiştir.

Hz. Aişe, evlendikten sonra Peygamberimizin hayatının her karesinde yer almış ve “habibetü resûlillah/Allah Resulü’nün sevgili eşi” şeklinde tarif edilmiştir. Onun Hz. Peygamber ile olan ailevi ilişkisi, asırlar ötesinden her dönem için sapsağlam ve güncel

mesajlar barındırmaktadır. Ailevi münasebetler açısından örnek teşkil edecek olan hücre-i saadetin bazı hâllerini paylaşması, Müslümanlar nezdinde özellikle Hz. Aişe validemizin değerini daha da artırmaktadır. O, Allah Resulü’nün ev hâllerini bazen detayıyla bazen de kısa bilgilendirmelerle aktarmıştır. Bu bağlamda “Hz. Peygamber evde ne yapardı?” şeklindeki soruyu şöyle cevaplamıştır: “Ailesinin işlerini görür, ezanı duyunca (namaz için) çıkardı.” (Buhari, Nafakât, 8) Ayrıca ev ahalisine karşı Resul-i Ekrem’in tutumunu şöyle özetlemiştir: “Allah Resulü, yaşadığı müddetçe eşine veya hizmetini gören birine, bırakın bir fiske vurmaya, onlara kötü bir söz dahi söylemedi; asla onları rencide etmedi.” (Ebu Davud, Edeb, 4)

Peygamberimiz, kendisine seslenirken bazen “Aişem/ Ayşem” anlamına gelen “Ey Âiş (Âyiş)!” (Buhari, Fezâilü’s-Sahâbe, 30) bazen de sevgi ifadesi için kullanılan tasgîr kalıbıyla “Ayşecik” manasında “Uveyş!” (İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 68/181) şeklinde hitap ederek değerli eşine muhabbetini izhar etmiştir. Utandığında yanaklarının kızarması sebebiyle Peygamber Efendimizin verdiği “Hümeyra/ Pembe Yanaklı” (Hâkim, *el-Müstedrek*, 3/129) lakabıyla da duyageldiğimiz Hz. Aişe validemiz, vahiy sürecinin bir kısmında Allah Resulü’nün hemen yanı başında bulunması hasebiyle birçok ayetin nüzulüne tanıklık etmiştir. Öyle ki hücre-i saadette gerçekleşen

vahye şahit olmasını şu şekilde dile getirmektedir: “Resulullah bana ‘Şüphesiz ki Cibril sana selam söylüyor!’ dediğinde ‘Allah’ın selamı ve rahmeti onun üzerine olsun!’ karşılığını verdim.” (İbn Sa’d, *et-Tabakât*, 10/68)

Onun ilmî merakı ve dikkatli yapısı bazı ayetlerin inmesine bile sebep olmuş, bu vesileyle İslam ümmetinin birçok konuda yaşayacakları muhtemel zorluklar kolaylaşmıştır. Bu itibarla gerek ayetlerin izahlarını gerekse Allah’ın elçisinin kutlu sözlerini anlayabilmek için bu bilge validemizin görüşleri ve yorumları Müslümanlar için oldukça kıymetli addedilmiştir. Örneğin dönemin Medine’sinde hatta ülkemizin bazı yerlerinde günümüzde de görülen “İki bayram arasında düğün yapılmaz. Bu uğursuzluktur.” şeklindeki batıl inancı, “Allah Resulü benimle şevval ayında nikâhlandı ve yine şevval ayında düğün yaptı. Söyler misiniz? Bizim evliliğimizden daha hayırlı bir evlilik mi var?” (Müslim, *Nikâh*, 73) demek suretiyle tashih etmiştir.

Hz. Peygamber nezdinde çok özel bir yeri bulunan Hz. Aişe annemiz, sahip olduğu birçok ayrıcalıkların sağladığı avantajla Peygamberimizin her hâlini gözlemlemiştir. Bu çerçevede en güzel örneğimiz ve kılavuzumuz olan Hz. Peygamber’in ahlakını anlatmasını kendisinden isteyen bir kimseye “Onun ahlakı Kur’an’dır.” diyerek “Gerçekten sen çok yüce bir ahlak üzeresin!’ (Kalem, 68/52) ayetini sen okumuyor musun?”

Hz. Aişe, evlendikten sonra Peygamberimizin hayatının her karesinde yer almış ve “habibetü resûlillah/Allah Resulü’nün sevgili eşi” şeklinde tarif edilmiştir. Onun Hz. Peygamber ile olan ailevi ilişkisi, asırlar ötesinden her dönem için sapsağlam ve güncel mesajlar barındırmaktadır.

ifadesinde bulunmuştur (Müslim, *Müsâfirîn*, 139). Anlaşılmamış ya da başkası tarafından sorulamamış bazı konuları Resul-i Ekrem’in sağlığında ona sorarak teferruatıyla öğrenip Müslümanlarla paylaşan Hz. Aişe, Resulullah’tan rivayet ettiği çok sayıda hadis-i şerif ile İslam ümmetine kusursuz bir rehberlik ve öğretmenlik yapmıştır. Allah Resulü’nün şu ifadesi de Müslüman toplum için Hz. Aişe validemizin değerini açıkça göstermektedir: “Dininizin yarısını Hümeýra’dan alın!” (Şevkânî, *el-Fevâidü’l-mecmûa*, 1/399) Bu bağlamda ahab-ı kiramin önde gelen isimleri başta olmak üzere birçok sahabenin, Hz. Peygamber’in vefatının

ardından, anlayamadıkları bir hadis-i şerif söz konusu olduğunda ya da içinden çıkılmaz bir mesele ile karşılaştıklarında ilk başvuru kaynakları Hz. Aişe olmuştur.

Gece namazlarına düşkünlüğü ve gündüzleri oruçlu olmasıyla bilinen Hümeýra annemizin mütevazı, vakur ve cömert bir yapısı vardı. Allah Resulü’nden duyduğu ve tezahürünü gördüğü “Ben, güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” (İmam Malik, *Hüsnü’l-Hulk*, 8) buyruğuna yaraşır güzel hasletlere sahipti. Yetim ve kimsesiz çocuklarla yakından ilgilenir ya da onları himayesine alır, eğitimini üstlenir; vakti geldiğinde de evlendirirdi. Bu çerçevede altmıştan fazla köle ve cariyeyi hürriyetine kavuşturduğu, bu kimselerin bazılarının ilimle meşgul olduğu ve döneminin alimleri arasında sayıldıkları nakledilmektedir. (Mustafa Fayda, “Âişe”, *DİA*, 2/202)

Hz. Aişe validemiz naklettiği rivayetlere sebep olan hadiseyi muhakkak belirtip delalet ettiği mevzulara açıklık getirirdi. Bununla da kalmaz rivayetleri Kur’an’a arz ederek İslam’ın ruhuna aykırı bir unsur içerip içermemesi açısından değerlendirmeye tabi tutardı. Yine Allah Resulü’nden rivayette bulunan sahabilerin kim olduğuna bakmaksızın yanlış ve eksikleri varsa düzeltme yoluna gider, rivayette yaptıkları hataları “Yanıldı.”, “Unuttu.”, “Baş tarafını değil, sonunu nakletti.” gibi ifadelerle tashih ederdi. Bu açıdan Hz. Aişe, eleştirir ve

değerlendirme kültürünü bünyesinde barındıran İslam ilim anlayışının gelişmesinde öncü bir isimdir.

Hız. Aişe validemiz ilmî kimliğinin yanı sıra sahip olduğu güzel ve etkili hitabeti ile de dikkat çekmiştir. Nitekim meşhur tabiin alimlerden Ahnef b. Kays, Hız. Aişe'nin tesirli konuşmasına olan hayranlığını şu şekilde ifade etmektedir: "Ben bugüne kadar Hız. Ebu Bekir, Hız. Ömer, Hız. Osman, Hız. Ali ve diğer halifelerden hutbeler dinledim. Ancak Hız. Aişe'nin ağzından işittiğim konuşmadan daha belîğ ve daha güzel bir konuşmayı başkasından duymadım." (Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/191)

Hız. Aişe ile Resul-i Ekrem arasındaki ailevi bağ; sevgi, anlayış ve saygı temelliydi. Hız. Peygamber, bir arada bulunmaktan memnun olduğu, yoğun muhabbet beslediği ve bu sevgisini gösterdiği kıymetli eşiyile birlikte fırsat buldukça güzel vakit geçirmiştir. Uzun uzadıya ettikleri sohbetler, birlikte yaptıkları gece yürüyüşleri, davetlere beraber katılmaları gibi eşlerin birbirine olan muhabbetini ziyadeleştiren aktiviteler, aralarındaki aile bağının ne denli güçlü olduğunu göstermektedir. Nitekim lezzetli et yemekleri yapmasıyla şöhret bulan İranlı komşusu bir gün Hız. Peygamber için güzel bir ziyafet sofrası hazırlayıp kendisini davet etmişti. Hız. Aişe'yi göstererek onun davetli olup olmadığını sorduğunda "Hayır!" cevabını alan Resul-i Ekrem davete icabet edemeyeceğini belirtmişti. Bu karşılıklı konuşma üç kez aynı şekilde tekrarlanmıştı. Üçüncüsünde komşusu, Hız. Aişe'nin de davetli olduğunu söyleyince Hız. Peygamber davete sevgili eşiyile beraber katılmıştı (Müslim, Eşribe, 139).

Yine bir gün Hız. Aişe, Resul-i Ekrem'i neşeli görmüş ve "Benim için Allah'a dua eder misin?" ricasında bulunmuştu. Peygamber Efendimiz de ellerini semaya kaldırarak "Ya Rabbi! Aişe'nin gelmiş geçmiş, gizli açık bütün günahlarını bağışla!" demek suretiyle Hümeyra'sı için dua etmişti. Tebessüm eden Hız. Aişe validemizin heyecanını gören Resulullah: "Duam çok mu hoşuna gitti?" diye sorunca

Hız. Aişe: "Senin duan nasıl hoşuma gitmez ey Allah'ın Resülü!" diye cevap vermişti. (Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, 18/698) Eşlerin birbirleri için dua etmesi gerektiğini gösteren bu rivayet, günümüz Müslümanları tarafından üzerinde fazlaca düşünülme hak etmektedir.

Gerek Kur'an'ı gerekse sünneti öğrenmemiz hususunda müteşekkir olduğumuz, sözleri ve yorumlarıyla asırlar ötesinden günümüze sapasağlam bir köprü olan, iffeti Cenab-ı Hak tarafından tescillenen Hız. Aişe validemiz 17 Ramazan 58/678 tarihinde Medine'de baki âleme göçmüştür. Ebu Hüreyre'nin kıldırıldığı cenaze namazını müteakiben, bir gece vakti benzeri görülmemiş hüznü bir kalabalık eşliğinde Cennetü'l-Bakî'ye defnedilmek suretiyle son yolculuğuna uğurlanmıştır.

Müminlerin annesi Hız. Aişe, Resûlullah'tan naklettiği 2210 hadis-i şerif ile çok rivayette bulunan sahabiler anlamındaki "muksirun" arasında yer almıştır. Onun, Müslümanca bir tavır konusunda aktardığı rivayetlerden ikisi şu şekildedir: "Resûlullah ne kötülük yapar ne de çirkin bir söz söylerdi. Çarşı pazarda kabalık yapmazdı. Kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi. O sadece, affeder ve bağışlardı." (Buhari, Menâkıb, 23) "Allah Resülü kendisini sevindiren bir şey olduğu zaman 'Nimeti ile salih amelleri gerçekleştiren Allah'a hamdolsun'; hoşuna gitmeyen bir şey için ise 'Her hâl ve durumda Allah'a hamdolsun!' derdi." (Hâkim, *el-Müstedrek*, 1/499)

AKNE NEDİR?

■ Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

Akne (sivilce), ciltte bulunan yağ bezlerinin sebum denilen salgılarını bıraktıkları kanalların çeşitli nedenlerle tıkanması sonucu yağ bazlı salgının cilt tabakaları arasında ve kıl köklerinde birikmesi ve zamanla bakterilerle enfekte olmasıyla ortaya çıkan bir cilt rahatsızlığıdır.

Akne çok geniş bir yelpazede her ırktan ve yaştan insanda görülebilir. Ancak; ergenlik döneminde, cinsiyet hormonlarının seviyeleri artmakta ve bunun sonucunda yağ bezleri daha fazla yağ içerikli salgı olan sebum üretmektedir. Bu nedenle sivilce en çok ergenlik çağında görülür.

Sivilce Tipleri

Akne Vulgaris: Genellikle ergenlerde görülen basit aknelerdir. Çoğunlukla yüzde ortaya çıkar. Deride siyah noktalar, kızamık sivilceler, bazen derin kist ve nodüller şeklinde görülürler.

Akne Conglobata: Şiddetli kist ve apselerle karakterize

bir akne türüdür. Daha ziyade gövdede görülür. Polikistik over hastalığı, aşırı tüylenme ve âdet düzensizliği ile beraber olabilir. Bu akne türünün derin izler bıraktığı bilinir.

Akne Fulminans: Çoğunlukla ergenlik dönemindeki erkeklerde görülen ateş, eklem ağrısı ve şiddetli aknelere karakterize bir hastalıktır.

Akne Oluşturan Nedenler

Akne oluşumundaki en önemli etkenin ergenlik döneminde yükselen hormon seviyeleri olduğu bilinir. Anne veya babanın birinde akne görülmesi çocuklarında da akne ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır. Hormon seviyesindeki değişiklikler; ergenlik dönemi, âdet döngüsü, hamilelik, stres (aşırı stres tek başına akne oluşumuna neden olabiliyor), bazı ilaçlar (kortizon, lityum ve barbitüratlar...), saç derisinden gelen yağ, gres ve bazı kozmetiklerin kullanımı, beslenme şekli (şeker ve yağ oranı yüksek besinlerin çok tüketilmesi) sivilce oluşturan nedenler arasında sayılabilir.

Tedavi

Benzoil Peroksit: Benzoil peroksit akne tedavisinde cilt yüzeyindeki mikrop (bakteri) sayısını azaltmak için kullanılan antiseptik bir içeriktir. Genellikle yüz yıkama jelleri ve kremlerde %5 oranında bulunabiliyor. Yani tek başına cilt bakımında kullanılan bir içerik değildir.

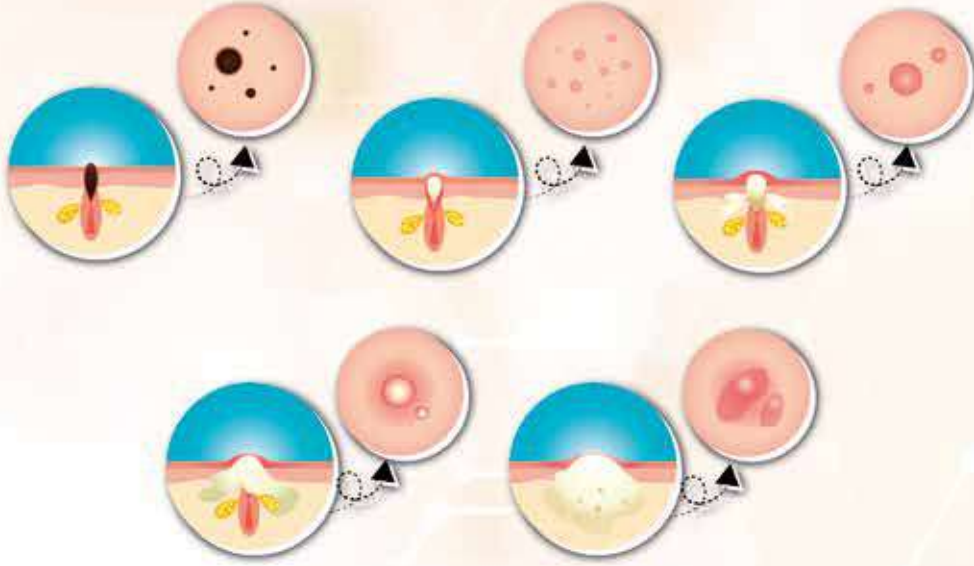
Antibiyotikler: Bakterilerin çoğalmasını durdurmaya veya yavaşlatmaya yardımcı olarak iltihabı azaltır. Ağızdan alınan sivilce ilaçları veya antibiyotikler genellikle orta ve şiddetli olup geçmeyen sivilceleri tedavi etmek için reçete edilir.

Deriye Sürülen (Topikal)

İlaçlar: Tazoroten, azelaik asit, salisilik asit ve dapson da yaygın olarak kullanılmaktadır.

İzotretinoin (Piyasa ismi roaccutane / aknetrent):

Şiddetli iltihaplı akne için ağızdan alınan yüksek doz A vitamini içeren reçeteli bir ilaçtır. Diğer yöntemlerin sivilce oluşumunu önleyemediği durumlarda kullanılır. İzotretinoin, cilt

yağı yapan yağ bezlerinin boyutunu küçültür. Bu etkiler sivilce gelişimini azaltır. İlaçın önemli yan etkileri olabilir. İlaç bebekte doğum kusurlarına ayrıca düşük veya erken doğuma neden olabildiği için gebelikte ve emzirme döneminde kullanılmamalıdır.

Akne tedavi edilebilir bir durum olup sadece ergenlik döneminde ortaya çıksa da ciltte ömür boyu geçmeyen izler bırakabilir. Akne izleri genellikle kratere benzer. Medikal tedaviler izleri azaltmaya yardımcı olsa da oluşan tamamen geçiremez. Akne izlerini geçirmeye yardımcı, hasarlı cildi yenileyebilen ve ekneye neden olan bakterilerin sayısını azaltmaya yardımcı bazı dermatolojik uygulamalardan da doktorunuzun onayıyla faydalanabilirsiniz.

Diyet ve akne arasındaki ilişki tarih boyunca tartışmalı olmuştur. 1930'lardan 1960'lara kadar diyetin akne oluşumunu tetiklediği ve oluşumunda büyük rol oynadığı

düşünülerek hastalar diyet alışkanlıkları ile ilgili olarak devamlı bilgilendirilmişlerdir. Diyet ve akne gelişimi arasındaki ilişkiyle ilgili en önemli yayın 2007 yılında yapılmış ve özellikle rafine karbonhidratlar ve yağsız süt gibi ürünlerin akne ile ilişkisi gösterilmiştir.

Akne ve Beslenme İlişkisi

Sebase bezler özellikle yüz ve saçlı deride yoğundur ve sebum olarak tanımlanan yağı yapmaktadır. Sebase bez üretiminin diyet ile ilişkili olduğu yayınlarda gösterilmiştir. Diyetle fazla yağ ve karbonhidrat alımının sebase bez üretiminde artışa yol açtığı gösterilmiştir. Karbonhidratların çeşitliliği sebum içeriğini de değiştirebilmektedir. Kalori alımında kısıtlama yapılması sebum üretim hızında anlamlı düşmeye yol açmaktadır.

Ayrıca, bazı ürünlerin aşırı tüketiminin (şeker, yağsız süt, trans yağ asidi, doymuş yağ, yüksek miktarda işlenmiş

karbonhidrat) akneye sebep olabileceği bildirilmiştir.

Papua Yeni Gine ve Paraguay'da bazı yerli halk grupları az miktarda işlenmiş bitki ve hayvan etiyile beslenmektedir. Ayrıca Batı tipi karbonhidrat tüketmemekteler. Düşük glisemik indeksle beslenen bu toplumlarda akne (sivilce) görülmemiştir. Bu nedenle yüksek miktarda ve rafine edilmiş karbonhidrat tüketiminin akne oluşumunda önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

Sigara kullanımının akne oluşumuna sebep olan faktörlerden biri olabileceği sigara kullananlarda akne sıklığının arttığı ve içilen miktar ile aknenin şiddeti arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sigara ve akne ilişkisi özellikle ergenlik sonrası dönemde görülen akne ile ilişkilidir. Yine yapılan bir çalışmada ergenlik sonrası dönemde akne tanısı alan hastaların yüzde 73'ünün sigara içtiği saptanmıştır.

OSMANLI DÖNEMİ'NDE LAYİHA GELENEĞİ

■ Eyüp DEMİR

Layiha; Arapça "levh" kökünden gelmektedir ve "bir madde veya dava hakkında tafsîlât ve îzâhâtı ve müdâfaâtı hâvî makâmât-ı resmiye ve muhâkim-i nizâmiyeden birine takdim edilen varaka" anlamındadır. (*Kamus-ı Osmani*; "layiha" mad., s. 288) TDK sözlüğüne göre herhangi bir konu üzerine görüş ve düşünceleri ifade eden yazılara layiha adı verilir. İstilah manasına göre ise layiha, Osmanlı bürokrasisinde herhangi bir konu veya kurum hakkında hazırlanan rapor veya taslak türü belgeye verilen isimdir. Türk tarihinde devlet adamları veya ulema tarafından bu tarzda çok fazla eser kaleme alınmıştır. Bunların çoğu hükümdara takdim edilmiştir. İçerikleri yaşanan dönemin siyasi olaylarına ve

devlet adamlarının yönetim anlayışına ışık tuttuğu için layihalar önemli tarihî kaynaklardır. Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'i ve Nizamülmülk'ün *Siyasetname*'si bu konudaki ilk ve en önemli eserlerdendir.

Rapor yazma geleneği Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar sürdürülmüş fakat her dönemde layiha ve risalelerin içerikleri farklılık göstermiştir. Osmanlı Devleti'nde dört çeşit layiha türü vardır. Birinci sınıfa giren layiha türleri, devlet kademelerinde veya yönetiminde var olan sorunları çözmek için yazılmış bir nevi ıslahat belgeleridir. İkinci tür, memuriyet veya teftiş sonrasında tespit edilen sorunların kaleme alındığı layihalar. Üçüncü tür, herhangi bir mesele hakkında görüş bildirilen ve yönetime

sunulan layihalar. Dördüncü tür ise çıkarılacak bir kanun veya yapılacak bir değişikliğin sebeplerini izah maksadıyla kaleme alınan layihalar. (*Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Mübahat S. Kütükoğlu. İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1998. s.335-337)

En fazla bilinen layihalar Koçi Bey tarafından yazılan, Osmanlı İmparatorluğunun duraklama döneminde, yönetimde var olan sorunları tespit etmek ve devlet yapısındaki değişiklikleri gözlemlemek amacıyla dönemin Osmanlı padişahları IV. Murat ve I. İbrahim'e sunulan risalelerdir. XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti o eski parlak günlerini arar hâle gelmiş, ülkede yaşanan iç isyanlar, savaşlardaki mağlubiyetler ve devlet kurumlarındaki bozulmalar gittikçe artmıştır. Bu nedenle devlet sürekli güç kaybetmeye başlamıştır. Sorunların temelini inmek ve var olan sorunları ortadan kaldırmak için Koçi Bey dışında; Kâtip Çelebi, Lütfi Paşa, Gelibolulu Mustafa Âlî, Kâtip Çelebi, Aynî Ali Efendi ve diğer devlet adamlarına da raporlar hazırlanmıştır.

Layiha denilince akla ilk gelen isim olan Koçi Bey'dir. Onun hayatına dair çok fazla bilgi bulunmasa da kendisi saray içerisinde çeşitli görevler yapmış özellikle de padişah IV. Murat'ın güven ve saygısını kazanmıştır. Bu saygı ve güvenden dolayı dönemin padişahları IV. Murat ve

I. İbrahim kendisine ülke yönetimindeki sorunların tespiti için bir rapor yazma görevi vermiştir. "Koçi Bey Risalesi" olarak bilinen bu raporlarda XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin idari, askerî, sosyal ve mali krizlerinin sebepleriyle ilgili açıklamalara yer verilmektedir. Bu raporlar, devletin yaşadığı problemleri aktarması ve bu problemlere karşı çözümler sunması nedeniyle günümüzde de önemli tarihî kaynaklarımızdan biridir. Koçi Bey'in yazdığı bu risaleler, idare alanındaki yenilikler için yapılan ilk çalışmalardan olması nedeniyle de önemlidir.

Osmanlı Devleti'nde devletin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmak ve sorunları ortadan kaldırmak için layiha yazan devlet adamlarından biri de Kâtip Çelebi'dir. Kâtip Çelebi, raporlarını *Düstûrül-amel li-islâhi'l-halel* adlı eserinde toplamıştır. Kâtip Çelebi,

diğer ıslahat yazarlarından farklı olarak devlet yönetimi ve yönetim felsefesine bu eserinde temas etmiş devlet yönetiminde fikir ve zihniyet değişikliğini savunmuştur. Kâtip Çelebi'nin devlet yönetimine dair fikirlerinin özeti niteliğinde olan eser üç bölümden oluşmaktadır. Kâtip Çelebi mukaddimede İbni Haldun'a benzer bir görüş ile cemiyetlerin ömrünün; gelişme duraklama ve gerileme olarak üç aşamadan oluştuğunu söylemiştir. Fakat bazı tedbirler alınarak bu aşamaların uzatılabileceğini belirtmiştir. Kâtip Çelebi, eserinin birinci bölümünde, toplum yapısını oluşturan ulema, asker, tüccar ve reayanın durumu hakkında bilgiler vermiş, ikinci bölümde ordunun durumuyla ilgili önerilerde bulunmuş, üçüncü bölümde ise devlet hazinesinin durumu, harcamalar vs. hakkındaki detaylara değinmiştir. Osmanlı Devleti tarihinde çok önemli olan bu risale ve risalede yer alan tedbir

ve çareler Kâtip Çelebi'den sonra gelen ıslahat yazarları tarafından da benimsenmiştir. Özellikle Köprülü Mehmet Paşa Dönemi'nde Kâtip Çelebi'nin risalesinde yer alan önerilerin uygulandığını görmekteyiz. (DİA, 10/50-51)

Bir başka layiha yazarı da III. Selim'e sunduğu layiha ile tanınan Abdullah Efendi'dir. İlmiye sınıfından olan Abdullah Efendi, devlet teşkilatının daha iyi duruma gelmesi için çabalamış, III. Selim tarafından kendisine bir layiha yazdırılmıştır. Abdullah Efendi'nin bu layihası dokuz bent ve bir hatimeden oluşmaktadır. Abdullah Efendi, lahiyasında askerî, ilmî, mali ve idari konulardaki tespit ve tekliflerine detaylı bir şekilde yer vermektedir. Abdullah Efendi'nin bu eseri hem kendi zamanında hem de sonraki dönemlerde devlet adamları tarafından önemli sayılmış ve uygulanmaya çalışılmıştır. (DİA, 1/52-56) Koca Yusuf Paşa da I. Abdülhamit ve III. Selim Dönemlerinde sadrazamlık yapmış önemli bir devlet adamıdır. O da III. Selim'in kendisinden nizam-ı devlete dair layihalar istediği devlet adamlarından biridir. Onun yazdığı layiha genel olarak ordu düzeni hakkındadır. Fakat bu layihada anlaşılmıştır ki Koca Yusuf Paşa Avrupa'daki askerî gelişmelerden habersiz ve bu konu hakkında yeteri kadar bilgiye sahip biri değildir. Hatta savaş esiri olarak getirdiği kişilerle askere talim yaptırması onun Avrupa'daki gelişmeler hakkında ne kadar

Layiha denilince akla ilk gelen isim olan Koçi Bey'dir. Onun hayatına dair çok fazla bilgi bulunmasa da kendisi saray içerisinde çeşitli görevler yapmış özellikle de padişah IV. Murat'ın güven ve saygısını kazanmıştır.

az bilgiye sahip olduğunun göstergesidir. (DİA, 44/23-35).

Osmanlı sadrazamlarından olan Lütfi Paşa da devlet yönetimiyle ilgili bir risale yazmış ve adına *Âsafnâme* ismini vermiştir. Lütfi Paşa sadarete geldiğinde devlet yönetiminin karışık olduğunu, eski dönemlerden farklı uygulamaların yapıldığını, bu yüzden de haleflerine faydalı olmak için bu risaleyi yazdığını söylemektedir. Risale, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, yönetime gelişini ve daha önceki hizmetlerini anlatmıştır. Birinci bölümde sadrazamların özelliklerinden, padişah, devlet erkânı ve halkla

ilişkilerinden; ikinci bölümde karada ve denizde yapılan seferlerin öneminden; üçüncü bölümde hazine idaresi ve emeklilikten; dördüncü bölümde ise halkın maddi ve manevi olarak korunması gerektiğinden bahsetmiştir. Lütfi Paşa'nın kaleme aldığı bu eser, sadrazamlık gibi yüksek mevkide bulunan bir kişinin fikir ve tecrübelerini aktarması nedeniyle önemlidir ve sonraki dönemde de üzerinde oldukça durulmuştur. (DİA, 3/71-74)

Gelibolulu Mustafa Âlî'nin *Nüshatü's Selâtin* adındaki eseri siyasetname tarzında yazılmış bir başka layiha örneğidir. Gelibolulu Mustafa Âlî, bu eserde dönemin siyasi ve sosyal gelişmelerini ortaya koyarak yaşamı ve çalışmaları hakkında önemli bilgiler vermiştir. Dört bölümden oluşan eserin ön sözünde, hükümdarların devlet idaresi sırasında mutlaka yerine getirmesi gerekenlere, birinci bölümde yönetim usullerine, ikinci bölümde

kanuna aykırı yapılan işlere, üçüncü bölümde devletin bu olaylar karşısındaki zafiyetine, dördüncü bölümde ise kendi hayatı ve yaşadığı sıkıntılara dair bilgilere yer vermiştir. Mustafa Âlî'nin bu çalışması layiha türü eserler içinde çok önemlidir. Çünkü bu tarz çalışmalar yapan müellifler örnek olarak geçmiş döneme vurgu yaparken Mustafa Âlî eserinde ortaya koyduğu örnekleri kendi zamanından seçmiştir.

Aziz Efendi de 1630'da *Kânûn-nâme-i Sultânî li-Azîz Efendi* adlı risalesinde merkez ordusundaki yeniçeri ve kapı kulu sipahilerinde ortaya çıkan bozulmalara, vezirlik makamı ile ilgili düzenlemelere, Kürt beyleriyle ilgili iyileştirmelere, sahte seyyidler ve askerlerin vergiye tabi olmaları gerektiğine dair bilgilere yer vermiş, devlet yönetimi hakkında eleştiri ve tavsiyelerde bulunmuştur. (Songül Çolak, "Aziz Efendi'nin

Risalesine Göre 17. Yüzyılda Osmanlı Merkez Ordusunun Durumu", *History Studies*, Volume 2/2, 2010, s.101)

Dürrî Mehmed Efendi, *Nuhbetü'l-emel fi tenkîhi'l-fesâdi ve'l-halel* adlı eserinde devlet yönetimindeki bozukluklara çare aramaya çalışmıştır. Eseri, bir mukaddime, yedi bölüm ve hatimeden oluşmaktadır. Yazar, mukaddimede devletin bozulma nedenini, yöneticilerin rehavetine ve Allah'ın takdirine bağlamaktadır. Birinci bölümde hazine harcamalarında iktisada önem verilmemesinden, ikinci bölümde askeriye için gereksiz harcamalar yapıldığından, üçüncü bölümde Anadolu ve Rumeli'deki yolların korunması ve düzenlenmesi gerektiğinden, dördüncü bölümde ağır vergiler nedeniyle köylünün toprağını terk edip kasaba ve şehirlere yerleştiğinden, beşinci bölümde vergi düzenindeki adaletsizlikten, altıncı

bölümde ihtiyaç fazlası harcamaların kısılması gerektiğinden, yedinci bölümde eyalet askerlerinin düzeninin bozulduğundan, hatime kısmında ise bu risaleyi kaleme alma sebebinden bahsetmiştir. Görüldüğü gibi bu risale çok fazla konuyu kapsayan ve dönemin sorunlarını yansıtan önemli bir rapordur. (Ali İbrahim Savaş, "Layiha Geleneği İçinde XVIII. Yüzyıl Osmanlı İslahat

Projelerindeki Tespit ve Teklifler", *Bilig*, 1999, 9, s.92-96)

Özellikle XVII. yüzyılda devlet yapısında var olan bozulmaları ortadan kaldırmak için yapılan bu tür çalışmalar maalesef başarıya ulaşmamıştır. Bu başarısızlığın temeli, problemlerin bilinmesine rağmen bu problemlere karşı ortak bir politika izlenmemesidir. Osmanlı Devleti yöneticileri bu dönemde devletin altın çağı olarak da bilinen "Kanûn-ı Kadim"e tekrar ulaşmak için çok fazla çaba sarf etmişler fakat bir padişahın başlattığı ıslahatları bir sonraki padişah devam ettirmemiştir. Ya da devlet erkânı içerisindeki bazı gruplar (askeriye, ilmiye vs.) bu hareketlere karşı olmuşlardır. Bir başka başarısızlık nedeni de altın çağa ulaşmak için o dönemin uygulamalarını tekrar yönetimde aktif hâle getirmek isteyen yöneticilerin, Avrupa'da özellikle XVI. yüzyıldan sonraki gelişmeleri dikkate almamalarıdır.

Tarihte bu ay neler oldu?

- Kandilli Rasathanesi kuruldu. **(01 Temmuz 1911)**
- Nurettin Topçu vefat etti. **(10 Temmuz 1975)**
- Fatih Sultan Mehmet Köprüsü açıldı. **(03 Temmuz 1988)**
- Türk Dil Kurumu kuruldu. **(12 Temmuz 1932)**
- FETÖ terör örgütünün darbe girişimi bastırıldı. **(15 Temmuz 2016)**
- TÜBİTAK kuruldu. **(17 Temmuz 1963)**
- Diyanet TV yayın hayatına başladı. **(19 Temmuz 2012)**
- Halil İnalçık vefat etti. **(25 Temmuz 2016)**

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

Demokrasi ve Millî Birlik Günü	Simgesi olarak kabul edilmiş şekil	Ölümlü, geçici	Yavru ağaç "İçinde" anlamında bir ön ek	Siyah	Bir bağlaç
Bir sure adı		Farsça'da güneş Çok olmayan		Bir sure adı	Dinin direği olan farz Düş
Tartı aleti	Anlamalı Sakağı hastalığı				Bozma, bozukluk Geleneksel bir meslek
Bir işaret zamiri		Bir esmaü'l-hüsna, ölümden sonra diriltin	Bir sure adı	Bir, tek	Mahşer meydanı
Lala					Dünya'nın uydusu Çare
Vedia			Hatıra	Kuru, nemsiz	
Belirti, iz			Us	Harcanan değer Dişi geyik	
Bir mobilya	İftira, bühtan Küçük Asya		Gaye, hedef Yüzyıl		Bir nota Büyük servet
Kalem suresinin diğer adı			Kira getiren mülk		Hükümdar ailesi Garipler, yoksullar
Çok ince tabaka, perde		Tren yolu	Giz, gizem Yağı çıkarılan bir bitki		Gaza eden Yok karştı
Ceylan, maral	Senegal'in başkenti		Rehber İlke, nizam		
	Eğlence			Gürcistan para birimi	
	Bir olumsuzluk ön eki	Füze Temel içeceğimiz		Şüphe, zan	Avrupa'da bir nehir Uzun kamyon
					Birinci tekil şahıs Kalın ve gür ses
Millî	Haberci		Kumandan emrindeki askerî birlik		Vefat etmiş, meyyit
				Romanya plaka kodu	Edebiyatla ilgili
				Refik, refika, hayat arkadaşı	Söz, ifade Allah yolunda ölen kimse
					Evlilik töreni
				Göğüs kemiklerinden her biri, kaburga	
				İlim	Azerbaycan'ın başkenti Lityum simgesi
				Boru sesi	Açmak fiilinin emir kipi

	Ayak direme	Un ve yağla yapılan bir tür sos		Sade					
	Kırmızı								
				Dudak					
		365 günlük zaman dilimi							
	Adet								
	Bir meyve								
		Teceddüt, yenilenme	Tat alma yetisi						
				Kalpgah	Damarlarda dolaşan sıvı	İhtilaf	İnsan, kişi, şahıs	İki basamaklı en küçük sayı	
		Garip, tuhaf					Bir nota		
							Uçurum		
					Söz söyleme sanatı	Yön, cihet			
		İndiyum sembolü		Helal karşıtı					1 Muharrem
		Büyüklük, ululuk		Bir nota					
	Arap alfabesinde birleşik bir harf					Eski dilde su		Eski dilde ayak	
	Alamet		Bir fizik birimi			Kuzu sesi	Matematikte 3,14... sabit sayısı		
			Parazit						
	Güçlü, sağlam, güvenilir			Görme engelli			Aktinyum simgesi		
				Hesaplı					
	Bir nota		Doğum yaptıran kadın			Bir antik kent		Bir seslenme edatı	
	Höyük, kurgan, yığma tepe								
	Ölen bir kimseden kalan miras				Sıvı				
	Bir ev aleti				Kemik ucu				
	File		Araba			Erkek			
		Ahlaki							
		İkinci tekil şahıs			Mavi			Bir binek hayvanı	
		Hangi şey?							
			1000 kg			Değerli bir taş			
			Ay halkası			Mağara			
	Metalleri birbirine tutturma			Derin kap			Terbiyum simgesi		
							Avuç içi		
		Sözleşme				Olumsuz bir ön ek		Yemek	
		Rey				Derviş selamı			
	Bir nota			Ara sıra, bazen			Kuru olmayan		
	Giyisi kolu			Osmanlı'da bir askerî rütbe					

BENİM HİKÂYEM

■ Zeynep ÇELİK

Anadolu demek biraz da hikâye demektir. Dedelerin köy kıraathanelerinde, ninelerin uzun kış akşamlarında anlattığı hikâyelerdir bunlar. Her biri ya yaşanmıştır yahut yaşanması muhtemeldir. Kahramanı bellidir ama sözü, mesajı herkesedir, bütün insanlığı kuşatır. Anadolu insanını da kapsayan Doğu toplumları meseleleri tahkiye usulü ile işlemeyi, mesajı muhatabına doğrusal olmayan bir şekilde vermeyi tercih eder. Bu nedenle bir edebî tür olarak hikâye Anadolu topraklarında büyük yankı bulur, insanlarımız, yaşamın içinde nefes alan hikâyelere teveccüh eder. Hayat hızla akıp giderken ince şeyleri anlamak için bir es verir hikâyeler bize, nobranlıkları törpüler, bencilliklere ket vurur ve ötekini görüp anlamamızı, kendi hikâyemize dışarıdan bakabilmemizi sağlar.

Düşünen zihinler, gören gözler için hayat etrafa hikâyeler saçar. Kimi kalemler de o hikâyeleri derleyip toplayıp bize ulaştırır. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan *Benim Hikâyem* bu toprakların sesidir. Hilal Altındış'ın kaleme aldığı eser bizi anlatır: "Hayat hızla akıp gidiyor. Ve biz bir şeyleri kontrol etmeye, düzeltmeye çalışırken ömrümüzü harcıyıp bitap düşünüyoruz. Bütün bu yorgunluktan sonra bir bulut sarıyor zihnimizi. Asıl önemli olan ne şu hayatta? Biz neyi iyileştirebildik bütün bu çabayla? Kendimizi..."

Çünkü iyileşmesi gereken biziz ve bu bizim hikâyemiz!"

Benim Hikâyem'in kahramanları gerçektir, hikâyeleri sahici ve doğaldır. Kahramanları, şu köseyi dönsek, şu pencereyi tıklatsak karşımıza çıkacak insanlardır. Kitabın ilk hikâyesi "Kramponlar" da yakalarız bu duyguyu. Bir köy evinde şekillenen hikâyenin büyüüp de vitrindeki kramponlara nasıl dayandığını okuruz. Bir babanın evladına alın terini ne de güzel öğrettiğini görürüz. "Taşan Kelimeler", aile arasına giren katı sözlerin kıldığı gönülleri anlatır. Her şeye rağmen güzel öğütten yana tavır koyan bir kahraman vardır. Onu, kalbini kıran amcasına karşı yumuşatan Peygamber'in bir sözü olur: "Bak, bir gün Peygamber Efendimizin arkadaşlarından Ukbe bin Amr Peygamberimizle karşılaşmış, elini uzatınca Peygamberimiz ondan evvel davranıp elini tutarak: 'Ey Ukbe! Sana dünya ve ahiret ahlakının en faziletlisini haber vereyim mi? Seninle ilişkiyi kesen yakınlarınla ilişkini sürdürürsün, sana vermeyene verirsin, sana zulmedenin affedersin.' demiş."

"Kabul Olmuş Dua"ların, "İçi Dolu Şükür"lerin anlatıldığı kitap birbirinden güzel hikâyelerle çalar okurun gönlünü. Sade dili ve yaşanmış öyküleri ile iyilikten yana tavır koyar ve kötülüğün karşısında durmayı öğütler.

Hilal Demir'in
sunumu ile

günün

bereketi

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380

POL: DİKEY (V)

SEMBOL: 27.500

FEC: 3/4

JHD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422

POL: YATAY (H)

SEMBOL: 30.000

FEC: 3/4

JSD YAYIN

• canlı

Hafta içi her gün

10.30

DIYANET TV

Digtürk - 48. kanal

Eyyubi - 49. kanal

104. kanal

555. kanal

133. kanal

diyanettv

diyanettv

diyanettv

diyanettv

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203

Fiyat: 25 ₺